

AEN DEN LEESEER.

Wy en moeghen u niet benijden en onthouden eenighe merkelijke hand-vesten en vryheyds-brieven, eertijds aen etlijke Steden en plaetzen van het Vorstendom en Graeffschap verleend, ende meest zulke waer van de Heer Pontanus geen gewagh gemaect noch den inhoud gesien heeft. Wy zullen beginnen van 't Plackaet, waer by Keyler Karel verbied, de weder-sprookene dingh-taelen der burgerhen van Nymeghen, van den Schepen-stoel van Aken wijders aen andere ofte hoghere vier-schaeren heen te schicken.

Dè non evocando ab Aquisgranensibus processus Noviomagensium.

CAROLUS divina gratia Romanorum Imperator Augustus, Rex Germaniæ, Hispaniarum &c. Dux Geliæ &c. Recognoscimus & notum facimus tenore præsentium universis, Quod oblata nobis ex parte fidelium nobis dilectorum, Burgimagistri, Scabinorum & Consiliariorum oppidi nostri Neomagensis in Ducatu nostro Geliæ petitio continebat, quod licet civitas communitasque eiusdem oppidi Novimagensis, communibus Ducatus nostri Geliæ & Comitatus Zutphanæ privilegiis, tanquam unum ex primariis Ducatus eius membris, merito gaudeat gaudereque debeat, omnesque incolæ prædicti Ducatus & Comitatus ab antiquo per Divos Imperatores & Reges augustæ memoriæ privilegiati sint, & nuper in comitiis nostris Imperialibus, anno Domini 1548. in civitate nostra Imperiali Augusta Vindelicæ habitis inter nos & status S. Rom. Imperij, expressè tractatum & conventum sit, quod extrâ territorium prædictum ad nullum omninò iudicium vocari trahique possint; Attamen de Illustrium quondam prædecessorum nostrorum Ducum Geliæ, Principum suorum, nec non ipsorum & incolarum dicti oppidi nostri consensu ibidem receptum ac admissum fuisse, Quod, casibus duntaxat aliquibus exceptis, ii qui sese per sententias Scabinorum & Consulatus Novimagensis gravatos prætendant, ad urbem & sedem nostram regiam Aquisgranum appellare possint, Ita tamen, quod nulla ex causa ab Aquisgranensium iudicum sententiis ulterius ulla appellatio sive ad iudicium Camere nostræ Imperialis, sive ad curiam nostram Imperialem, ullumve aliud tribunal quantumvis privilegiatum, interponi possit, Quodque ipsi Iudices appellationis Scabini Aquisgranenses in iudicando ipsius oppidi Novimagensis laudabilia statuta municipalia, consuetudinesque (prout iuri congruum sit) sequi teneantur; Verum cum timeant, ne sub huiusm. consuetudinis appellationis prætextu nonnulli malignari cupientes ultrâ prædicta cives ipsorum Novimagensium vexare præsumant, in casibus per ipsorum statuta exceptis, aut ab dictorum etiam

Aquisgranensium sententiis ab aliquod aliud tribunal, novi deinceps prædicti iudices Aquisgranenses, contra statuta ipsa municipalia oppidi Novimagensis, quicquam decernere attentent, nobis humiliter supplicarunt, ut prædicta eorum statuta, veterem observantiam & consuetudines laudare, approbare, ratificare & confirmare, & alias de oportuno ipsis remedio providere dignaremur. Nos igitur subditoium nostrorum statum prosperum & tranquillum solito studio provehere & conservare impensè cupientes, volentes ipsos Novimagenses hac in parte singulari favore & gratia nostra prosequi, animo deliberato ex certa scientia favoreque, & maturo super hoc habito consilio & deliberatione tam Imperij quam aliorum procerum & fidelium nostrorum, ac pro ea auctoritate, quam ratione Imperialis culminis quam Ducatus nostri Geliæ ac alias fungimur, ac ex plenitudine Imperialis nostræ potestatis, prædictis Burgimagistris, Scabinis & Consularibus oppidi nostri Novimagensis præarrata eorum statuta, usum & observantiam approbavimus, ratificavimus & confirmavimus, atque tenore præsentium approbamus ratificamus & confirmamus, & quatenus opusest, de novo concedimus & indulgemus, atque auctoritatis nostræ prædictæ robore & firmitate munimus; hoc nostro perpetuo & inviolabili edicto statuentes & decernentes, quod eadem statuta & consuetudines deinceps perpetua valida & firma, validæque ac firmæ sint & esse debeant, & ab omnibus inviolabiliter observari; ita quod amodò in antea perpetuis futuris temporibus non liceat cuiquam hominum, civium aut foraneorum, cuiuscunque sint dignitatis status & conditionis, appellare à sententiis Scabinorum & Consulatus Novimagensis in casibus, in quibus per statuta eorum municipalia, longo usu recepta, receptum fuit in contrarium. In cæteris autem casibus non exceptis, in quibus secundum juris communis dispositionem appellatio locum habet, & ad iudicium prædictæ urbis & sedis nostræ regie Aquisgrani appellari solet, non liceat ipsis Aquisgranensibus eiusmodi appellationis cognitionem

tionem alio remittere, vel partibus ab ipsorum Aquisgranensium sententiis ad ullum omnino aliud tribunal novam appellationem interponere, Sed eorum sententiis quaelibet partium finaliter ac omnino acquiescere; proque firmitate eius observatione, utraque pars in causa appellationis hujusmodi ab sententia Iudicis Scabinorum Novimagensium interposita teneantur in manibus eorundem Iudicis & Scabinorum solenne iuramentum præstare, quod ab dictorum Iudicum Aquisgranensium sententiis nequaquam ultra appellare, seu directè vel indirectè provocare prætender. Decernentes appellationes ab præfatis Iudicibus Aquisgranensibus in contrarium factas, ad nos aut successores nostros Romanos Imperatores, seu Cameram nostram Imperialem, vel ad quoscunque alios Iudices Imperiales, nullatenus acceptari vel admitti debere. Nos enim omnes tales appellationes, si quæ præfato modo fuerunt interpositæ, nec non omnia inde secuta, cassata, irrita fecimus, & annihilamus, proque cassatis, irritis & nullis haberi volumus & decrevimus; non obstantibus quibuscunque legibus, ordinationibus, constitutionibus, pragmaticis sanctionibus quomodolibet editis vel edendis, aliisque contrarium disponentibus quibuscunque, Quibus omnibus & singulis, in quantum huic nostræ concessioni, privilegio indulto aut directò obstant, aut quovis modo obstare aut eorum effectum impedire possent, etiam si talia forent de quibus hic specialim mentionem fieri oporteret, aut de ea re verbo ad verbum exprimi, motu proprio, scientia auctoritate & potestate supra dictis, derogamus, & derogatum esse volumus atque decernimus. Dummodò tamen præfati Scabini & Consules oppidi nostri Novimagensis, in causis ad finalem & omnimodam eorum decisionem & definitionem spectantibus, in quibus appellationis remedium iuxta ipsorum statuta locum non habet, similiter Iudices Aquisgranensium in aliis causis propter appellationem ad ipsos devolutis, unicuique debitam justitiam administrare negligenter seu malitiosè non differant. Volumus præterea, quod ipsi Iudices appellationis Scabini Aquisgranenses in iudicando ipsius oppidi nostri Novimagensis laudabilia statuta, prout juri congruum est, observare & sequi teneantur; Declarantes, sententias eorum contra dicta statuta latas & promulgatas, ferendas seu promulgandas, ipso jure invalidas cassas & nullas. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc nostram appellationis, confirmationis, concessionis, derogationis, decreti, voluntatis & gratiæ paginam infringere, aut quovis ausu temerario contraire. Si quis autem id attentare præsumperit, præter nullitatem actus, nostram quoque & imperij gravem indignationem ac pœnam 20. marcarum, auri puri, toties quoties contra fecerit, ipso facto se noverit incurrisse, Quarum tertiam fisco nostro Imperiali, alteram tertiam Cameræ Ducatus nostri Gelriæ, & residuam tertiam partem injuriam passi aut passorum usibus decernimus irremissibiliter applicari; harum testimonio literarum manu nostra subscriptarum, & sigilli nostri Cæsarei appensione munitarum. Datum in oppido nostro Bruxellensi die 12. mensis Novemb. Anno Domini 1549, Imperij nostri trigésimo, & regnorum nostrorum trigésimo quarto.

Volght nu het Plackaet van Koningh Philips over de onkosten van het klaeringhs-gericht tot Nymeghen, en eenighe andere zacken.

PHILIPS, van Gods genade Koningh van Castilien &c. allen den geenen die desen onsen brief sullen zien / Saluyt en dilectie: Wy hebben ontfangen de ootmoedige supplicatie van den Meesteren vanden byunderschappen ende ampten van wegen der gemeener burgeren ende ingeseten onser Stad Nymegen / inhoudende / dat sy etlyche besweernisse hadden tegen idt Richter-ampt aldaer / in welken sy versochten geremediert to werden als hier na volght. In den herten / soo die burgers hoochlich durch die appellation / van Schepenen vommissen aldaer to Aken to kommen und to byngen / besweert ende in grooten kosten gebuert werden / daer durch van mennich geschricht wert in die appellation voirt te vaeren; bidden daerom / dat van nu vooztaen idt proces van appellation sacken op de mijnste onkosten in die sommier mit twee Schepenen ende den Secretarius van Nymegen tot Aken obergebzacht werden / Ten were dat die parthpen die onkosten der hoiftsaert niet verleggen wolden / dat die Richter alsdan mit sal reysen / ende die onkosten op den weder-peminch na alder gewoenheid verleggen / Ende alsoo durch desen middel die Richter ende Schepenen tot Nymegen verbyhben ende nijt mit op Aken sollen reysen / huntien die onkosten der haelft to vermynde ende gemyndeert werden / of oick noch meer / overmits die rebene vursz / ende meer anderen hier toe gesuecht werden kunnen in billychhepdt; ende dat om hier op te voozsen voirt raitsaem bedacht was / dat die Richter tot Nymegen dat oirdeel toe besegelende / ende geen moeyten vander reysen hebbende / ontfangen sol vooz dat ooydeel gelde acht Daler / Item die twee Schepenen Secretaris op Aken reysende soiden pegelijck hebben en genieten een vier-daler en nijt meer / Dan die verterongh und onkosten op die reyse mit oeren dienaeren in billichhepdt op geboerliche rekenongh / overmits dat durch desen middel nijt ennet waghden oeren verden dienaeren ende onkosten die appellation volfuert / ende die haelft der onkosten vander reysen sol kunnen verhuedt ende gesehouwt werden. Ten anderen begeeren die vursz burgers / dat nu voirtan die mit erf-huyss recht procederende hooger niet besweert werden / dan den Richter tot elke reyse van die banck te spannen to geben een serdel wyns / soo die Schepenen elck nijt meer dan tot elke reyse een vleys wyns begeeren of ontfangen. Ten varden / dat die hondschappen / die aldaer an den Gericht gebzuycht ende in andere Steden geleydt ende besegelt zijn / aengenomen zullen werden / sonder aldaer op nije daer van salarium oder loonden Richter (soo die Schepenen daer van niet hebben noch begeeren) to geben; gemerckt van andere segel ende brief aldaer of op andere plaetsen epns bekostiget / men den Gericht nijt

niet verplicht en is. Ten vierden / of et-
 liche perſoonen durcheynen volmechtigher
 mit recht procedieren wolden van epner
 ſaicken / dat men niet meer ſal geven dan
 eynſoldich loon / na alder gewoonten. Ten
 vyfden / daer eyn perſoon procedieren wil
 niet beſaet / gewalt / klacht of pepingh
 aen guederen / daer drie vier of meer per-
 ſoonen aen gerechtichd zijn / dat men dair
 van oick niet meer geven en ſal dan eyn-
 voldich loon / na alder gewoonten. Ten
 ſeften / dat oock geen noydsſinnen en ſullen
 toegelaeten werden dan na alder gewoente /
 dat is / die durch zwackheyt hoers lijfs an
 den Gerjcht niet komen kunnen / off ſp
 moeten negen zijn ten naekten Gerjcht-
 daech daer na ten helligen te zweeren / dat ſp
 noods halben den voozmiddage bykten-
 lendich geweest zijn / of ten wer dat den ver-
 werder van den aenlegger ofte klegger toe-
 gelaeten wurd. Ten ſoebenden / dat oock
 vooz gerjchts koſten den partyn geen
 noytsſinnen of wvluichten van recht toe-
 gelaeten ſal werden. Ende want die bur-
 gers der vurfz Stad Nymegen deſe articu-
 len vurfz begert hadden van nu voirtan on-
 derhalben to warden / Soo hadden die Sup-
 plianten / navolgende idt privilegium onſer
 Stadt ingefeten genedichlichen geaccoz-
 diert / den ſelven geantwoirt voir oire per-
 ſoonen daer inne te bewilligen ; Ind woe
 wael ſp oers crachtens gefordert ſulche en
 dergelijken articulen te moegen refozmie-
 ren tot onlaſtingh der onderdaenen / als
 ſich die naturliche redene ende rechten
 wiſen / Soo hadden ſp 't ſelbe den tegen-
 woerdigen Richter angegeven / verſuecken-
 de daer hi to conſentieren / tot vrede een-
 nigheyt en tot onlaſtingh der ingefeten bur-
 geren. Waer op die Richter geantwoirt
 hadde / daer hi me niet to doyn of willen
 certificeeren dan niet vooz-weten onſes
 Stadholders hi onſen naem. Ende ſoo ſp
 deſe fordering van der vurfz gemeynten tot
 oerer onlaſting geern achtervolcht ende
 effectueert ſien ſollen / hebben ſp dienſtelich
 begert / dat in 't geine vurfz is voozſien
 mochte werden / tot vrede ruſt eenicheydt
 ende om ſekerhepdt to hebben / ende daer op
 behoirliche brieven geverdicht mochte wer-
 den ; Soo iſt / dat wy die ſaiche vurfz over-
 gemercht / hier op gehad 't advijs van on-
 ſen lieben en getrouwen den Stadholder
 Cantzler en Raiden / in onſen vurfz landen
 van Velre verozdent / ende oock gehoirt
 op 't gene voirtz is den tegenwoordighen
 Richter van Nymegen / ende andere 't ſelbe
 Richterschap-ampt bedient hebbende / den
 vurfz Supplianten geneegen weſende van
 der ootmoediger bede en ſupplicatien / heb-
 ben geoctropiert conſentiert en gewille-
 hoirt / octropieren conſentieren en verwille-
 koeren by deſen onſen briede / in manieren
 als hier na volghet ; Aenſenkeljchen / dat
 van nu voirtan / wanneer partien die koſten
 zelfs verſchieten willen / men die proceſſen

niet allen daer toe dientlijcken ſchijne ende
 bewiſe in tegenwoerdighepdt der ſelver
 partynen / ende die daer toe als 't behoirt
 geroepen / toe geſlaeten ende mit den ſegel
 des Richters ende van twee Schepenen toe-
 geſegelt zijnde / niet epnen geſwaeren bade
 onſer vurfz Stadt Nymegen / alleentlick
 ſonder meer / to Nicken to ſchicken ſal / ende
 dat die ſelbe 't proces by den Schepenen van
 Nien opgebzaecken / gebiſitert / ende die
 ſententie der ſelver in caufa appellationis daer
 by geſuecht zijnde / wederom by der Stadt
 of Schepenen zegel van Nicken toe-geſlae-
 ten ende verſegelt weſende / by den ſelven
 baden ſullen wederom tot Nymeghen ge-
 ſchickt / om daer voozt wtfundich gemaecht
 to werden na behoir / Ende dat alsdan / of
 in den gefalle die Richter by hups blijvende
 voir ſijn gerechtichepdt hebben ſal twelf
 Karolus gulden van 20. gevaluierde ſtup-
 bers 't ſtick. Aengaende den tweeden ar-
 ticul / roerende die beloning des Richters
 van 't ſpamen der bancken hi erf-hups / dat
 wanneer mitten Richter niet voir het ge-
 heel erf-hups recht gecomponiert wurd / als
 wael den meſten tyt gebzuycht is geweest /
 men den ſelven Richter epnen alden ſchilt
 ſal geven. Betreffende idt derde articul
 van den kontſchappen / dat alle kontſchap-
 pen / die aldaer aenden Gericht tot Nyme-
 gen gebzuycht ſullen werden / en in anderen
 Steden gelepdt gehoort ende geſegelt zijn /
 aenden ſelven Gerichte tot Nymegen ſullen
 werden aengenomen / ſonder aldaer op 't
 nyes eenich ſalarium of loon den Richter
 daer af te geven / ſoo die Schepenen daer van
 niet en hebben noch en neemen. Betre-
 rende den vierden ende vyfden articulen /
 dat wanneer meer perſoonen / Collegien /
 Steden of gemeynten in epne ſaecke age-
 rende ofte defenderende waren / men niet
 meer ſchuldich en ſal zijn to gebendan twee-
 foldich loon / hoe voel perſoonen datter oock
 weren. Ende voozt ſoo veel die ſeſte ende
 ſevende articulen aentreft / ſprekende van
 den noytsſinnen / dattet niet die noytsſinnen
 gehalden ſal werden / als van olds gewoen-
 lich is geweest. Outbieden dem na ende
 beveelen onſe vurfz Stadholder Cantzler
 ende Raiden / Richter / Burgemeester / Sche-
 penen ende Raedt onſer Stadt Nymeghen /
 ende allen anderen onſen Richteren / Juſti-
 cieren &c. ſonder daer tegen te doen ofte te
 komen in peniger manieren. Want het ons
 alſoo belieft. Des ten oirkonde zoo heb-
 ben wy onſen zegel hier aen doen hangen.
 Gegeven in onſe Stadt van Wzupffel den
 22. dagh Aprilis in 't jaer ons Heeren
 1567.

De Brieven en vrybeeden aen de Steden van
 TIEL en SALT-BOMMEL op ver-
 ſcheyde tijden gegeeven , zullen by ons in
 een ander werk werden te paſſe gebraght.

in Ko-
 van het
 hen , en

toningh
 enen die
 alupt en
 ootmoe-
 van den
 wegen
 en onſer
 etlycke
 er-ampt
 mediert
 In den
 urch die
 iſſen al-
 zingen/
 gebuert
 eſchricht
 vaeren ;
 taen idt
 e mijnſte
 Schepen
 tegen tot
 were dat
 oiftsaert
 chter als
 en op den
 idt ver-
 iddel die
 rgen ver-
 n reſpen/
 vermijdet
 ch meer/
 meer an-
 nmen in
 te vooz-
 dat die
 toe beſe-
 er reſpen
 t oozdel
 Schepenen
 de ſolden
 ier-daler
 ind on-
 taeren in
 gh/over-
 ht epner
 ende on-
 ende die
 ſol him-
 en. Ten
 s/dat nu
 procedee-
 / dan den
 banck te
 / ſoo die
 che reſpe
 tſangen.
 n/die al-
 de in an-
 yn / aen-
 ldaer op
 Richter
 t hebben
 recht van
 p andere
 Gericht
 niet

Hand-veft, waer by VENLOE
eerft tot eene Stad gemaekt
word.

W Reinolt by der gnaden Gods Hertoghe van Gelre und Graue van Zutphen / doen kondt und toe weten allen den gheenen / die desen briez fullen sien of hoozen lesen / dat wy om oirbooz / bate ende nut ende onse Erfgenamen ende nakomelingen / ende ons gemeynen lants / ende om sonderlinge gonst / die wy hebben tot onsen gueden luyden van Venloe / van sonderlinghe macht ende privilegien die onse alderen ende wy gehad hebben ende noch van Keyseren ende Koningen des Roomschen Rijcks / by raden ende toedoen ons wijfen raedts / ende onse vanden gebzijt hebben / ende vanden Doope van Venloe epne Stadt maerken / ende geven hun stads recht / alsoo dat sy vooztane stadt-recht hebben sullen ende burgher wesen ; ende sullen hebben voozt alleene negen Scheyen : ende of die alle t' hups of teghenwoozdich niet en weeren / soo zullen seuen Scheyen eenen vollen stoel maerken / de bondnis / recht ende oozdeel wijfen / zullen haer saeken verrichten mit onsen Amptman / die nu is / of inden tijdt daer wesen sal / gelijcken of alle de negen Scheyen te saemen waeren of tegenwoozdich.

Doozt geven wy hoen quijt / vyz ende los van allen lijff-gewinne / van alleu gueden / die binnen den kerspel van Venloe gelegen zyn / als van onsen gueden / die Heer Willems van Millen waeren / ende van goeden Heeren Iohans van Broichuyfen , Gerhart ter Moelen ende Iohans ter Moelen , die wy nu tegen hem gecocht hebben / ende van andere gueden die men van ons te leen heldt / ende Heeren Otten van Cleve Pzoest van Sent Vereon te Collien / ende Iohans Helbrechts soon van Willre , den wy daeromme een sekeren gelde hem gegeven / betaelt ende genoech gedaen hebben / ende van anderen Goedts hupsen gueden / als den Abt van Spbzichten / des Abts van Campe / der Kercken van Gzeberaede / ende der kercken van Lobberrike / daer dooz sy hebben zullen als van hoenen lijff-gewinne twepbaldigen erff-tins / gelijcke dat wy van onsen lijff-gewinne / ende van allen onsen lijff-gueden aldare hadden / ende te hupden toe getoist hebben / twepbaldigen erff-tins hebben ende gehouden sullen / met ghewinne ende ghewerst als erff-tins guetz recht is ende toebehoort / uytghenomen dat lijff-gewinne vanden veerschepe van Venloe / dat in sijnen rechten blijft staen / als nu is / ende van alder geweest heeft / ende vanden vierthien meet ampten die te Venloe zyn / derie seuen lijff-gewin waeren / sullen wy hebben tot erff-tins van elcken xij. penninck gueden Zabanschen pennincken guets gelt / ende vanden seuen anderen meet ampten die ons gouden tot erff-tins seuen schelleng / sullen wy hebben dubbelen tins.

Doozt alle achterlaeten vanden lijff-gewinne sullen blijven sitten in eenen erff-tins /

umb soo voele tins als sy daer aff plegen te gelden / ende niet meer vooz alle ander erff-tins / sonder de onse / ende water ende wepde aldaer / ende onse herberge ; als hoeden ende holtlanen sullen blijven in al den recht / dat sy hupden op den dach zyn.

Doozt soo blijven allen verleenden mannen / haers Heeren mannen / end allen gueden / die sy van hen halden / ende vanden lijff-gewinne also als die in erff-tins nu gelegen zyn. Doozt soo geven wy hen also hoen gemeente / die inden kerspel van Venloe gelegen is / vyzlick the hebben ende te besitten / ende in gemeinen oozber hunne stat te heren / behoudeijc ons ende onsen Erfghenamen der aberster bende / die onbegraven is / ende ons twee wijeren / die wy aldaer hebben doen maerken ende begrypen. Ende mede sullen sy hebben ende behouden alle hoen recht dat sy hebben in anderen gemeynen buyten hoeren kerspel ghelegen gewegen alsoo sijn hier toe bzacht hebben / ende van elcken mozgen die sy uytgeven of tot oozber keerden als voozsch. is / sullen sy ons ende onsen erfgenamen jaerlicx geven twee penninck Zabants guetz gelt te erff-tins. Doozt so sullen wy niet laten gescheen noch gehengen / dat eenich opslach of homanschap van eenigerhande guede er gent zy tusschen Mondijk en Venloe / aen die zijde daer Venloe gelegen is / danne tot Venloe.

Doozt soo vyzpen wy hen epnen weke merck alle durdage te wesen vyz te zyne / gelijck dat die weckmerck tot Gelre is / binnen der baennijlen van Venloe in onsen lande / ende voozt daer wy's macht hebben. Doozt vyzpen wy hun drie Jaer mercken inden jaere / elcken acht dagen nae te duren / als den epnen Sondaegs nae sent Lamberts dage / den andereu des sondaegs nae groot Dastelabont / ende den derden op sint Albijns dagh / in alle den recht en gewoonten dat andere Jaermercken in onsen lande zyn gelegen / behoudeijck ons in allen merckten vooz. ons rechten ende onser tollen ; ende den Coopman sijn recht recht / als merckts recht is.

Doozt soo en sullen wy hun burgeren niet vueren buyten der stadt van Venloe van eenigen bzoecken die sy doen sullen / oft sy die bzeucke verburgen. Doozt die geene die onse onder-houpe tot Venloe in pacht hebben / die en sullen noch Weerde noch Wijn-tapper zyn.

Doozt soo sullen wy onsen Scheyen van Venloe hoen keuren uyt doen repchen / ende daerinne hauden / also als syd hier toe bzacht hebben. Doozt willen wy dat alle andere bzeiven / die sy van onsen alderen ende van ons bezegelt hebben / in alle hun macht blijven / gelijcke dat sy die van ons hebben. In oirkonde bestenisse aller punten vooz. soo hebben wy desen briez van onsen rechten wetenschap doen besegelen met onsen meisten segel. Gegeven ende gesehiet in onsen Dooz tot Montfort / in tegenwoozdicheydt ons Raets ende onser vanden / die dat mede bedingt hebben / als Heeren Iohans Pzoest van Arnhem / Heer Iacob Heer van Merelare , ende andere veele gueden beruer luyde / in't Jaer ons Heeren dusent drie hondert drie en veertich / op sint Egidius dach ,

Een Brief van vryheyd door
Grave Otho in 't iaer 1190.
gegeeven aen die van Zutveen.

IN nomine sanctæ & individuæ trinitatis. Ego Otto Comes Gelriæ & Zutphanix in perpetuum. Omnia facta mortalium temporalium sequuntur motum, & pereuntibus hominibus ipsorum simul facta intereunt. Quare necesse est, ut quæ sua natura tendunt ad interitum, literarum adminiculo fulciantur & ab oblivionis interitu defendantur. Notitiæ igitur posterorum præsentis scripti testimonio transmittimus, Quod ego Otto Comes Gelriæ & Zutphanix, ex præhabito consilio cognatorum & amicorum meorum nobilium virorum, Zutphanix civitati, omnem libertatem cum integritate rerum suarum contuli, ut civitas gaudeat eadem libertate qua liberior civitas ex illa parte montium usque ad mare fruitur; ita quod nullam faciam in ea indebitam exactionem vel accreditum onerosum præter voluntatem ipsorum. Instituent in ea etiam duodecim Scabinos, quorum consilio eadem civitas regatur, ut si quæ inordinata in ea fuerint maiori consilio tractent, & ad integrum statum reforment. De excessibus vero ipsorum & forefactis quæ infra civitatem emergunt, nec ego nec villicus meus vel aliquis ex parte mea aliquid inde capiat, sed ad augendam rem publicam ipsorum & in euphrosin reservetur. Præterea nullum burgensium in ea degentem infra terminos Comitix meæ duello posse conveniri, quin actione adversus ipsum habita actor recurrat ad Scabinos, ut ventilata causa coram eis ipsi super hoc iudicent, & negotium debito sine exequantur. Ipsi vero burgenses ab omni exactione telonii indebita in Comitix mea sint immunes. Areas meas, quas ad usus ipsorum habent infra civitatem, si media pars vacare contigerit, triginta denarios persolvent; si tota, quinque solidos. Civitas etiam nullam hæreditatem domus & armorum dabit. Si qui vero advenæ fuerint inhabitantes, cuiuscunque conditionis sint, qui nec Dominos vel Parentes habeant quod consistat civitati, si decesserint, nec ego nec villicus meus hæreditatem invadet, sed Scabini inter se occupatam detinebunt ad annum & sex septimanas. Quod si infra annum vel Dominus vel Heres ipsorum comparuerit, qui de hæreditate ipsorum actionem proposuerit, Scabini omnem justitiam sibi facient. Si vero nec Dominus vel heres infra annum venerint, qui jus habeat in hæreditate illa, tunc libere Comes percipiat. Accedentes autem cum curribus & carrucis propter forum rerum venalium in quinta feria, si quarta feria præcedente venerint & in quinta expediti non fuerint, sexta feria recedant, & nullo onere telonii premantur, quin salvis rebus eorum salvi recedant. Naves ascendendo & descendendo ibidem applicantes cum mercibus suis, si eadem via revertantur qua veniunt, & nullum transitum fecerint, absque telonio recedant. Et ne per me vel per aliquem heredum meorum præsentis facti memoria aboleatur, & tanti beneficii gratia, iuramento cum nobilibus hominibus meis & ministerialibus meis, quos subsequens testimonium declarabit, confirmavi.

Astantibus uxore mea Ricarda, & Henrico filio nostro. Hij omnes mecum præstiterunt iuramentum. Henricus de Kuick, Henricus Comes de Dalen, Comes de Kesselt, Iohannes de Hus, Ludolphus de Stenvoriben, Henricus de Burkelo, Gerhardus Comes de Lon, Gijſelbertus de Bronckboſt & frater eius, Wilhelmus Comes de Goye & frater eius, Wolterus Spijrinck, Otto de Buren, Ricolt de Uthen, Wernerus de Harbhem, Pilegrim de Kampbelde de Batenborch, Thidericus & frater eius, Ministeriales. Stephanus de Smithus, Ludolphus & Gerhardus de Stralen, Theodericus de Hirrenvelde, Godefridus & frater eius, Reinerus Grunſrat, Henricus de Dudenwerde, Theodericus frater Comitum, Theodericus bastarth, Henricus de Elberge, Sigebertus Suevus, Pelegrinus de Hoſte, Wilhelmus & Henricus de Dammo, Bertoldus de Baco, Conradus Pincerna, Nicolaus de Vorſte, Sacharias, Iacobus de Arnhem, Iacobus de Michdac, Arnolt Kint, & alii quam plures. Acta sunt hæc Anno Dominicæ incarnationis M. C. Nonagesimo. Regnante gloriosissimo Imperatore Romanor. Henrico. Traiect. Cathedrix præſidente Baldewino venerabili Episcopo.

* alij habent filios.
† filius.
* filius.

Dese Brief is bevestighd in 't iaer 1327. van Reynald oadſten zoon des Graves van Gelder, van syne moeder Margriet, ende syne zusteren Philippa ende Isabella, ten over-staen Petri Domini de Leka, Wolteri Domini de Keppela, Iacobi de Mirlere, D. Borronis de Dornick, D. Godefridi Tengenagel, D. Baldewini de Aveſact, D. Iohannis de Dornick, D. Bernhards de Doorenwerde, D. Frederici de Eſe, militum, Henrici de Wiſſge, & Gijſberti de Herwini iudicis in Velua.

De handveſt van Keyſer Rudolf
van 't iaer 1282, belangende hæ-
re tol-vryheyd van Keyſerſweerd.

RUDOLPHUS Dei gratia Romanorum Rex, semper Augustus. Universis sacri Imperii Romani fidelibus presentes literas inspecturis gratiam suam & omne bonum. Dum fidelium subditorum votis clementer annuimus, non solum eorum erga nos crescit devotio, & fidei puritas stabilitur: verum etiam regalis dignitatis sublimitas altioris honoris suscipit incrementum. Noverint igitur tam posterum quam presentes, quod nos illam gratiam, quam Imperatores & Reges Romanorum prædecessores nostri civibus de Zutſania fecisse noscuntur de non solvendo thelonio, ascendendo vel descendendo cum rebus suis quibuscunque per Rheni alveum apud Werdam, eatenus ratam habemus & gratam ac auctoritate Regia confirmamus, quatenus iidem cives eadem gratia temporibus quondam Frederici Romanorum Imperatoris prædecessoris nostri plenius sunt gavisi. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc nostram confirmationem infringere, vel ei in aliquo ausu temerario contraire: quod qui facere presumpserit, gravem nostræ maiestatis offensam se noverint incursum. In cuius rei testimonium præfens scriptum exinde conscribi & maiestatis nostræ sigillo fecimus communi. Datum Wormaciæ xiiii. Kal. Iunii jud. x. anno domini M. CC. octogesimo secundo, regni vero nostri anno nono.

Een Brief in 't iaer 1318. by Reynald erf-zoon van den Grave van Gelder geteykend, van het Graefschap niet te bidden.

Wij Reynald Erf-soenne des Gzeben van Gelren. Doen kondt al den gemen die desen brieif sullen sien of hoozen lesen; dat wy in gueden trowen de zoene/die de Gzebe van Hollandt onse liebe nebe hebet geseget nae raede manne/dienstmanne/ende Scepen van 't Graeffschap van Gelre tusschen onsen lieven Heere onsen vaeder den Gzebe van Gelren ende ons / gelaven te halden in al den geboege alse die brieven spreken die daer op gemaicht zyn/ende hebben gesekert ende gezwaren voz ons ende onse erfneemen die na ons kommen sullen/dat wy nimmermeer en sullen bidden Ridder noch knaepen noch manne noch dienstmanne / die wonnachrich zyn an die zyde des Rynnes daer Zutphene gelegen is / noch haer luede enyge bede die aen haer guet sal gaen/al argelist wtgeseget; Want wy dat bekenmen / dat wy negheen recht to en hebben / noch onse voerbaerder/die voz ons Gzeben gewesen hebben to Gelren/nije recht to en hebben. End weert dat sahe / dat Godt moete weeren / dat onse liebe Heere onse vaeder voergenoempt hem dese burwerde walde bzeken / des en solde wy hem niet volstaen / sonder wy solden desen voozgenoemden Ridderen / knapen / mannen ende dienstmannen raeden ende helpen mitter hant / dat hem dese stucken nae alle onser macht wurden wal gehalden. In oerkonde deer stucken hebben wy onse segele gehangen an desen brieif. Ende wy Margriete Gzebinne van Gelren hebben gesekert ende gelaest dese stucke te holdene / ende helpen halden na onser macht. Ende hebben in oerkonde des onse segel gehangen an desen brieif. Ende wy Philippe ende Yzabel, dochterendes Gzeben van Gelren voergenaemt / gelaven in gueden trowen ende sekeren voz ons ende onse naekommelinghe / weer dat an ons queme / dat wy dese voergenoemde stucken sullen wtlieke halden na onser macht. Ende in oerkonde des hebben wy onse segel gehangen an desen brieif. Gegeven in 't iaer ons Heeren duesent drie hondert ende achtene / des donredaeges nae alre heilligen daege.

Brief by den selven Reynald gegeeuen in 't iaer 1324. aengaende de vryheyd van den tol te Lobede.

Wij Reynout sone des Gzeben van Gelre / doen kondt allen luden / die desen brieif soelen sien / of hoeren lesen / dat wy hupden op desendach / als die datum van desen brieife sprecket / al de bzoeken die wy hadden toe seeghen weder onse liebe Stadt van Zutphene / benomet ofte onbenomet / op hupden aen desendach algader vergeuen / ende laten

sy daer van quijt / by / und los; Doort om liebede ende om vziendtschap / soo gebe wy onser lieber Stadt van Zutphen voozgenomet / van onsen vzen wilhoer end by raede onses raedes / dat sy te Lobedde an varen solen / ende wanneer dat de bozgere van Zutphen met hoeren schepen / ende met hoeren goede to Lobedde ancomen van opwart ofte van nederwart / dat sy oozlof soelen bidden / ende onse tulmeer soelen hem oozlof geuen thant / ende soelen hoer goet noch besien noch schryben / noch die Bozgere van Zutphen voozgenant soelens niet noemen hoer voele dat sy inne of binnen hebben. Doirt meer soo laven wy onsen lieben bozgeren van Zutphene voozgenoemt / dat wy se soelen holden ende laten in al hoeren ouden recht / alsoo als hoer handvesten end hoer bybe spreken / die hem van ons ende van onsen voerbaren sint gegeven end beseget. Doirt labe wy hem oock met desen bybe / soo wanneer dat Godt geboghet / dat wy Heere werden des landes / dat wy al dpe hantvesten / ende al dpe byphept dpe hem van ons / of van onsen voerbaren sint beseget / vernypen soelen / ende met onsen segel besegele. Dat hebben wy gedaen van onsen vzen wilhoer / Ende by Raede Heeren Peters Heere van der Lecke, Heeren Willms Heere van Murle, Heeren Wolters Heere van Keppelle, Heeren Stephans Heere van Wische, Heeren Borren Heere van Doornicke, † Heeren * Jacobs Heere van Brnichis onses Raedes / Heeren Willms Heere van Bronckhorst, Heeren Vrederijcx Heere van den Berge, Heeren Ians Heere van Bare, Heeren Henricx Heer van Boiclo, Edelre lude Heere Roderikes Heer van Voorst, Heeren Ians van Doornick, Heeren Vrederikes van Eze, Heeren Bernards van Dorrenwerde, Heeren Everards van den Damme, ende Heeren Harmans van Styente onser Ridders / Henricx van Wylsche, ende Dijdericx van Keppelle onser knapen. Omme dat dit vast ende steyde zy ende bybe / soo heb wy doen besegele desen brieif met onsen segel. Gegeuen in 't iaer ons Heeren als men schryft duysent drie hondert vier en twintich / des eersten Sonnendages nae mitvasten.

* Alij habent Iobans.

† Alij habent, Heeren Jacobs Heere van Meyrlaer, Heeren Jacobs soen. Heeren Jacobs van Myrlaer voorgenant.

Brief by Grave Reynoult in 't iaer 1330. verleend, betreffende de Stads rechten en 't Gericht van Zutveen.

Wij Reynalt Gzave van Gelre ende vart Zutphene / doen condit alle den gemen / die deesen brieif solen sien oft hoozen lesen; dat wy by wille / by rade / ende by consente onser gerechter erfgenamen / ende oock by rade onser Dzienden ende Raedes / die hier nae gesehzeben staen / gegeven hebben ende geuen erflike / ewelike / ende himmermeer onsen gueden luden ende burgheren onser Stadt van Zutphene; dat die Schepene die daer paerlycx Schepens zyn / alle pare eent werbe hoer

hoer Schepene setten / ende kiesē sullen by
 hen selven / also als sie hier toe hebben ge-
 baen / ende also als de Schepene ende die ge-
 meente the samene overdzagen zyn / ende also
 als die byhve haelden met dhr Stadt seghel
 beseghelt / dpe daer op gemaket zyn. Doozt
 soo hebben wy onser voozgenomder Stadt
 gegeven 't gerichtē in der Stadt / ende in der
 bypheyte van buthen / also veir als hoer pale
 staen / ende wy hem die bewijst hebben / van
 hoeren burgeren / ende van den genen die
 daer binnen woonachtich zyn. Also dat de
 Schepene die stad righeten / ende berigheten
 solen van allen byuken ende boethen die daer
 herballen / ende van allen stucken dpe inder
 Stadt ende bypheyte voozgenomt the dune
 zyn. Ende wat dat daer af comt / dat solen
 de Schepene khyren an ghemene oerbaer der
 Stadt. Ende wy noch onse ersnamen noch
 nymant van onser wegghen en solen daer
 niet ane hebben / beheldelick ons, ons hoghen
 gerichtē, ende ons / ons gerichtē an onsen
 epgenen luden / die daer binnen woonen / of
 naemaels wonen solen. Ende eenen egeliche-
 ken anderen sijn reghts van sijnen epgene-
 nen luden. Ende beheldelick ons des ge-
 richts van den gasten van buten / ende onser
 voozschreventre stad hoeren boeten van dien
 gasten / in manieren die hier nae beschreven
 staen. Dat is the wetene / of eyn burger of
 eyn binnen der Stadt bypheyte wonachtich /
 thegen eenen gast twyachtich wurde / ende
 de voozhalinge des burgeres wert / of des die
 daer binnen wonachtich is / soo en sal dpe
 Stadt van dyen gaste en ghynen kuer ne-
 men. Maer were de verhalinge des gastes /
 so verlyest de gast sijnen kure thegen de stat /
 gelijche dat een burger duet. Doert weert
 dat gaste onder hem twyeden mit woorden
 oft mit daden / binnen der Stadt bypheyte
 voozgenomt / dpe voozlesen hoeren kure we-
 der die Stadt / also groot als die Schepene
 mit ons / of mit onsen Amptman overdzag-
 gen / ende dpe kuren moghe wy alle wege
 mynren end meirren na onsen willen mit
 den Schepenen. Ende dpe byuken van allen
 gasten sal onse Richter dpe nu is / oft in der
 tyt wesen sal / der stat upt rhygthen ende upt
 pendē. Ende en hadde eyn gast nyet aen te
 pendene / of en moghte hy sijnem kuer nyet
 verburgen / ons Amptman sal hoene ges-
 spannen holden / thet tyt dat hy der stad daer
 af vultu. Doert soo en solen spe over onse
 gesinde / ende onser nakomelinge en ghynen
 gerichtē hebben / mer mysbien sie also dat
 die byuken all so groot zyn / dat men sie bil-
 liche daer voer sal holden / daer voere moeg-
 gen dpe Schepene spe holden ende byngen
 spaen ons / of aen onsen Amptman. Ende
 mysdede oock een man van hoeren burghe-
 ren / ymanne van onsen gesinde / dat is to
 verstant / als wy tho Zutphene selver zyn
 van alle dem ghenen die daer met ons zyn /
 Riddere / und knapen / end van allen onsen
 end hoeren gesinde / Ende als wy daer selver
 niet en sijn / van alle den ghenen dpe daghe-
 licks in onsen hups end in onsen byode zyn /
 ende van hoeren knechten / ende oock als wy
 daer nyet en zyn / van Rhydderen ende van
 knapen dpe van onsen klederen zyn / ende
 dpedagelijcx in onse huēs niet en zyn / mer

van hoeren knechten nyet / die beheringe
 sal an ons of an onsen nakomelinge staen / na
 dyen dat wy tho bepster waerheyt vanden
 mogen by den geenen die daer over ende daer
 ane weest hebben ; Ende die beteringe sal
 men duen thut onsen willen ende tot onsen
 seggene / ende die misdaen heeft die sal dpe
 beteringe duen als vooznoemt is. Doozt so
 hebbe wy gegeven ende geben mit deser
 brieve den burgheren onser Stadt van Zut-
 phene voozgenomt / die binnen der Stadt /
 ende binnen der bypheyte voozgenomt won-
 achtich zyn / dat sie ende haer guet erfliche /
 eweliche / ende pinnermeer van allen onsen
 tollē op den lande / ende in den wathere / in
 alle onse Graefschap byp / guyt / ende los
 sullen wesen. Merhande ergelicht uyt gesat /
 in allen puncten voergeschreven. Alle dese
 stucken voozgenomt hebbe wy gedaen ende
 gegeven onser lieber Stadt van Zutphene
 ende den burgeren voozgenomt the hebbene
 ende the besittene erfliche / eweliche / ende
 pinnermeer / by wille ende by raede Heeren
 Vredericx Heere van den Barge, Heeren Iohans
 Heere van Bare, Heeren Jacobs van Myrlaer
 Edelre lude, Heeren Wolters van * Rossem, * Alij
 Heeren Bernards van den Dorenwerde, Heeren
 Voffera, Vredericx van der Effe, Heeren Otten van Hacht
 Riddere, Heeren Iohans Molyart, ons Ca-
 pellans ende Renthemeysters, Henrix van
 Wilsche, Everards van Ulst, ende Wilkens van
 Broechuisen, knapen : die daer over ende daer
 ane weeren / dat dese stucken gescheden. In
 oyzkonde alle der stucken voozgeschreven heb-
 ben wy desen byief mit onsen segele doen bes-
 segelen. Gegeben in 't iaer ons Heeren
 dypsent byie hondert ende dattich des sater-
 dages na sunte Martijni misse : als men
 schryft Translationis in den somer.

Willekeur der Schepenen van
 Zutveen van 't zelve iaer en over
 de zelve zacke.

W B Schepenen / Raedt / inde Gemeynte
 der Stadt van Zutphen / doen kondt
 ende kennelick allen den geenen / die desen
 byief sullen sien oft hoozen leesen / dat wy
 t'samen aeverdzaegen zyn / dat die Schepene-
 ren / die jaerlicx in onse Stadt Schepenen
 zyn / nu voozt meer nae dissen dach die Sche-
 penen ind Raedt in onser Stadt setten und
 kiesē sullen / alle jaer / in manieren hier nae
 beschreven staet : Alsoo dat niet meer dan
 twier achter suster hinder / Schepenen ofte
 Raedt t'samen sullen wesen. Doozt een
 man / die des anderen dochter heeft / die Gem
 und die Swaeger en sullen noch Schepen
 noch Raedt t'samen wesen. Doozt een man
 die des anderen suster heeft / die twee Swa-
 gerlypde en sullen t'samen noch Schepen
 wesen noch Raedt ; Dooztmeer de ses Sche-
 pen / die jaerlicx van den Schependom gaen /
 die sullen een jaer daer nae dat sy afgaen
 Raedt blijben ende weesen / maer als dat jaer
 geleden is / de geene die niet Schepen weder
 in woorden gekozen / die sullen gemeyn lypden
 blijben / gelijck dat ander gemeyn lypden
 doen. In oertronde des hebben wy ons
 Bbb 4 Stadt

oort om
 eve wy
 voozge-
 end by
 an ba-
 ere van
 net hoe-
 opwart
 len bid-
 of ge-
 h besten
 in Zut-
 nen hoe
 Doirt
 ozeren
 yse soe-
 ouden
 nd hoer
 de van
 besegelt.
 byhve/
 dat wy
 p al dpe
 dpe hem
 int beses-
 sen segel
 van on-
 Heeren
 Willems
 eere van
 Wilsche,
 t Hee-
 ges Raet-
 ickborst,
 e, Hee-
 ix Heer-
 kes Heer-
 Heeren
 van Do-
 Damme,
 ser Rid-
 ericx van
 dit vass
 by doen
 l. Ge-
 schryft
 ch / des
 t.
 an Mey-
 en Jacobs
 in 't
 ffende
 ericht
 nde varr
 geenen/
 t lefen ;
 consente
 oock by
 hier nae
 ende ge-
 neer on-
 er Stadt
 die daer
 te werbe
 hoer

* Alij
 habent
 Iohans.

* Alij
 Voffera,
 & rectus

Stadt ende Burger Segel aen desen briez doen hangen. Gegeven in 't jaer ons Heeren M. ij. C. und dertich / des Sonnen-dach's na S. Walburgen dach Virginis.

Twee brieven, dat de burghers van Zutveen vry zijn van den tol te Smithuyfen en Emmerick, als mede van den tol der Heeren van Schoonevoerst.

WY *Hubrecht Schenck* Heer van Culenbörch, doen kondt allen luyden, ende bekenne claerlijcke, dat wy metten gueden luyden mit den Schepenen ende mit den Raeden, ende mit anders den Burgeren van Zutphen averdragen zyn, want hoer guet geynen tolle schuldich en is *tho Smithuyfen* ende *tot Embricke* of wair die tolle gelecht wurd, dat die burgers ander tolbaer guet by oer guet inleggen moegen, 'tzy van Deventer ofte van Campen of van Swolle, of van anders et zy; want sy zijn opverdich of uytverdich; ja alsoe dat sy dat tolbaer guet dair voir onsen tolleren vertollen sollen, ende hoer goet dat sal tol vry vaeren, ende dat tolbaer guet moegen sy dus voeren mit oeren goede, tot onsen wederseggen ende then oeren. In oirkunde des hebben wy desen brief besegelt mit onsen siegel. Gegeven in 't jaer ons Heeren M. CCC. xliij. op sint Iohannes dach thoe mid-soemer.

WY *Reynaert Heer van Schoonevoerst*, doen kondt ende kenlijck allen luyden mit desen apenen brieve, dat want eyn avermudichste und alre durchluchtrichste Vorst onse lieve genedichste Heer de Keyser *Kaerle* van Romem ende Koninck van Behem ons een nyen tolle verleent ende gegeven heeft opten Stroom tho leggen, na beheltemisse onser brieve die wy daer af hebben; soo hebben wy, om sonderlinge gunsten ende vriendtschap wille, die wy hebben ende dragen tot onsen lieven vrienden der gemeyne Stad van Zutphen, und alle hueren gemeynen burgeren die nu zijn of naemaels werden moigen, die voirsz onse tolle, soe wair wy die leggen of namaels leggen willen binnen den lande van Gelre, gegeven hebben ende geven mit desen brieve tol-vry quijt ende los op ende neder tho vaeren, sonder eenich recht ons of onsen erven dair af tho geven erklijck ende ewiglijck, sonder enich wederseggen. Ende gebieden ende ontbieden allen onsen tolleren ende iegelijcken van hun sunderlingen, die nu in der zelve tolleren zijn of naemaels gesat mogen werden, dat wy die voirsz Stadt ende alle hoire voirsz met hueren guede tol-vry quijt ende los laten vaeren, in allen manieren alsoe voirsz is, sonder ons meer dairomme tho versuecken. Alle argelift uytgesondert. In oirkunde des briefts besegelt mit onsen siegel. Gegeven in 't jaer ons Heeren duyssent drie hondert negen end viefich op Sint Blasius dach.

Vryheeden in 't jaer 1372. by Hertogh Willem van Gulich aen Zutveen geschonken.

IN Godes namen Amen. Wy Willem by der genade Goedes Hartoghe / ende Marie Hartoginne van Guliche / doen kondt ende kenlich allen luyden die desen briez zuellen sien ende hoozen lesen / dat wy gegeven hebben ende geven in desen apene brieve vorz ons ende onsen audesten soene / Willem Hartoghe van Gelren ende Gzeve van Zutphen / ende vorz onse erfgenamen ende nacomelingen / der Stadt Zutphen oeren gemeynen burgeren ende ondersaten / die nu sint ende naemaels comen mogen / alle dat recht hie na beschreiben. Ende sonderlinge wy Willem by der Goedes genaden Hartoghe van Guliche vorz / alsoe een Wombaer ons audesten soens Willems Hartoghe van Gelre ende Gzeve van Zutphen vorz / hebben geloest ende gesekert / gelaeden ende sekeren in gueden trouwen mit tegenwoordichheid des briefts / ende mede gewozen in gantser geloben op dat heilige Sacrament Goedes lichaem / der vorz Stadt van Zutphen / oeren burgeren ende ondersaten alsoe vorz is / dit nabeschreiben recht vast / stede / ende onverbrecht to hoelden tot ewighen dagen to. In 't eerste / so suellen sie tolle vry varen alle onse lande doer voer alle onse tolleren die wy nu hebben ofte hie na krijghen moghen to water ende to lande / dat were op tolber bodemme / dat weren sचेpe / waghene / ofte karren / ofte enicherhande guet dzyvende ofte dzygende dat sonder tolle to gheven vry vaeret; Ende waert sake dat ons eniche tolleren afgedrongen weren ofte wurden / dat wy dan mit den Heeren niet soenen en suellen / wy en hebben sie irst weber gebrecht in oer recht. Voirt meer soo suellen de Schepenen richten aver oer burgeren / ende die mit oen wonachtich sint / dat daer geschuet op den Merich, op Weesse, op Helbergen, dat toebehoert oere Stad. Voirt meer op den Worf, op Zutphenre eng, ende die wege ende dike die sie maken ende hoelden / dat is to verstaene die wech ende dijk die daer gheet op den Merich uyt Zutphen / ende de dijk ende wech die daer gheet op Zutphenre Eng to Zoderlobtugghe to; ende dijk ende wech die daer gheet van Zutphen aen Warensfelder bzuggen to / die dijk ende wech die daer gheet an * brunsberge to; * Alij
loevens.
Weerf ende wech die daer gheet tot Helbergen to: Ende water ende land / dat daer binnen is gelegen / gelijker wijs als sie binnen oere Stad doen. Voirt meer soo en suellen wy gheenrehande Veste noch Worze timmeren an die Stadt van Zutphen / daer die vorz Stadt mede betimmeret were tot ewighen dagen to. Voirt meer soo suellen wy des jaers twee heymael leggen binnen Zutphen / ende doen den Lande recht. Voirt meer so en suellen wy ghen verbot doen in der Stadt van Zutphen / van oeren guede uyt to vuren / alsoe vere als sie onsen / ende des Landes vbande nyet to en vuren nyet der

der Stadt. Doirt meer wy en zuellen dat Handt van Zutphen nyet deplen / noch schepden laten vander Stad van Ruermunde ende van Wymegen / ende van den anderen lande van Gelren. Doirt meer soo en zuellen wy / noch onse Knyptlude van onsent wegen / eghienen Schulde setten to richten binnen der Stadt van Zutphen / ten zy mit to doene ende willeber Schepenne van Zutphen. Doirt meer weret sake dat der Stadt van Zutphen pemandt op den hals vallen wolde / ende ons die van Zutphen rechtse beloven wolden / ende oer wederpartye ons des weygherde / soo suelen wy ende willen des der Stadt van Zutphen een hoeft wesen. Doirt meer wanneer die van Zutphen in onsen dienste zjint / soo zuellen wy sie leveren ende qujten gelijke Ridderen ende knapen / sonder enicherhande argeliste in allen ponten vooz. Wjr hebben mit ons aber ende an gewest William Heere van Bronckhorst in der tijdt Drost in den lande van Zutphen / Willam van Wede Proest van Wnen onse lieve nebe; Lodewich van Ripper-scheyt, Heer Warner * Buskel Ridderen. Ghiselbert van Bronckhorst Heere van Borelo / Stephen Heere van Zulen, Heer Sander van Vosslem, Heer Henrick van der Straten, Ridderen; Henrick van Wilsche, Henrick van Styenbergen Proest van Zutphen / Peter van Steenbergen ende Diiderick vander Kemnaden, onse lieve geminde Raet ende vziende / van ons hier aber onthaelt ende mit oeren willen ende rade geschiet. In verkonde ende kenninge aller deser dinghe ende ponten vooz / so hebben wy Willam Hartoghe ende Marie Hartoginne van Gulphe vooz onse segele open gehangen an desen Brieft vooz ons ende onse erfgenamen ende nacomelinge alst vooz is. Gegeven in 't jaer ons Heeren duysent dzye hondert twee ende tseventich op den hepligen Cruys dach / als men schryft Exaltatione.

* Alij
Louffel.

Een brief van Willem Hertogh van Gelder van 't jaer 1378. van de Stad niet te betimmeren ofte te verzetten.

Wy Wijlem oudste Sone to Gulick / by der genaden Godes Hartoge van Gelre ende Greve van Zutphen / Doen kondt ende kenslyck allen luyden myt desen apenen bzyebe / dat wy onser Stadt van Zutphen gelaest hebben / dat wy se mit geinen Slaeten oft vesten bynnen hoere Stadt of bypten hoere Stadt alomme / op ein vierdel van eenre myllen wegen na der Stadt gelegen / betimmeren sollen ofte doen betimmeren. Doert soo en sullen wy onse Stadt Burger an niemant versetten ofte bzyngen van onser wegen / noch doen noch laten versetten of bzyngen dan aln ons selven / dewyle ende so lange wy leven / ende ons Godt des levens gunt. Dese vooz-gemelde punten hebben wy gesekert ende gelaest in gueden trouwen / ende luytlyck ten hepligen geswaren mit oppgerechten vingeren / ende mit gestaeften eyden onse Stadt voozgemelt vast

stede / ende onverbzekelich to halden ende doen halden / sonder alle argeliste. In oir-konde onses siegels dat wy aen desen bzyef hebben doen hangen. Gegeven in 't jaer ons Heeren duysent dzye hondert acht ende tseventich des Wybdages nae des Hellighen Cruys dach inventio.

Præsentibus de Consilio *Wilhelmo* Domino de Bronckhorst, *Woltero* Domino de Isendorn, *Henrico* de Steynbergen Præposito Zutphanienſi, *Wilhelmo* de Steynbergen, *Arnoldo* vander Gruythuys. Sigillatum jussu Domicelli per Præpositum prædictum.

Handveste in 't jaer 1420. gegeeven by Hertogh Reynald van de twee vrye laer-merkten der Stad Zutveen.

Allen Fursten ende Heeren / geestlich ende weertlich / Baenritzen / Ridderen / knechten / Steden ende allen guden luden / dair dese onse bzyef voirt kompt of gethoont sal werden / ontbieden wy Reynald, vander Godes genaden Hertoge van Gulick ende van Gelre ende Greve van Zutphen / onsen vziendlyken dyenst ende groet eeten ijgeliken na sinen geboir / ende geven u allen te weten; dat wy by goit dunchen ons selfs / ende voirt na raide eendeels onser mage Raide ende vzienden / omme nutticheyt ende profyts wille die wy daer inne voirt bedacht hebben / onsz liever Stadt van Zutphen gevypet ende van njes verleent ende gegeven hebben twee vry laermarkten bynnen der selver onsz Stadt des Jaers te hebben / gelijch onse apen besegelde bzyef hoen daer up gegeven dat uprwyft; welke bzyef van woirde tot woirde hier nae beschreven volget / ende gaet aen alsus. Wy Reynald by der Godes genaden Hertoghe van Gulick ende van Gelre / ende Greve van Zutphen / doin kont voirt ons ende voirt onse nakomelinge / want wy onderwyft zyn van onsen lieven getrouwen onsz Ridderſchap ende ons guber lude onsz lands ende onser Stede van onsz Grefschap van Zutphen / hoe dat onse lieve hoeft-stadt onsz Grefschap vooz, daer die kleyne Stede onsz Grefschap vooz, ende meer andere Stede onsz Lande van Gelre oer wterste recht an plegen te halen, verderflich ende vermijnret woirdet in neringen ende in tijnmeringen / omb des willen dat in der selver onsz Stadt gheyn versuech noch hanttiere en is van comenschappen of van coepluden / soo billixt daer inne geboerde to wesen / na guber gelegnisse der selver onsz Stadt; Omme welcher gebzyke wille de selve onsz Stadt ons ende onse Landen alsulcken dienst niet so volcomelich gedaen en can noch en vermach / gelijch wy ende onse voirtbaderen dicke ende mennichwerbe voirttijdes dair af gehadt hebben / op welke sake wy ons ernstlich verformen hebben mit goeden beraden moede / overmits ons selven ende vele onsz vziende / raede ende goet dencken.

* Alij
loevens.

ken. Ende zijn dair op des abercomen/omme de selve onse lieve Stadt van Zutphen weder by neringe ende coepluyde te bzingen/ ende die bozgeren ende ondersaten daer hme wonende te vertroefsten ende tot neringen te helpen. Als dat wy dairomme onse liever Stadt van Zutphen nu voirt an to ewigen dagen gegeven hebben/ ende geven mit desen onsen bziebe/ ende leggen ende setten twee vrye Jaermerchede/ alle jaer in onser Stadt ende vryheeden van Zutphen tot ewigen dagen te blyven. Van welcken Jaermerchede de epusal yngaen/ alle jaer achte dage voirt sent Vrijis ende Modests avont, ende voirt achte dage dair jrste na volgende te dupren. Ende daer na etht eyn Jaermerchede/ die in sal gaen acht daghe voirt Alreheilgen avont/ ende voirt acht daghe daer jrst na volgende de te dupren. Ende wy besien ende confoymiren der selver onse liever Stadt van Zutphen oeren bozgeren ende ondersaten/ ende voirt allen guden coepluden die dese voozsz twee vrye Jaermerchede versueken/ uptgesacht die onse ontsachte vyande weren/ ende voirt die ghene die ons oft onse Heerlychheyt gebroecht hebben/ des sp ongefoent ende ongeschepden weren; met allen vryheeden ende privilegien/ soo sp hebben ende gebuycken in den vryen Jaermerchede/ gehepten sente Walburgen Mey-merket t Zutphen. Ende wy onse erben ende nacomelinge willen hoen deser vryer jaermerchede erflich ende ewelich warden wesen. Ende bidden hyromme al onsen vzienden/ ende gebieden voirt all onsen Amptluden ende ondersaten/ dat sp ons Stadt van Zutphen hoeren bozgeren ende ondersaten/ ende voirt allen guden coepluden als voozsz steet/ die dese voozsz jaermerchede versuekende sijn/ in allen rechtverdiggen saken helpen vorderen/ ende mit gonsten bystendich te wesen. Ende dese selve vrye jaermerchede te * begeren/ te schutten ende te beschermen/ want ons dat mit onse wille/ dat te male danckelich/ ende tot gonsten is. Voirt soo laten wy weten/ bevelen/ ende gebieden allen onsen Amptluden/ Richten/ ende penderen die nu sijn of namails comen mogen/ ende sonderlinge onse Stadt van Zutphen voozsz. also vere onse Amptluden in der tyt dat versupnden/ dat sp dat verhueden ende waren/ dat sp geentelpe comenschap/ vryvende of dragende/ te voet ende mit touwe/ tusschen Lochem ende onse Stadt van Zutphen aber die Berkel/ die van Lochem tot Zutphen lopet/ ende ober die Wijngh-bryege laten comen/ noich daer dair dnyven noch swemen/ mer men sal guyt ende touwe/ sp comen wan sp comen/ slecht tot onse Stadt van Zutphen doen comen/ ende aldair af merket bynnen Zutphen te holden. Weert dat cenich mensche/ hy were wie he were/ dat verhomoe dichde/ die were slecht verballen van alsutken goede so hy dair dan hadde/ ende dat sal onse Heerlichheyt ende gerichte allene verschenen wesen/ ende niemant anders. Voirt soo hebben wy genamen/ ende in onse gelepde ontfangen alle de goede coeplude upt wat lande sp comen/ die die voozsz vry jaermerchede versuekende sijn/ veplich ende gelept

* Alj, the
hegenen
en steu-
penen.

te wesen onse lande voirt * weder ende voirt * Aljha-
t sp te lande of te water/ voirt onse ende voirt bent ende
alle de gene die voirt onsen wille doen ende weder
laten wilen/ soo lange als die vryheyt der
merchede voozsz steet. Sonder enich serpel/
of argelist. Ende wanneer wy dese sake
to ewigen dagen toe onse Stadt van Zut-
phen vast ende stebe voirt ons/ onse erben
ende nacomelinge/ onverbzkelich wille ge-
halden wesen/ soo hebben wy onse segel mit
onse rechter weten theyt aen desen bzyef doen
hangen. Gegeven in den jaren onse Hee-
ren dusent vjr hundred ende twintich op
sent Johans dach Baptisten decollationis.
Ende omme dat wy seer geerne hebben dat
die vrysz twee Jaermerchede alsoo versocht
ende gevordert werden/ dat wy dair mede
gebetert wurde/ als dat mogelijk is: Soo
bidden wy vrientlichen allen den ghenen
voozsz/ die omme onsen wille doen of laten
wilen/ ende bevelen voirt allen den onsen
ernstlichen/ dat sp die vrysz twee jaermerche-
den vorderen ende versueken wilen mit ko-
nenschap ende anders/ als sich dat geboirt.
Want men ons dair aen seer lieve en denck-
lyken doen sal. Girkunde ons segels hyr
an gehangen. In den jaer ons Heeren duy-
sent vper hundred en twintich op sent Jo-
hans dach Baptisten decollationis.

Onder op de plicque stont :

Per Dominum Ducem, presentibus de Con-
silio Dominis Henrico Domino de
Gemen, Johanne Domino Seheert de
Obbendorp magistro Curie, militibus,
ac Henrico Domino de Wyfche, Gijf-
berto de Mekeren supremo Redditua-
rio * Terrarum Geldensium, Armi-
geris.

* Alj ha-
bent Te-
tarchie.

Brief van Hertogh Arnold van't
iaer 1432, dat men de burghers
voor schade en schuld nergens an-
ders dan binnen Zutveen in recht
magh betrecken.

Wij Arnold van der genaden Gaidz Her-
toge van Gelre ende van Gulich ende
Grybe van Zutphen/ Doen kondt ende be-
kennen; want wy des alsoe onderwijst sijn/
ende verstanden hebben van onsen lieven ge-
truwten Burgermeistren Schepenen ende
Raide onser Stadt van Zutphen/ Dattet
hoer alde rechte ende gewoenten sijn/ dat
men hoeren burgeren ende Ingesetenen
voirt schade of voirt schult voirt enghenen
bencken in onsen Lande van Gelre toe spze-
ken en sal/ anders dan bynnen onser Stadt
van Zutphen voozsz: Soe bekennen wy
dat wy hoen dat oick alsoe halden/ ende van
den onsen gehalden hebben wilen sonder ar-
gelist. Bevelen dair omme onsen Drossart
onse Landts van Zutphen nu ter tyt/ ende
voirt allen anderen onsen Amptluden onse
Landts van Gelre/ die nu sijn of herna-
maels wesen soelen/ dat sp dit onse Stadt
van

van Zutphen burſz ende hoeren burgeren ende ingefetenen in maten burſz vaſt ſtede ende onverbzekelich halden / ende doin halden / ſonder pet dair tegen te doin of laten geſchien in eeniger wijs. Want dat alſoo onſe gantſe wille is. Dich ſonder argeliſt. Dirhonde ons ſegels van onſs gerechter wetenheyt ende gueden wille aendefen bzieſ gehangen. Gegeven in den jair ons Heeren duſent vijf hondert twee ende dertich des Saterſdaigs nae onſer liever Vrouwen wege dage Aſſumptionis.

Onder op de pſijcque ſtondt:

Per Dominum Ducem, præſentibus de Conſilio Nobili Wilhelmo de Egmonde fratre Domini Ducis antedicti; Domino Theodoro de Lynden Domino de Hy-men, magistro Michaele de Brede Licent. in legib. Cancellario & ſigillifero.

Brief van Hertogh Adolf van 't jaer 1468, van drie Dom-heeren inkomſten wr te reyken aenden geenen die zich met de weetenſchap der rechten bemoeiden.

Wij Adolph vander genaiden Gaides Hertogh van Gelre ind van Guplich ind Greve van Zutphen / Doen konde und bekennen met deſen apenen bzieve / voir ons onſe erve ind naekomelingen / dat wy om ſunderlingen gonſten / liefden ind genaeden wille / die wy hebben ind bzaigen tot onſer Stadt Zutphen / ind om trouwen dienſtes wille ſpe ons gedaen ind bewefen hebben / der ſelver onſer Stadt Zutphen verleent ind gegeven hebben / verleenen ind geven / op dat ſie oere burgeren ind burger kinden toe leeringe ind doechden halden / ind klercken ind geleerde mannen opvoeden moegen / als dat ſie van nu voirtaen in toekomende tijden ewelick ind ommermeer ons onſen erven ind naekomelingen Hertoghen van Gelre ind Greven van Zutphen / te nomineren ſullen hebben tot dzen Canonix prabendem in onſer Collegiater kercken van ſente Walburgh binnen onſs Stadt Zutphen / welke dze prabendem zyn ſullen / die prabendem die tijant meyster Arnt van Hoekelom, Johan van Meer Gerritſoen / ind Johan Keppelman beſitten / ind nu voirtaen hepten ſullen Doctoꝝ Prabendem / die wy bur ons onſen erven ind naekomelingen die burgemelde onſer Stadt tot oiren nominatien referbiert hebben / ind referbieren in cracht des bziefs / Alſoe als der dzen prabendem eenich ledich werden of verſchynen van beſitſeren tot beſitſeren / idt weer overmits doide of dat ſie ſich begeben der weerlt ind toe Cloeſter gingen / dat alsdan Burgermeester / Schepen ind Raet inder tijdt / binnen den neſten rij, dagen nae datter ennich verſehene / ons onſs erven ind naekomelingen dair toe oire burger of burger kinden eyn / dat eyn bequeem man inder tijt Doctoꝝ of Licentiaet were / enniger inden geeflijcken oft wereltlijcken rechten / ind die daer toe toegelaten ind gepromobiert wer van ernſtigen ind ſtrangen

examen / na geſette der Oniverſiteyten daer ſy oeren graide verkreagen hedde / nomineren ſullen; Ind dat ſelbe oick voir Deken ind Capittel inder tijt den Hepligen to halden / als ſie komen to residentien / oft dat die ſelven / die ſie ons / onſen erven / ind naekomelingen inder tijt nominerende / ten mynſten weſen meyster inden vij. vpyen konſten of Baccalarij / ind hedden oir ſormalia bis aenden gradum magistratus voll ind all gehoirt / ind weeren dat die ſelbe die ſie inder tijt nomineerden niet vozder graduwyrte dan totter Gradus in den ſoeben vpyen konſten als burſz ſteet / ſal onſe Stadt burgemelt voirder cautie ind geloobe nemen / eer ſie die nomineren / dat ſie voirtaen in ſtudii ind leeringſ ſullen beherden / ind binnen den neeſten vijf jaeren of idt ſaecke were dat ſie ober berech ſtudierten / of binnen ſes jaeren of ſie aen deſe zijde des berechſ ſtudierten / nae der nominatien Doctoꝝ of Licentiaet weſen ſullen in der burſz rechten / en toegelaten van ernſtigen examen als burſz ſteet / ind nyet eer komen noch toegelaten werden ter residentien; dan wolden ſpe eyn jaer of twee / nae dat ſpe promobiert weeren / ſtain to Kommen of toe Parijs om toe practiſeren / ſullen ſie moigen doen / by alſoe dat ſie nae den twee jaeren dat ſie practiſiert hedden / ommeren toe residentie komen / ind ſtedelick oer prabendem voirtaen ſitten ind reſidieren ſullen / by verlups oerer prabendem. Ind Burgermeesteren / Schepen ind Raet in der tijdt ſullen doch althijt den bequeemſten ind weerdichſten van konſten ind ſeden / den ſie van oeren burgeren of burger kinden hebben / nomineren; Ind dat nyet om gonſten / gaden / noch om dat die eyn voir die ander mechtiger van maige of vyzunde weer / dan alleyn dat die ſelbe den ſie in der tijdt nomineerden die weerdichſte weer. Ind wen ſie ons onſs erven ind naekomelingen in burſz maecten ſoo nomineeren werden / ſullen wy / onſe erven ende naekomelingen collatie ind preſentacp doen / ind deſe preſentatie bzieve am Deken ind Capittel onſs kercken burſz doen geven / ſonder eenige weygeringe of indzacht. Doch weert ſaiche / dat onſe Stadt Zutphen / in tijden als die burſz dze prabendem of eenich van dien ledich weer / geenen bequemen man als burſz is to nomineren en hedden / of dat die ſelbe die ſpe in der tijt nomineert hedden / geinen vozderen grait en hedden / dan Meyster of Baccalarij toe weſen in den vij. vpyen konſten als burſz ſtept / ind bavender cautien ind gelove burgemelt in ſtudii nyet ſtedelick en beherden / ſich nyet en ſchickten dat ſp Doctoꝝ of Licentiaet wurden binnen den burgemelten beſetten jaeren naeder nominatien als burſz is / of dat die ſelbe nae dat ſpe die prabendem acceptiert ind angenomen hedden eyn tijdt lanck / 't weir eyn jaer of twee of dze meer of min / die beheelden ind daerentepnden vaeren lieten / ind ſich nyet en ſchickten die te beholden / oick of dat die ſelven die twee jaer lanck nae oeren graide burſz practiſiert hedden / nyet ther residentien komen en wolden; ſoe ſolde die ſelbe prabendem die dan alſoe ledich wurden / toe der burſte allepne weder aen ons onſs erven of naekomelingen bli-

den

voirt / * Alijha-
de voir bent ende
n ende meder
odt der deur.
ſerpel /
ſe ſake
n Zut-
erven
ille ge-
gel mit
ef doin
s Hee-
ich op
ationis.
den dat
erſocht
ir mede
r mede
: Soo
ghenen
f laten
n onſen
nercke-
mit ho-
evoir.
denck-
els hjr
en dup-
nt Jo-

t:

de Con-
mino de
be'ert de
ulibus.
e, Gijs-
dditua-

* Alijha-
bent Te-
trarchie.

van 't
rghers
ns an-
recht

s Her-
ch ende
nde be-
hſt zyn/
ben ge-
en ende
Wattet
n / dat
ſetenen
ghenen
oe ſpre-
Stadt
nen wy
nde van
nder ar-
poſſart
ht / ende
en onſs
herna-
Stadt
van

ven ter nominatie / alsoe wal als ter col-
latien als presentatie / dair wy onse erven
ind naomelingen als dan selfs epnen
Doctoer of Licentiaet of Meyster of Baccala-
rius in den soeven vryen konsten toe no-
mineren ind presentieren sullen. Ind soo dese
drie prabendden Doctoer prabendden heiten sul-
len / of wy of onse erven ind naomelingen dan
inder tijt eyn nominierden ind presentierden /
die nyet voirder graduwyrjt en weere / dan
to Magisterium of Baccalarium toe in der
soeven vryen Consten / dat dan die selve aen
ons onse erven ind naomelingen cautie
ind geloove doin sal voirtaen in studijs toe
beherden / Licentiaet of Doctoer te werden /
als van ons burgeren ind burger kinderen
van Zutphen vurgemelt seyt. Beheltlich
Burgermeyster Schepenen ind Raidt dair
entepdend wederom oere nominatie aen
die selve prabende / ind dat daer mede in toe-
komende tijden althijt toe halden / soo duche
dat gebiele off gebuurde als vursz is. Be-
heltlich ons oick / of wy / onse erven ind
naomelingen in toekomende tijden der
selven Doctoiren ind Licentiaten / als spe to
residentien komende weren / behoifden in
ambassaten te schicken am Fursten / Heeren
of Steden / of dat wy rades met sie plegen
wolden / ind wy / onse erve / of naomelinge-
gen sie dair omv verschyden / dat sy dan
wyllichliken komen / ind ons / onse erven /
ind naomelingen gehoorsam dair in zyn
sullen / doch op onse onser erven ind naomelinge-
gen kost. Allet sonder argelist. Ind
want wy Hertouch vursz willen dat dese
onse verleeninge ind gifte onse vursz Stadt
Zutphen then ewygen daigen toe vast ind
stede zy ind blyve / hebben wy dess toe oir-
konde onse grooten segel van onsen rechten
wetenheyt voir ons onsen erven ind naomelinge-
gen am desen byef doin ind hepten
hangen. Ind voirt begeert am den eer-
baeren onsen lieven andechtigen Deken ind
Capittel onser kercken vursz / dese vurge-
melte onse verleeninge mede to ratificieren
ind to believen. Ind op dat der burger
kinden ind burger vursz die tot desen drien
prabendden vursz genoempt sullen werden /
toe beth macht hedden in studijs toe beheer-
den / hon eyn redeliche absenp toe te vuer-
gen / Alsoe bekenmen wy Deken ind Capittel
der kercken van sente Walburgh bynnen
Zutphen vursz voir ons ind onse naomelinge-
gen / dat wy aensende den gueden wille
ind toeneygen die onse genaden lieve Heeren
heeft totter selver Stadt Zutphen / upt be-
geerte spner genaden ind toe gonsten der
Stadt Zutphen / dese vurgemelde syne ver-
leeninge ind gifte belieft ind ratificiert heb-
ben / believen ind ratificieren mit desen selven
byef ; ind abergegeven / aberdzagen / ind
capitulariter aberkomen zyn voir ons ind
onse naomelingen / dat wy den gheenen /
die in toekomende tijden tot dese drien
Doctoer prabendden genoempt sullen wer-
den / jaerlyt ind alle jair als dat geordniert
is / die wyle sy in studijs ind practica staen ind
beheerden als vursz seet / geven sullen ter
absentien vyf ende dertich Rhynsche gulden /
welche absentie wy ind onse naomelinge-
gen den selven sullen bestaen aen te geven

naeden jair van gratien / als men van oltz /
nae ons Capittels gesetten ind statuten / ons
mede Canonicen die nyet residieren absenp
toe geven plegen. Ind want wy willen dat
dese onse ratificatie ind avergifte van der
absenp voirgenoeemt ten ewygen daigen
toe stedich ind vast zy / soe hebben wy Deken
ind Capittel voirgenoeemt onse Capittels
segel voir ons ind onsen naomelingen be-
neden segell ons genaden lieven Heeren doin
ind hepten hangen. Gegeben in den jair
ons Heeren dupsent vyer hondert achtende
festich / des Wydaichs nae onsen Heeren He-
melvaerts dach.

*Infra in plica : Per Dominum Ducem,
praesentibus de Consilio Dominis Wy-
nando de Arnhem Domino in Lembeck,
& Matbia de Eyll Magistro Curiae, mi-
litiibus, nec non Iohanne de Rossam ac
Theoderico de Horst, armigeris.*

Confirmatio Ordinarii.

Federicus Marchio de Baden, Dei & Apo-
stolicae sedis gratia, Episcopus Trajectensis
ad universorum notitiam deducimus, &
deduci volumus per praesentes, Quod nos transla-
tionem juris patronatus trium prebendarum ec-
clesiae sanctae Walburgen Zutphanensis nostrae
Dioceseos, seu potestatem nominandi personas
idoneas ad easdem, per quondam illustrem Do-
minum Adolphum Ducem Gelriae, Iuliae, ac Co-
mitum Zutphaniae, pie & gloriosae factam &
concessam, de qua in literis, quibus haec nostrae
praesentes literae sunt transfixae, sit mentio, sigillis
dicti quondam illustris Adolphi Ducis & Co-
mitis de cera rubea, nec non venerabilium Do-
minorum, dilectorum nobis in Christo, Decani
& Capituli ejusdem ecclesiae Zutphanensis de cera
viridi desuper impendentibus sigillate, omnia-
que alia & singula in illa contenta narrata &
descripta, ex certa nostra scientia ratificamus &
approbamus, rataque & grata habemus & in-
violabiliter volumus observari, eaque nostra or-
dinaria signatura in Dei nomine confirmamus.
Datum nostro sub sigillo ad causas praesentibus
appenso. Anno Domini mille simo quingentesi-
mo tertio, die vicecima secunda mensis Decem-
bris.

Hand-veste van Hertogh Karel
van Gelder van 't iacer 1521, van
geen byer ten platten landen te
vertappen dan dat in de Steden
des Graefichaps gebrouwen is.

W Karel vander genaden Gaidts Her-
toge van Gelre ind van Guplich ind
Gzebe van Zutphen / &c. Doenkondt / Alsoe
onse gemeyne Vaentheeren / Ridderichap /
grote ind klepne Stede onser alinger Lant-
schap van Gelre / ons in den jaire van ne-
genthien omtrent sent Johan to midsomer
eyne pontschattinghe thus ; ind dair toe
eyne achts penninck op elcher vat inheymisch
biers twee Brabantse stover den tijt van ses
jaer

jaer lanck geduerende ende niet langer toe
geuen/consenteert/ end aberggeueuen hebben:
Ind oick dat ons onse Stede onser Gzeef-
ſchap van Zutphen/ als nementlich Zutphen,
Doesborch, Doetinchem, Lochem, ind Gronlo,
dairenthepndens bewillicht ind toegelaten
hebben/ dat men die acffſe penningen vur
den poirten/ by den onsen dair toe commit-
teert / opgeboert ind ontfangen sullen wer-
den; bekennen wy Hertouch vursz/ dat wy
denſelben Steden onser Gzeefſchappe vursz/
als Zutphen, Doesborch, Doetinchem, Lochem
ind Groll, wederom toegesacht ind gelaift
hebben/toeseggen ind gelaeben mits desen:
Dat wy buyten den ſelben Steden opten
platten Lande nyet oft nergent vergonnen
of geſtaiden laiten sullen/ dat men dair an-
ders eenigerley bier/ inheymſch oft uyt-
heymſch/ woe mendienoemen mach/ tappen
noch verkoupen ſal / dan alleyn dat in den
burgemelde onsen Steden / Zutphen, Does-
borch, Doetinchem, Lochem, ind Groull, ind
op ghepenen anderen plaitſen / dan dair/ ge-
bzouwen zyn ſal / ind dat wy daerenthep-
ndens oick ter ſtont beueel doen ind geſchiet
laiten sullen/ dat die † vyf kerſpelen in De-
luwen (die eerthts onser ſtadt Zutphen toe-
gelaten zyn/ vermoegens oeren privilegien)
niet anders nergent geen bier halen/ tap-
pen/ noch verkoupen sullen/ dan alleyn byn-
nen onser Stadt Zutphen gebzouwen zyn
ſal: allet by verloſs des ſelben biers/ of ſy
ander contrarie tappen werden. Ind van
epnen dat frempts biers sullen ſy betaelen
epn Heeren pont / dat is enen halven An-
dzies gulden; by vyf der ſelber ponden/
of penants ſich dair inne weygerich maken
wozde. Ind dese vursz penningen ſal men
betailen aen handen der gheentre / wy daer
toe ordineren werden / dien tijdt vursz ende
nyet langer duerende. Beheltelich ons ind
andere onser Stede privilegien des halven
onverhozt; ind oick/ dat ſy guet bier bzou-
wen sullen. Sonder argeliſt. Des toir-
honde ind gantſer vaſter ſtedicheyt / hebben
wy Hertouch vursz onsen ſegel van onser
rechter wetenheyt aen desen onsen bzief doen
ende hepten hangen. In t jaer onses Hee-
ren dupſent vyf hondert ind epn ende twint-
tich/ den xxvij. dach des maendts Januarij.

CHARLES.

Onder op den omſlagh ſtont:

Per Dominum Ducem, presentibus ibidem
de Consilio venerabilibus & egregiis
viris Henrico Domino de Genth, Ma-
gistro Curiae hereditario, Henrico de
Groiff Ereklens Praefecto hereditario,
terrae Gelrensis summo questore, Ma-
gistro Winando de Arnhem Doctore,
& Magistro Arnoldo de Gruyhuys utri-
usque juris Licentiato.

† Dese kerſpelen waren Brummen, Hal, Beck-
bergen, Twelle, Wilp en Voirst; gelijk
blijkt wt den brief van Hertogh Arnold
van t jaer 1434.

Verleeningh van de Joris Iaer-
merkt door Hertogh Karel in t
jaer 1528.

Wy Kairle vander genaden Gadiſ Her-
tonge van Gelre ind van Suplich ind
Gzebe van Zutphen / Heere van Gzoenin-
gen/ der Onblanden / to Cobarden ind van
der Gzent / &c. Doen kondt ind bekennen
vur ons/ onsen erben ind nakomelingen / dat
wy upt ſonderlingen genaiden / ind gueden
willen die wy hebben tot onser Stadt Zut-
phen / onse Schepenen ende gemeynen bur-
geren onser vursz Stadt verleent ind gege-
uen hebben / verleenen ind geuen avertmits
desen onsen bzief epnen vuren Fairmarkt/
den ſy jaerlix ind alle jaer in onser Stadt ind
Stadt vurshept halden/ erſinch ind eerwelick
hebben sullen op ſent Gregorius dach / ind ſal
jaerlix aengaen vierthien dagen voir ind
dueren vierthien dagen nae den ſelben ſent
* Gregorius dach. In welicher tijt alle kou-
lupde/ die om den ſelben markt to verſue-
ken/ dair to koupen ofte to verkoupen / mit
oerer lye/ habe ind gued * vur ons/ onsen
erben ind nakomelingen / vuren / ind allen
den gheenendie ongheverlich om onsen onse
erben ind nakomelingen willen doin ind lai-
ten willen. Beuelen dair omme allen onsen
dieneren ind Amptlupden/ die nu zyn of nae-
maels wesen sullen / onse Stadt van Zut-
phen dese onse vurshept aen allen kouplupden
oprechtich to halden / gelick ind in alre maes-
ten ſy vurshept hebben in oeren Meymarkt.
Dat is also onse ernste meynonge ind wille.
By alsoo oft hon mit beducht den ſelven
markt ennichs jaers noch vierthien dagen
toe verlengen/ dat ſy dat van onsent wegen/
mit toedoen onser Scholtſ van Zutphen in
der tijdt weseude / sullen mogen doen/ als
van oeren Meymarkt. Sonder argeliſt.
Des to oirkonde der waerheyt ind gantſer
vaſter ſtedicheyt hebben wy Hertouch vursz
onsen ſegel van onsen rechten wetenheyt aen
desen onsen bzief doen ind hepten hangen.
In den jaer onses Heeren dupſent vyf hon-
dert ind acht ende twintich / op den epn ind
twijntichſten dach Novembzys / &c.

* In
Martio.

* Hiatus
hic est.

Onder ſtont:

Charles.

Een brief van Koningh Chri-
stiern van Denemarken van t jaer
1450, noodigende de burgers van
Zutveen om syne rijken te beſoe-
ken.

Chriſtiern van Gaedes genaiden to De-
nemaerken / Dozwegen / der Wenden
ende der Goeten Koninck / Gzebe to
Oidenbozch ind Delmenhozst.

Onse vuntliche gunst to boeren: Erſame
guede Dvunden / nu is lichte wol wirlick/
wo dat de gemeyne koopman in verledenen
Ccc tijden

an oltz/
en/ong
absenp
llen dat
van der
daigen
Dehen
pittelg
gen be-
endoin
den jaer
htende
ren He-

Ducem,
inis Wy-
embeck,
ria, mi-
offum ac

& Apo-
jectenis
nus, &
stranfla-
rum ec-
noſtra
perſonas
em Do-
ac Co-
tam &
e noſtra
o, ſigillis
& Co-
ium Do-
Decani
de cera
omnia
rrata &
anus &
is & in-
oſtra or-
mamus,
ſentibus
gentefi-
Decem-

Karel
t, van
den te
Steden
n is.

ts Her-
lich ind
ot/Alſoe
erſchay/
r Lant-
van ne-
idsomer
dair toe
heymſch
van ſes
jaer

tijden in onsen lande Schoonen daer selvest in etliken steden und bysundergen to Schanoir, omme des heringes vanges willen plegen groete hantieringe ende verkeringe to hebben / des lange tijt vergaen und afgeslagen was / unde de alweldige Godt nu in etliken jaeren wedder heft geboeget. Und is ons oech erkennen gegeven / dat ghy to Schanoir in onse lande voozbenoempt uwer besunderge unten und vryheyt van oelinges hebben gehadt und noch hebben. Alsoe guede vrynde weert saeke / dat ghy de voerbenede uwe unten und vryheyt daer willen nemen und beholden / soe sendet daer p uwen koopmannes in desen tokomenden herbesten / de uwe unten besitten und opholden / den wy uwer vryheyt willen steden und neten laeten nae oelder wonheyt. Do dem soe nicht en schege / denne wolden wy onse Lande und Stede voozpen und bestellen waer ons des gaer to doende weer. Gaede zyt beswaeren. Schreben op onsen Slaete Coppenhaeben in sunte Ppcolai daege onder onsen Secretaris. Anno Domini L.

Den Erfamen Burgermeesteren, und Raetmannen der Stadt Zurphou, onsen leven besunderen.

Meer andere vryheyds brieven door verscheyde Deense Koningen en ook andere Vorsten aen die van Zutveen gegeven, werden hier, om kortheyds wille, voor by gegaen ende gespaerd tot betore gelegentheyd.

Hand-veste in 't jaer 1340. aen de Stad van DOESBURGH gegeven.

W Reynald by der genade Gods Hertoge van Gelre ende Grave van Zutphen / maken kondt allen luyden / dat wy om sonderlinge gunste en vordernisse / die wy hebben ende draegen tot onse Stadt Doeshburgh, ende onsen goeden luyden die daer poerteren zyn ende aldaeren binnen nu woentachtich zyn / ofte namaels woenachtich wesen sullen / dat sy binnen ofte buyten myns dat Doeshburgh is ende gheeyten is / gegeven hebben ende geben vooz ons ende onsen nahomelingen / hoin ende oeren nahomelingen ende een pegelicken van hoin eeuwelich te buyten / Alsoo dat die poerteren onser Stadt voozgenoemt van allen bzeuchen die sy ofte penant van hoin misdoen ofte bzeuchen binnen onse vooz Stadt; dat wy / onse nahomelingen / ofte soo nu van onser wegghen Drossart ofte Richter aldaer nu ter tijdt is / ofte namaels wesen sal / onse voozgenoemde poerteren daer af setten sullen tot der Schepenen oordeel der vooz Stadt; Ende sollen sy noch haer lijf noch haer guedt aenbangingen noch aentassen / noch laeten aenbangingen noch aentassen / ten weere dat sy bzeuchen deden die aen 't lijf gingen; ende wert saeke / dat sy ofte oer guedt aengetast wurden van bzoeken die aen 't lijf gingen / soo sal men se nochtans daer af totten Schepenen oordeel

ende bonnisse setten / als vooz is. Ende soo wes hoin die Schepenen aberwysen / dat sal onse Drossart ende Richter die in der tijt is 't onser behoef ontsaen / nemen ende opbeuren. Ende weert oech saeke dat sy ofte eenich van hoin buyten ons vooz Stadt misdeden of bzechen / daer af sullen sy staen tot alsulken rechte ende oordeel / als 't recht ende oordeel wijset des landts ofte der Stadt / daer sy misdeden. Vooz weert saeke / dat onse Stadt ende voozteren tot Doeshburgh hoin onder een schatten (dat were om onser bede wille / ofte hepbvaert ofte kommer / ofte noot onser Stadts wille voozgenoemt / hoe dat dat toequeeme) dat onse Schepenen tot Doeshburgh dat gelt ende die schattinghe setten moegen op oere vooztere / ende op die geene die met hoin woenachtich zyn; als sy gelijckste moegen by oere bescheydenheyt / sonder argelikeit; ende dat moegen sy wt doen pepiden / sonder ymants wederseggen / by oeren Richter aldaer / ofte by onse geswozen boden. Vooz want onse Stadt voozgenoemt miuret om af-bzeuch des waters / ende dat volck ende die luyden aldaer meeren; soo is onsen wille / dat onse Schepenen ende voozters onser vooz Stadt die selve Stadt meeren moegen / ende haere mupzen / voozten ende graeven wtfetten / vnd die graeven ende mupzen wtfetten vnd graeven dooz eenich luyde erve genge; ende dat erve sal men den luyden gesden ende betalen / tot der Schepenen seggen van Doeshburgh by oeren eede / de weerde daer af / sonder ymants wederseggen / ende dat erve in de vryheyt van haere Stadt te blijvene. Ende willen ooch mede / of dit geschiede / dat niemant buyten oeren graeve timmeren en mach noch en sal binnen tijt roeden weges na / om der Stadt oere bestnisse die bet te holden. Beholtelicken hoin allerhande bzieben ende handbesten / die sy van ons ende onsen alderen hebben / ende gelaeben hoin voer ons ende onsen nahomelingen / alle dese vooz punte ende elck by hoer vaste ende stede te halden / ende daer nemmermeer tegen te doen / ofte laeten te doen / in geenen tijden / in goeden trouwen ende sonder argelikeit. In oirkonde die meerer stedicheyt deser dingen / soo hebben wy onse grote segel aen desen bzief doen hangen. Geschiet ende gegeven in den jaere van ons Heeren boerte 1340 / op Sunte Johannis avondt nativitas in den midden soemer.

Noch eene andere hand-veste aen gedachte Stad gegeven in 't iaer 1372. door Hertogh Willem van Gulich.

W Willem, by der genaden Gods Hertoge ende Marie Hertoginne van Gulich / doen kondt allen luyden die desen bzief sien ofte hoozen lesen; Dat wy / onsonderlinge gunsten die wy hebben tot der Stadt van Doeshburgh / hebben gegeven ende gegeben met desen tegenwoozdigen bziebe / vooz ons ende onsen erfgenaemen / die nahomelingen

lingen der Stadt van Doersbozch / oeren gemeynen bozgeren ende onderſaeten alle dat recht dat hier na beſchreeven ſtaet. Ende ſonderlinge wy Willem Hertoge voozſz / als een Womber onſes altſten ſoons Willems Hertoge van Gelre en Gzabe van Zutphen / gelaeben ende zeecheren in goeder trouwen / ende mede geſwoeren hebben mit gantschen gelooven op dat H. Sacrament Godes liſchaem / der Stadt van Doersbozch / oeren burgeren ende onderſaeten voozgenoemt ; dat ſy tolle-vrye vaeren ſullen vooz de tolle te Lobede, ende en ſullen daer geenerhande goedt noch tolle geben. Ende waert dat ſy oer goedt lachten op tolbare bademen of by tolbaer goedt / nochtans enſolde oer goet daer egeene tolle geben ; Mer wurde tolbaer goedt op oeren bademen gelecht / dat goedt ſolde tol daer geben / als gewoenlych is. Doozt ſoo hebben wy den Schepenen van Doersbozch gegeven / dat ſe binnen oere Stadt onderſaeten / van allen dingen die binnen oere Stadt geſchieden : uytgeſeyt geweltiche ſaechen die aen 't lyf dzaegen. Doozt ſoo hebben wy gegeben / dat ſe by hoen ſelven Schepenen kieſen moegen ; ende wanneer ſe die gehaeren hebben / ſoo ſullen wy / ofte onſe Amptman / twee van hoen daer toe kieſen / die dat Gerichte waeren ; Ende

waert dat wy ofte onſe Amptman die niet en hoeren / ſoo moegen die Schepenen twee van hoen daer toe ſetten / die dat Gerichte waeren / hent dat wy ofte onſe Amptman twee van hoen daer toe kieſen. Dit voozgenoemde recht hebben wy hoen gegeben / ende geben der Stadt van Doersbozch / oeren burgeren ende onderſaeten / in aller manieren voozgeſchreeven is. Behetelick hoen alle privilegien / alle bzieben / alles rechtſes ende gewoenten die ſy vooz gehadt hebben. Hier aver hebben met ons gewest onſe l. neben / Raeden ende vjunde / Heere Willem Here tot Bronckhoſt ; in der tyd Doozt in den lande van Zutphen / Willem van Weerde Djaebſt toe Nhen / Gijsbert van Bronckhoſt Here tot Bozhetoe / Lodwijck van Ripperſcheyt, onſe liebe neben ; Steven Heere van Suylen, Henrick Here van Wiſche, Heer Warner Buſſel, Heer Sander van Voſhem, Heer Henrick van der Straeten Riddere / Heer Henrick van Steenberghe Djaebſt te Zutphen / Peter van Steenberghe, Derck van der Kemmerade, onſe liebe vjunde en Raede. Op dat dit ſtede ende vaſte blive / ſoo hebben wy Willem Hertoghe ende Marie Hertoginne voozgeſe. onſe ſegelen doen hangen aen deſen bziebe / in oirkonde aller deſer voozgenoemder ſaechen. Gegeben in den jaere ons Heeren 1372 op des H. Crups dach exaltationis.

Nademael wy, zoo in de beſchrijvingh der Stad

ARNHEM, als in 't vervolgh deſes werx op het iaer 1315 hebben vermaent, hoe de Prooſt en 't Gods-huys van Walburghen wt Thiel naer Arnhem zijn verplaectſt, ende ons in handen zijn gekoemen twee oorspronkelijke brieven, d'eene vervaerdighd by Grave REYNALD van Gelder en d'andere by GUIDO Biſſchop van Utrecht, die van den gantsſen handel wijdloopigh bericht geeven ; dunkt ons goed beyde bewijs - ſtucken, tot vernoeginghe van de nieuws gierighe zielen, hier in te voeghen.

* Ex an-
sographo.

IN Christi * nomine, amen. Guido, Dei gratia Episcopus Trajectensis, ad perpetuam ram praesentium quam futurorum notitiam volumus pervenire, quod parentes literas viri magnifici Domini Reynoldi Comitis Geltriae, consanguinei & fidelis nostri dilecti, nobis per unum certum & verum nuntium destinatas, recepimus, vidimus, & de verbo ad verbum perlegi fecimus, tenorem qui sequitur continentes :

In nomine Sanctae & individuae Trinitatis, amen. Universis Christi fidelibus, tam modernis quam posteris praesentia visuris vel auditoris, Nos Reynoldus Comes Geltriae salutem in Domino sempiternam, & ad perpetuam rei gestae memoriam subsequenitium cognoscere veritatem. Deus humani generis conditor, qui sacrosanctam ecclesiam suam novo semper fortu multiplicat, licet eam inter hujus saeculi adversa fluctuare, & praerumque a malivolis tribulari sustineat, periclitari tamen non permittit. Verum honora-

biles viri Arnoldus de Xantis Praepositus, & Capitulum Ecclesiae Thilensis Trajectensis dioceseos, nobis lamentabiliter enarrarunt, qualiter ipsa eorum Ecclesia ab oppidanis Thilensibus ab antiquo haecenus subpeditata miserabiliter & oppressa, diversis remediis contra morbum hujusmodi, nunc amoris via nunc iustitiae cum summa diligentia exquisitis, nullum salutis sibi & ecclesiae suae praedictae necessario salvandis poterant invenire ; imo quo magis ipsos oppidanos dicti Praepositus & Capitulum humilibus & caritativis monitis & exhortationibus inclinare ad rationis aequitatis & iustitiae tramitem satagebant, tanto irreverentius & austerius, tanquam antiquati persecutores Ecclesiae, contra eosdem Praepositum & Capitulum & eorum Ecclesiam suae crudelitatis cornua erigebant ; Ita quod, tam ex praeteritis malis multiformibus & atrocibus, ab ipsis oppidanis jam dictae Ecclesiae suae in personis & rebus pluries interrogatis, quam ev-

Ende
wysen/
e in der
en ende
dat sy
voozſz
allen sy
/ als 't
ste der
weert
en tot
en (dat
vbaert
g wille
te) dat
at gelt
op oere
t hoen
noegen
gelist :
sonder
ter al-
Doozt
ret om
ck ende
n wille/
s onfer
n moe-
e grae-
nupzen
lupde
en lup-
epenen
de / de
der seg-
n haere
k mede/
n oeren
sal bin-
dt oere
telicheit
besten/
ebben/
sen na-
de elck
de daer
eten te
ouwen
de die
hebben
f doct
en jaere
Sunte
nidden

veste
n in 't
illem

s Her-
in Gu-
n bries
sonder-
Stadt
de gee-
ve, vooz
n home-
lingen

dentibus in præfenti machinationibus de futuris, supradicti Præpositus & Capitulum in oppido Thilenfi maxime præ metu suorum corporum manere de cætero non audentes, præfatam Ecclesiam suam desiderant transferri ad locum alium pacificum & securum. Quare pro refugio & salutis portu querendo nostram præsentiam accedentes, nobis supplicarunt humiliter & devotè, quod, quia oppidanos oppidi nostri *Arnhem* habent pro hominibus Deum diligentibus, mansuetis, pacificis atque piis, & bona dictæ Ecclesie sue sunt pro majori parte infra nostri districtus terminos situata, & à nobis & nostris successoribus sperent firmiter se & Ecclesiam suam posse & debere votivo in perpetuum defensionis præsidio confoveri, Nos ut eadem ipsa eorum Ecclesia cum personis bonis & juribus suis, nunc in lacu miserie constituta, ad dictum nostrum oppidum *Arnhem* dictæ dioeceseos transferatur, piam nostri favoris & promotionis benevolentiam, & subventionis nostræ, sine qua transactionem hujusmodi asseverant non posse perfici, munificentiam nostram impendere, & de loco ibidem apto, in quo sibi Ecclesiam erigere & mansiones ad modum aliorum collegiorum competentes ordinare & habere valeant; ipsis proinde, divinæ pietatis & æternæ retributionis intuitu, dignaremur. Quum itaque domicella *Maria* soror nostra piæ memoriæ aream suam, in dicto oppido nostro sitam, ipsa dum vixit inhabitare consuevit, legavit ad usum Hospitalis in sua ultima voluntate: Nos, quod postmodo idem Hospitale in area nostra in eodem oppido nostro sita, in qua novissimè habitationem nostram habere consuevimus, & quam semper divino usui deputare nostra concepit intentio, constitui fecimus & locati. Nunc quo per rei evidentiam pateat universis, volentibus intueri quod dictum Hospitale juxta statum suum nondum minorem partem dictæ areæ nostræ convenienter & utiliter occupare poterit, residua non solum majori ipsius areæ parte vacua remanente & inutili, verum etiam priore area dictæ sororis nostræ quasi tota. Nos igitur advertentes non destrui quod in melius commutatur, decrevimus, id quod pro tunc temporis statu zelo devotionis fecimus, nunc ex quo, de supernæ majestatis gratia, facultas se offert, in melius, utpote in uberiorem divini cultus dignitatem, ad laudem Dei & salutem populi commutare, absque etiam dicti derogatione Hospitalis, cum tam de aptitudine quam competentia locorum non solum sufficienter imò habundanter utrobique providere possimus tam Hospitali quam Collegio memoratis. Propter quod præsumimus firmiter & speramus, quod dicta translatio, non sine divinæ dispositionis providentia, nobis & dicto oppido nostro ad specialis honoris excellentiam, & populo ejusdem oppidi ad felicitatem, de quo summo Creatori gratias agimus, salubriter sit concepta. Hinc est, quod ex sinceræ devotionis affectu, quo circa sanctam matrem Ecclesiam ducimur, præfatæ Ecclesie Thilenfi sic, ut præmittitur, tribulatæ, compassionis visceribus pia commiseratione merito condolentes, præfatorum Præfecti & Capituli votis in præmissis dignum duximus annuendum; ita quod, communicato Consultationum nostrorum & aliorum Iurisperitorum consilio, dictum Hospitale cum sibi deputatis & assignatis redditibus ad priorem aream quondam dictæ sororis nostræ, quæ area

in competentia loci pro usu ejusdem Hospitalis laudè superhabundat, restitimus & relocamus ordinandum ibidem, juxta ipsius sororis nostræ ultimam voluntatem; & supradictis Præfecto & Capitulo & eorum Ecclesie, si eam, ut præmittitur, transferri contingit, in hujus translationis subsidium dictam aream nostram totam, cum omnibus in ea constructis ædificiis & ipsius areæ appendiciis, prout eam habuimus & tenuimus purè & simpliciter propter Deum, ut eo magis juxta votum nostrum divini cultus numinis augeatur, ob salutem etiam & remedium animæ nostræ, ac pro memoria nostra, patris & matris nostræ, ac etiam Domine *Margaritæ* Comitissæ Gelrensis Collateralis nostræ, nec non & Domicellæ *Mariæ* sororis nostræ supradictæ piæ memoriæ, perpetuo in dicto Collegio annis singulis peragenda, deputamus donamus & assignamus, ac in eos pleno jure transferimus per præfentes, ita quod ibidem de Ecclesia & his quæ Ecclesie collegiatæ congruunt, nec non de de mansionibus sibi faciendis inibi liberè, prout expedire noverint, ordinent & disponant. Reservato nobis & successoribus nostris Comitibus Gelrensis stabulo, in quo huc usque equi nostri consueverant stabulari, & salvo etiam, quod quando nos aut eosdem successores nostros ad dictum oppidum nostrum declinare contingit, Præpositus dictæ Ecclesie existens pro tempore, aut quicumque Canonicorum ibidem, apud quem manere maluerimus, mansionem suam quam in dicta area habuerit, nobis, quamdiu inibi fuerimus, pro usu & comodo nostro cedet, loco congruo in eadem mansionem sibi pro se & sua familia reservato. Cæterum revocantes ad memoriam, qualiter dudum advertentes sanctam & venerabilem ac pretiositate famosam *Crucem* in Ecclesia parochiali villulæ nostræ *Dodenwerde* existentem, loco videlicet humili & minus securo ac inhabitatoribus paucis culto, quodque propter viarum impedimenta pluribus anni temporibus Christi fideles, causa peregrinationis & venerandæ Crucis, ipsum locum nequeunt commodè visitare, Nos eandem *Crucem* ad locum alium solemniorem, securum, populosum & visitabilem transferri desideravimus, ubi ex ipsius *Crucis* condigna & frequentiori veneratione susciperet in devotione populus incrementum, quod & fieri non ambigimus, si translato ad dictum oppidum nostrum præfato Collegio, ad ejusdem Collegij Ecclesiam dictæ translatio *Crucis* fiat. Ut ergo reverendus in Christo pater & dominus noster Dominus *Guido* Episcopus Trajectensis ad translationes hujusmodi tam Ecclesie quam *Crucis* faciendas tanto promptiorem se reddat, quanto viderit nos ipsum Collegium respicere largitionis nostræ munificentia ampliori, jus patronatus dictæ parochialis Ecclesie in *Dodenwerde* ad nos spectans, supradictis Præposito Capitulo & eorum Ecclesie, ita quod eadem parochialis Ecclesia ipsi collegiatæ Ecclesie incorporaretur, & jus præsentandi ad eandem parochialem Ecclesiam, resideat penes Præpositum jam dictæ collegiatæ Ecclesie pro tempore existentem, ad quem quidem Præpositum spectat etiam præbendarum ipsius collegiatæ Ecclesie collatio, Conferimus, si translatio præscripta Collegij processerit, & donamus purè propter Deum, & in eam translationem per præfentes, ut dictæ translationis onera possint dicti Præpositus & Capitulum commodius supportare.

Reservatis

Reſervatis nobis & ſucceſſoribus noſtris decimis, aliisque redditibus noſtris & bonis omnibus, quæ huc uſque in parochia Dodenweerde tenuimus & tenemus. Salvo etiam nobis & ſucceſſoribus noſtris Comitibus Gelrenſibus, quod ſi dicti Præpoſitus & Capitulum ultra numerum tredecim præbendarum, quem quidem numerum ſe velle complere aſerunt, aliquas plures præbendas, præter noſtrum aut dictorum ſucceſſorum noſtrorum conſenſum, forte ſucceſſu temporis ordinant, illarum ad nos & ſucceſſores noſtros eoſdem ſpectet ſic ultra dictum numerum ordinarum collatio præbendarum. Sed ſi eas cum conſenſu noſtro vel eorundem ſucceſſorum noſtrorum ordinant, tunc earum collatio ad Præpoſitum jam dictæ Eccleſiæ pro tempore exiſtentiæ ſpectet, ſicut dictarum tredecim collatio præbendarum. Inſuper conſiderantes, quod miniſtros Dei, ut divino cultui liberius vacare poſſint, deceat eſſe pacificos & quietos, nos licet præcipue ad deſenſionem ſanctæ matris Eccleſiæ, ſponſæ Chriſti & miniſtrorum ejus, ex commiſſi nobis temporalis gladij ab ipſo Deo deſcendentis, debito teneatur: Ut tamen ſæpe fati Præpoſitus & Capitulum eorum translationi prætractæ, quam ſpeciali deſiderio appetimus, tanto lætantius & confidentius ſub ſpe tuitionis noſtræ curent inſiſtere, quanto ad tuitionem eorum nos & ſucceſſores noſtros ſpecialius obligavimus, ſæpe fatos Præpoſitum & Capitulum & qui erunt pro tempore, ac eorum Eccleſiam, ſi transferatur ut dictum eſt, totumque Clerum ipſius Eccleſiæ & familiam ipſorum, nec non ſtatum ejuſdem Eccleſiæ, cum immunitatibus & libertatibus ſuis Eccleſiaſticis, juribus, juridiſtionibus, redditibus, obventionibus, terris, poſſeſſionibus, & generaliter bonis & rebus eorum & ejuſdem Eccleſiæ ſuæ omnibus & ſingulis ad ipſos communiter vel diviſim ſpectantibus tam habitis quam habendis, in ſpecialem noſtram & ſucceſſorum noſtrorum protectionem recepimus per præſentes, promittentes pro nobis & eiſdem noſtris ſucceſſoribus bona fide, quod ipſam eandem Eccleſiam; tam in perſonis quam in omnibus aliis & ſingulis jam prætractis, ab hac inanteâ manu tenebimus, conſervabimus, defendemus & tuebimur in perpetuum, pro noſtrarum poſſe virium, fideliter cum effectu; Nec eidem Eccleſiæ patiemur in his à quoquam injuriam aut violentiam irrogari; Imo ipſi Eccleſiæ in alienationis & ſubtractis bonis & rebus ejuſdem ac juribus recuperandis, & omnibus aliis que commodum, proſectum, & honorem ipſius reſpexerint, noſtræ promotionis munus ubilibet, cum ſinceri favoris benevolentia, impendamus. In præmiſſis fraude & dolo excuſis penitus & ſemotis. Et ut præmiſſa omnia & ſingula per nos piè concepta diſpoſita atque acta perfectionem fortiantur roboris firmitatem, Supplicamus Domino noſtro Epifcopo memorato, ut his auctoritatem ſuam interponens, ea approbet, corroboret & conſirmet, & translationes, prout ad eum ſpectat, faciat prælibatas. In præmiſſorum autem omnium & ſingulorum teſtinionium ac robur perpetuum & munimen, has literas exinde conſcriptas noſtro, Domine *Margareta* collateralis noſtræ ſupradictæ, & *Reinoldi* ſenioris ſuij noſtri ſigillis fecimus communitari. Et nos *Margareta* & *Reinoldus* jam prædicti, præmiſſis omnibus & ſingulis non ſolum aſſenſu

noſtro pio & benevolo concurrentes, imo & ſpeciali deſiderio appetentes, ſigilla noſtra præſentibus appendi juſſimus, in majorem firmitatem & uberius teſtinionium præmiſſorum. Actum apud Arnheim & datum anno Domini 1315. In die beati Remigij Epifcopi.

Quibus literis ſic perlectis aderant honorabiles viri Præpoſitus & Capitulum ſupradicti, nobis humiliter non ſine cordium amaritudine ſupplicantes, ut juxta præarrata urgenti eorum & Eccleſiæ ſuæ neceſſitati congruo & oportuno remedio ex paterna ſollicitudine miſericorditer ſuccurrere dignaremur. Examinatis igitur omnibus & ſingulis præarratis, & cum ſumma diligentia recenſitis, ponderatisque circa ea quibullibet ponderandis, quia de ſtatu dictæ Eccleſiæ Thilenſis nobis jam dudum conſtabat & conſtat, ita quod ipſam ſcimus ex cauſis ſupra tactis translatione neceſſario indigere, nunc quia non ſolum ad neceſſitatis ſubjectionem, verum etiam, ad evidentem ipſius Eccleſiæ proſectum, commodum & utilitatem, offerat dono miſerationis divinæ ad translationem hujusmodi ſe facultas. Conſiderantes itaque, ordinationem olim pro tunc temporis ſtatu per dictum Dominum Comitem Gelrix de Hospitali, de quo ſuprà hic mentio, factam & per nos confirmatam, nunc, prout præſens caſus divino nutu ſe offert, fore per præmiſſa evidenter in melius commutatam, cum per ea Dei cultus non minuarur, imò non modicum augeatur, & voluntari ultimæ quondam Domicellæ *Muriæ* ſupradictæ, que idem Hospitali primo dotavit, & in ſupradicta area ſua propria collocari voluit, ſatis fiat, Nos (non obſtante ordinatione hujusmodi olim facta & per nos confirmata, quam quidem in aliis ejus articulis in ſuo robore perdurare volumus) omnia & ſingula ſuprà dicta, que per dictum Dominum Comitem in dictæ transactionis ſubſidium piè donata ſunt, ordinata diſpoſita atque acta, in Domino collaudantes grataque ac rata habentes, ea approbamus & auctoritate noſtra ordinaria præſentibus confirmamus. Inſuper advertentes, memoratum Dominum Comitem & progenitores ſuos geſſiſſe præ cæteris circa hanc matrem Eccleſiam zelum affectionis, devotionis ac reverentiæ ſpecialem, id idemque ſucceſſivis paſſibus de eorum poſteris præſumentes, & ſperantes firmiter, ſuprà dictam Collegiatam Eccleſiam poſſe & debere ſub eorum deſenſionis ulnis optatæ pacis & tranquillitatis quietudine perpetuis temporibus perſrui & gaudere, Nos eandem Eccleſiam ex officij noſtri debito de ferocis & intolerabilis perſecutionis nexibus, quibus oppidani Thilenſes ipſam ab antiquo hæctenus oppreſſam miſerabiliter tenuerunt, eripere ſalubriter cupientes: Memoratos præfectum & Capitulum & dictam eorum Collegiatam Eccleſiam Thilenſem, cum toto Clero ejuſdem Eccleſiæ, in omnipotentis Dei nomine, accedente ad hoc conſilio & aſſenſu honorabilium virorum Decani & Capituli Eccleſiæ noſtræ Trajectenſis, ad ſuprà dictum oppidum Arnheim noſtræ diocæſeos, ad locum ibidem ipſi à præfato Domino Comite Gelrix, ut præmittitur, deputatum & donatum, transferimus per præſentes, cura & diſpoſitione parochialis Eccleſiæ Thilenſis ejuſque Decanis, ac aliis juribus parochialibus quibuſcuſque, & nihilominus juribus, juridiſtionibus, privilegiis, libertatibus,

immunitatibus, gratiis, consuetudinibus honestis & licitis, decimis, terris, possessionibus, rebus mobilibus & immobilibus, redditibus, proventibus, obventionibus, & bonis omnibus & singulis, spiritualibus & temporalibus, ubicunque & qualitercunque tam in supradicto oppido Thilensi & parochia ibidem, quam alibi, situatis, ad ipsos Præpositum & Capitulum, & dictam eorum Collegiatam Ecclesiam, atque Clerum communiter universum spectantibus, sibi salvis. Itaque his omnibus & singulis liberè uti frui & de iis disponere poterunt inantea & debebunt, prout ante transactionem huiusmodi poterant & debebant. Damus quoque eisdem Præposito, Capitulo atque Clero licentiam, ad dictum locum in Arnhem cum suis & dictæ Ecclesiæ suæ reliquiis, ornamentis, libris, campanis & rebus aliis transiendi & manendi, sibi que inibi Ecclesiam cum cœmeterio erigendi, & de dicta Ecclesia sua, cœmeterio & mansionibus claustralibus earumque coherentibus, quas in dicto oppido Thilensi reliquerunt, liberè, prout eis & dictæ Ecclesiæ suæ in Arnhem expediens & conveniens esse videbitur, disponendi, ac utendi omnibus & singulis privilegiis, libertatibus, immunitatibus, gratiis & consuetudinibus licitis & honestis, quibus Ecclesiæ Collegiatæ civitatis Trajectensis sunt munitæ, & quibus etiam dictam Ecclesiam sic translata ab antiquo ante translationem huiusmodi munitam fuisse declaramus, & tamquam translata ex habundanti præsentibus communimus. Salvis nobis & dictæ Ecclesiæ nostræ Trajectensi in præfata Ecclesia sic translata iuribus, quæ ante translationem huiusmodi habuimus in eadem, & specialiter collatione Præposituræ ejusdem Ecclesiæ, cum Archidiaconatu ipsi Præposituræ annexo, uni de Canonicis dictæ Ecclesiæ nostræ Trajectensis, quoties vacaverit, conferendæ; parochialis etiam Ecclesiæ in Arnhem per omnia jure salvo. Ea tamen declaratione, ad præcludendam viam discordiis, proinde interjecta, videlicet quod inter dictam Ecclesiam translata & Ecclesiam parochialem in Arnhem jam prædictam, eadem omnino observantia serventur, quæ inter collegiatas & parochiales Ecclesias dictæ civitatis nostræ sunt solitæ observari. Cæterum parochialem Ecclesiam in Dodenwerde in prædictam nostræ diocæcesos, sub modis superius annotatis, præfate Collegiatæ Ecclesiæ in Arnhem, ut præmittitur, translata incorporamus, tenore præsentium, & unimus; transferentes cum hoc Crucem in Dodenwerde, de qua supra tactum est, ex causis ibidem conscriptis ad translata Ecclesiam jam prædictam; Dantes quoque Præposito & Capitulo memoratis licentiam, huc eandem Crucem cum ea qua decet reverentia transferendi. Salvo dictæ Ecclesiæ parochiali in Dodenwerde, quod de ipsius Ecclesiæ redditibus Curato ibidem qui erit pro tempore tanta portio assignetur, de qua sustentationem competentem habere, hospitalitatem tenere, & jura Episcopalia & Archidiaconalia solvere, ac alia onera ipsi Ecclesiæ incumbenda valeat supportare. In quorum omnium & singulorum testimonium, roborque perpetuum & memoriam sempiternam, has literas exinde conscribi, & nostro ac dicti Capituli sive Ecclesiæ nostræ Trajectensis sigillis fecimus communiri. Et nos Decanus & Capitulum Trajectense memorati, consentientes nos præmissis

nostro pio & benevolo concurrisse consilio & assensu, sigillum dictæ Ecclesiæ sive Capituli nostri præsentibus appendendum duximus, ad majorem firmitatem pleniusque testimonium præmissorum. Actum in Trajecto & datum anno Domini millesimo trecentesimo quinto decimo, in die beatorum Martyrum Dionysij & socialium ejus.

Brief in 't iaer 1362. door Hertogh Eduard gegeven, van dat de burghers van ARNHEM in de Betouwe vry zijn van besettinghe over zaeken van schade en schuld.

Wij Eduard by der genaden Gades Hertoghe van Gelre vnd Greve van Zutphen/doen hondt allen luyden die desen brief zullen zien of hoozen lesen; Dat wy/ om sonderlinge dienste vnd vuntelyche gonste die ons onse Stadt van Arnhem gedaen heeft; Soo hebben wy/ by raide vnd goid duncken onser vnde vnde Raeds-luyden/ gegeven vnd geeven mitz desen apenen bryeve/ voir ons vnd onsen nakomelighen tot ewighen daghen toe/ onsen gemeynen poozteren van Arnhem/ die nu sijn of hier namaels komen moghen/ Dat men hoer gued noch hoer lijf in Betouwen besetten noch bekommeren en sal/ noch en mach oer egeener hande betichten noch mit egeener hande zaihen; sonder alleen mit Rychters byyven of hoir gichte die voir hem geschied weer/ vuer gerichtte of doodslaghe of enni-gerhande geweldliche zaeken die onser Rychtheydt anginghen. Mer van allen anderen betichte/ schaden ofte schold/ soo wijllen wy/ dat die guede luyden van Betouwe daer af beschepd vnd onvertaeghd recht neemert vnd zuchen zullen voir onsen Rychter toe Arnhem die ter thdt is; dat is to verstaen; ennigh man van Betouwe die recht begeert van poozteren van Arnhem/ die sal komen tot Arnhem/ vnd doen den poorter voerbieden aen sijn mond mit eyn Stad-bade tegen des anderen daeghs. Vnd soe sal die Beticker ligghen drie daghen daer na op des poerters kost; ind an den darden dagh soe sal die poozter kommen vnd hem gulden of recht/ vnd gelden sijn kost van dien daeghen als moghelic is. Ind en queemedic poozter aenden darden dagh niet/ soe wonne die Beticker sijn klaghelyche gued op de vursz poozter. Doert gelaben wy in guede trouwe vnd willen/ dat dit vursz privilegium vnd recht vaste vnd stede staen sal in Betouwe/ gelijk des privilegium vnd recht die men in Betouwen to besweeren plagh/ vnd die sy hebben van ons vnd van onsen voir vaderen; Ind willen vnd laeven mede/ soo wanneer een Rychter van Betouwe ons of onsen nakomelighen ind onsen lande zweeren sal/ dat hy dan mede zweeren sal onser Stadt van Arnhem hoir recht to halden als vursz is. Alle argelyst wgenamen. Ind want wy willen/ dat dit vast/ stede ind onverbzelygh staen vnd blyven sal voir

voir ons ind onsen nakomelinghen tot eenighen daghen toe; soe hebben wy onsen zeghel an desen brieue doen hanghen in getuyghnisse der waerheyt. Gegeuen in 't jaer ons Heeren 1362. op S. Lucien dagh der Jonckfrouwen.

De Lucas vee-merkt door Hertogh Arnold in 't iaer 1459. aen die van Arnhem gegeven.

WP Arnolt, vander genaden Gods Hertoghe van Gelre ende van Gulick ende Greve van Zutphen / doen kondt allen luyden ende bekennen mit desen apenen brieue / dooz ons onsen erven ende nakomelinghen / dat wy om sonderlinge gonsten ende vrientſchappen wille / die wy hebben ende dragen tot ons liever Stadt ende burgeren van Arnhem / der selver onser Stadt ende burgeren / ten ewigen dagen verleent ende gegeven hebben / verleenen ende geven avermits desen brieue / binnen onser voozſt stad vryheyt alle jaer epnen vee-merckt to hebben / met alle alsulcken vryheyt als onse ander Jaermerckten daer hebben die nemelijck wesen ende geholden sal werden op S. Lucas avont des hepligen Evangelisten / dat epn rechten toendach wesen sal nu perst an / ende soo voozt alle jaer ten ewigen tijden; alsoo dat drie dagen voozſtinte Lucas avont / ende vier dage daer na / uyt onsen lande van Deluwen ofte daer dooz / geen kunderen gedreven en sullen worden / sy en hebben perst op sinte Lucas avont t' Arnhem an den Boom geweeſt / den gantsen alingendach daer veyle gestaan ende den toondach geholden van den moorgen tot den avont / off sy en waren daer perst verhocht / by verlies van epnen aberlentſchen Koerbozster Rijnſche gulden van elcken hooft guets / ons ende onser Heerlicheyt daer aen verbeurt to hebben: uytgescheyden off pemant in andere merckten eenige kunderen gekoft hadde off doen hoopen voozſt ſijn ſelfs hups-kost in ſijnen hups te eeten / ende niet voozt te verkoopen. Ende als sinte Lucas avont op eenen Sondach komt / soo sal des Saterdachs voozden sondach die perste toondach wesen. Beheltelijck onser gueder Stadt van der Elburch, ende allen onsen anderen Steden binnen onsen lande / dat sy an oeren rechten ende pziivilegien / die sy van ons ende van onsen voozſt vaderen tot desen daghe toe verkregen hebben mogen / hier mede niet gehindert off geleden sijn en sollen in eeniger wijs. Doozt sullen alle die geene / die dese veemerckt verſuecken / niet hoere haben ende gueden vry ende veplich mogen komen / aen ende aff / op oeren gewoontliche tolle / uytgesacht onse openbare ontsachte vbanden / ofte die ons en onser Heerlicheyt met lijbe ende guede bzoechhaftich weren / of moozderē / straet-enkercken-scheynders / ende diergelijcken / dat die deser vryheyt niet gebuycken off genieten en sollen. Doozt meer / soo hebben wy Hertoghe voozſt verboden / ende verbieden mit desen brieue / vooz ons ende vooz onsen

erven ende nacomelingen: Dat uyt off dooz onsen lande van Deluwen geen vullen off vole gebuert en soelen werden / dan tot Gzoninghen ofte tot Drieſlant waert / by verlies van epnen aberlentſchen Koerbozster Rijnſche gulden / van elcken hooft guets ons en onser Heerlicheyt daer an verbeurt to hebben. Desgelijck en sollen wederomme van Gzoninghen / uyt Drieſlant / ende andere landen hier omme laner geleege / geen Coopmans peerden binnen onse jaermerckten t' Arnhem gebuert worden / uyt noch dooz onse lande van Deluwen / sy en hebben perst tot Arnhem drie dagen lanck hoeren merckt daer mede geholden / off sy en weren daer perst verhoft / by verlies van epnen aberlentſchen Koerbozster Rijnſche gulden van elcken peerde / gelijck voozſt steet. Ende bevelen hier omme onse Richten / ende allen onsen pepnderen in onsen lande van Deluwen / die nu sijn en namaels wesen sullen / by verlies haerſt ampts / dat sperslick toesten ende bewaren / ende onse bzeucken vorderen / sy en hebben herst op S. Lucas avont t' Arnhem oeren toondach geholden / in maten en gelijck voozſt staet. Ende dat uyt noch dooz onsen lande van Deluwen geen vullen ofte vaele gebuert en werde / dan tot Gzoninghen / ofte tot Drieſlant waert: ende dat wederomme van Gzoninghen / uyt Drieſlant / ende andere landen hier omme laner geleege / geen koopmans peerden binnen onsen Jaermerckte te Arnhem gevoert en wurden uyt noch dooz onsen lande van Deluwen / sy en hebben herst tot Arnhem drie dagen lanck hoeren merckt daer mede geholden / gelijck voozſt steet; oock mach onse stad van Arnhem daer op doen wachten en waren. Ende off in alsulcke wachtinge ofte ophalange eenich ongeval geschiede van doot slach / wondinge / ende diergelijcke / dat toech puerlich ende bewijslich omme deser saecken wille / sonder anderen eenigen voozen raet off opsat / toequeme: daerom en sal men ons off onser Heerlicheyt niet bzoecken. Doozt gunnen wy onse Schepenen van Arnhem / dat sy oere Jaermerckten / die sy van onsen voozſt vaderen en van ons gebuyet hebben / allet verhozten off verlengen mogen / tot nut ende oozbaer onser Stadt voozſt den koopman daer te krijgen: Doch alsoo / dat sulcx ons Stadt van der Elburch noch anderen onsen steden ende landen / gelijck voozſt is / niet hinderlijck off schadelijck wesen en sal: Ende alsonder archlist. Ende want wy willen / dat onser Stadt ende burgeren van Arnhem dit ten ewigen dagen vast ende stede blybe ende geholden sal worden / vooz ons ende onse erven ende nakomelingen: Soo hebben wy Hertoghe vuerſt des to oozhonde ende gantſer vaster stedicheyt alre saecken ende punten vuerſt / onsen zegel van onser gerechter wetenheyt en gueden wille an desen onsen apenen brieue doen ende hepten hangen. Gegeuen in den jaere ons Heeren duysent vier hondert negen en vijftich / op onser liever Drouwen avont annuntiationis. Op te plijcke stont: Per Dominum Ducem, presentibus de Consilio Theodorico de Oijt Magistro Coquinae, Theodorico de Horst, Camerario, nec non Arnolde de Gore, Ccc 4 Reddi-

lio &
apituli
is, ad
onium
datum
to de
yſij &

Her-
n dat
M in
ttin-
ic en

s Her-
n Zut-
n brieu
p / om
gonste
gebaen
d goid
upden/
apenen
hngen
iepen
of hier
n hoer
esetten
ch oer
teener
chterſ
eschied
f emm-
r Her-
t ande
wyllyen
w daer
reemter
toe
estaent
gegeert
komen
: vooz-
ade te
sal die
na op
n dagh
gulden
en dae
emedie
wonne
d op de
n guede
pziivile-
n sal in
nd recht
plagh/
n onsen
n mede/
we ons
n lande
eren sal
recht to
ot gena-
it vast/
hven sal
voir

Reddituario supremo Terrarum Gelrensum. Ende was besegeld met een upthangend segel van rooden wasse/ aen een dubbelden steert.

Brief van Grave Otho van Nassouw van't iac 1263, waer by Nieuw Wageningen tot eene Stad werd verheeven.

In den name der hepliger onverscheydelijcher Opeboldigheyt / amen. Ich Otto Gheve van Gelren ende van Zutphen / schryve allen den genen die dese letteren aensien / saluyt ende ewigen vrede. Alle wercken der sterffelijker dingen volgen naeden loop der tydt ende vergaen te samen mitten mynschen / alsoe die vergaen; wair om dattet noit is / datmen die dingen die nae hoerre natueren vergaenlick zyn / vertieren moet mit bestnisse der brieven; hier om oversiende ich der verstantnisse der tegenwoerdiger menschen / ende den genen die noch namaels hoemen sullen / onder den getuych des tegenwoordigen schrijtes / dat ich Otto Gheve van Gelren ende van Zutphen / mit voersetten rapde mynre Edelre brienden ende mynre dienstluden / van der machten des kepers ende des konincks / ende mit sonderlingh oozloff / hebben gemaecht vander poorten van Nye Wageningen een Stadt / ende hebben hoer gegeven alle bypheyte / mit alingen hoeren gueden / dat dese Stadt hoer verblijden fall / ende die lude die dair nu in woenen / off namaels in woenen sullen / vander selver bypheyte die een by Stadt gebuyt / ende myn Stadt van Zutphen. Ende ich en fall geen schattinghe noch beloiften in deser vursynder Stadt maeken / buyten wyll der burgeren. Dich sette ich / dat dese selve Stadt geregert sal werden by rapde der tweeless Schepenen die dair gehoeren sullen werden / off dair eenige saich in hoer ongeordniert were / dat die overtoigen sullen werden mit voirsynigen rapde der vursynder Schepene / ende sullen by hem weder werden gebracht tot eenen gueden staet: Ende alle saichen sullen wesen in der selver Stadt / nae rechten ende gueden gewoenten der Stadt van Zutphen / wtgenomen alleen't gericht / van welken myn Richter genot nemen fall als hy te voeren dede; welke Richter nochtans richten sal by vondenisse ende rapde der Schepenen. Dairt soe wil ich / dat gheen bozger die in der Stadt woeneude is / sal werden verwonnen mit kampa / bynnen den palen mynre Gheeffschap ende myns lands / mer die aenspreker sal gaen mitter saichen die hy tegen den anderen heeft / totten Richter ende Schepenen van ny Wageningen; ende als hem vertoent is / soe sullen sy dair op richten ende die saich tot eenen gueden eynde bzingen. Dairt / die burgeren sullen by wesen van allen schattingen ende betalingen van tollen in mynen lande ende mynre Graeffschap / wtgenomen Lobede ende anders allen tollent die in den water gelegen zyn; Dich soe

en sullen dese burgeren geen erfnisse geben van hupsinge noch van wapen. Dairt weren dair eenige vrede lypden van buyten in hoemen woenen / van wat manieren dat sy weren / die noch heer noch anders en hebben dat der Stadt kondich weer / weert dat sy stozven / noch ich noch myn Richter en sal die erfnisse aendvaen / mer die Schepenen sullen sy onder hem bekummert holden een jaer lanck ende ses weken / ende weert dat dair bynnen jaers hoer heer off hoer erfgenamen quamen die hem't recht van dier erfnisse beemeten / soe souden hem die Schepenen vol recht doin; mer weert dat noch heer noch erfgenamen bynnen jaers en quamen / die recht heeft in dier erfnisse / soe solde die Gheve dat guet byplich nemen. Dairt die gene die dair hoemen mit wagenen ende mit karren ter mercht / hoer guet te verkoopen opten Donredach / weert dat sy quemen des Woensdachs dair te voeren / ende sy des Donredaghs niet ontkummert en weren / soe sullen sy des Dypdages en wech trecken; behoudelich hoers ende hoers guets. Dairt schepenen / die dair van boven off van beneden aen hoemen mit hoeren gueden / weert dat sy den selven wech weder om trecken die sy quamen / ende niet dairt gebaeren en waren / die sullen sonder tollent en wech trecken. Ende op dat die gedenehenisse des tegenwoerdigen wercks / ende die gracie deser grooter ghyften niet gebroeken en werde van myn noch van mynre erven / soe heb ich dit mit mynen Edelen luden ende mit mynen dienstluden / die hier nae beschreven staen / mit mynen eede op die hepligen gevesticht. Die namen mynre Edelre lypden die dese voirsynde bypheyde geswozen hebben / zyn dese / Gerrit van Batenborch, Claes van Malsen, Willelm van Hernen Kijdderen; die namen mynre dienstluden / ende mynre lypden die geswozen hebben dese selve bypheyte / zyn dese / Evert van Hekeren, Goessen van Rochem, Otte van Soelen, Henrick Yseren, Gerijt van Hernen, Constantijn van Halsem Kijdders; Henrick Momme, Egbert van Edinckweerde, Wynant ende Gaedert Iagers, Dirck van Ems, Rutger Wtenweerde, Claes van Ophusen, Dirck van Hall, Ian van Well, ende voel andere lypden. Dese bekenninge ende ghyften der waerheyde / heb ich gemaecht der Stadt ende burgeren van ny Wageningen / mitter machten des kepers ende des konincks ende mynre / inden jaere der gebuerten ons Heeren dussent twee hondert ende drye ende tsestich / opten anderen Idus vander maent van Junio / by ny Wageningen / daer dese tuygen tegenwoerdich waeren / die hier nae beschreven staen / Schepenen van Arnhem / als Aeren van den Gruythuys, Ryquijn Ploech, Guedert die Munter, Wolter by den Kerkhoff, Henrick Tegnagel, Goede Noye, Walwijn van der Mercke, Gerrit Gheye, Hugo Brochp paep in Wageningen / Lubbert schoelmepster t'Arnhem / ende anders voel lypden / ende desen bytess heb ich doin besten / mit aendzuckinge myns segels.

Dairt /

Voirt / Wp REYNOLT, ſoon eens Edelen mans Heeren Reynolds, Ghebe van Gelre / vernijſe / veſtige / confirmerende mit deſen tegenwoirdigen bypfeſſer der Stadt ende burgeren van Wp Wageningen voirſepdt / alle vryheeden ende recht vurfz / alſe hem beleent ende gegeven zyn van onſen voirvaders / in allen formen alſe vurfz is / ende loeben voir ons ende voir onſen erven / der Stadt ende burgeren vurfz / die dair in woenen off woenen ſullen / alle deſe voirſepde privilegien ende vryheeden in gueden trouwen ſonder eenich loes in val / onbebleektelijck te holden. In een ewich getuych deſer dingen / ſoe hebben wy onſe ſegel aen deſen tegenwoirdigen bypfeſſer hangen. Gegeven in 't jaer ons Heeren duysent vier hondert ende ſes ende twyntrich / op ſinte Servaesdach des hepligen Biſſchops.

Brief ſpreckende van de tol-vryheyd van Wageningen.

Wp Adolph vander genaden Gaidſ Hertoge van Gelre ende van Gulich ende Ghebe van Zutphen / doen kondt ende bekennen mit deſen apenen brieve / dat wy omme trouwe dienſten ende geloben wille / onſe liebe Stad Wageningen an ons bewezen ende vryder te doen toegesacht heeft / der ſelver onſer Stadt van onſen ſonderlingen gonſten ende genaden gegeven ende verleent hebben / geven ende verleenen in kracht diſ brieſ / voor ons onſe erven ende nahoemelingen Hertogen van Gelre; Dat alle burghers ende ingeſeten der ſelver Stadt nu voertan mit oeren ſcheepen habe ende guede ende koepmanſchap / tol-vry op onſe tollē / op onſe ſtroomen / Rhijn / Waal / Pſſel ende Maſſe gelegen / vaeren koemen ende keeren ſullen / ten ewigen dagen ende tijden toe; in ſulcke burwarden / dat ſp ſelfs of oeren dienre by oeren guede weſen ende dat verantwoirden ſullen. Ende ſp en ſullen oick oen guedt in genen ſchepen mengen onder tolber guedt; mer ſullen dat leggen vanden tolber guede: alſoe dat die dienre onſer Colnen id eyn voer d'ander eygenlich onderſchepden mogen. Ind of onſe Colner / beſucht tot eenijger tijt dat ſp tolber guet voir oer verantwoirden / ende oer niet en were / of oer guet onder tolber guet gemengt hedden: ſullen ſp / tot geſinnen ons Colner / bewaeren mit oeren eede / wat oer eygen proper guet zy / ende dat daer niemant part noch deel an en heb anders dan ſp. Ende en bonde ſich dan / dat ſp daer en haben tolber guet voir id oer verantwoirt / of oen guet onder tolber guet gemengt hedden; ſullen die gene die dat deden ons dair an bzoicken; ende die bzoick ſal ſtaen tot ons genaiden; doch ſullen die ſelbe burghers en ingeſeten ende ſcheeplueden met oeren ſchepen guede ende koepmanſchappen op onſen tollē aen vaeren / ende an den dienre ende bewaerer onſer tollē in der tijt oirlaf eyſchen / ende

tot eynen oorkonts pennijck van elckent ſcheep betaelen eyn alt butken of die werde dair voir. Beſtelicken ons hier inne / tot welker tijdt ons onſe erven ende nahoemelingen Hertogen van Gelre &c. gelieft / der voirz vrie Stadt deſe vryhept half af te loiffen: ſullen wy onſe erven ende nahoemelingen voirz dat althijt moigen doen miht viff hondert aberlenſche Rhijnſche gulden / of die werde dair voir; ind alſdan ſullen ſp gebzupcken haelf vryhept voirtan ſonder aſoſſynge. Ind want wy willen / dat onſe lieber Stadt Wageningen ende oire burgheren ende ingeſeten dit ten ewigen dage to vaſt ende ſtede blijven; Bevelen wy allen onſen Colnere ende dienre der tollē onſer ſtroemen vurfz / die nu zyn of namails warden ſullen / dat ſp die ſelbe onſe burgeren ende ingeſeten onſer Stadt Wageningen by deſe onſe vryhept onverbzeckelich halden ende der gebzupcken laten; want wy dat alſoe gehalden willen hebben ſonder argeliſt. Ind hebben deſe to oirkunde onſen ſegel van onſer rechter wetenthept voir ons onſe erven ende nahoemelingen aen deſen brieve doen ende hepten hangen. Gegeven inden jair ons Heeren duysent vier hondert ſes ind tſeſtich des Goedes daeghs naden Sonnendaghe Eſto mihi.

Per Dominum Ducem, praesentibus de Consilio Domino Mathya de Eyl, milite, magistro Curiae; Henrico de Bylant Camerario; ac Godefredo Fromſſoyens de Nyersdonek, magistro Coquinae, & Gisberto de Randwijck Reddituario.

Beveſtingh van des Stads vryheeden.

Wp Adolph van der genaiden Gaidſ Hertoge van Gelre ende van Gulich ende Ghebe van Zutphen; Doen kondt allen luden ende bekennen / dat wy mit oppgerichten vrynge: en geſtaiffz eitz by onſer Furſte ijcker eeren / lijſtyck te wyligen gezworen hebben / dat wy den eirſamen onſen lieben vrynden Burghermeyſteren / Schepenen / Raiden ende die gemeene burgheren onſer Stadt van Wageningen / halden ſullen in allen hoeren rechten / privilegien / brieven / Carten / herkommen ende gewoenten die ſp hebben van allen onſen voirvaderen / die geweeſt zyn Gheben ende Hertogen des Hertochdoms van Gelre ende Ghebeſchaps van Zutphen den God allen genedich weſen moit / ende ſen van onſen lieben Heeren ende Vader verleent zyn / ſonder argeliſt. In oirkonde der waerhept deſer vurfchreiben ſaicken / ſoe hebben wy onſen ſegel van onſer rechter wetenhept aen deſen bypfeſſer hangen. Gegeven in 't jaer ons Heeren duysent vier hondert viff ind tſeſtich / des neeſten Manendach poſt Purificationis.

Brief

eben
we
pten
dat
heb
t dat
er en
enen
n eer
t dat
erff
dier
dehe
noch
s en
e/ſoe
men.
dage
guet
t dat
eren/
mert
es en
hoers
oben
oeren
weder
voirt
tollen
dene
ende
bzoic
re er
luden
er nae
op die
nyre
ſhepde
Baten
kernen
apden/
en deſe
keren
lenrick
jn van
Egbert
ert la
eerde,
an van
beken
geb ick
van ny
epſer
n jaere
twee
ande
by ny
woir
ſtaen/
an den
ert die
lenrick
an der
aep in
t'kr
e deſen
chinge

Doirt/

Brief gegeven in 't jaer 1413,
waer by de Veste van NYKERK
beschonken werd met Stads ge-
rechtigheyd.

W Reynolt van Gods genaden Hertoge
van Gulich ende van Gelre ende Guede
van Zutphen / vooz ons onsen erven ende
nakomelingen : Doen kondt allen den gee-
nen die desen bzieff sullen sien off hoorzen te-
sen / ende bekennen met desen selven bziebe/
dat wy by raide ende goet duncken ons selfs/
ende onser vzienden van onsen Raede / omme
hemelheke nutte ende oerbaer onser lande
ende luyden / ende oock mede omme trouw
ende vzienschap die wy hebben tot onsen
goeden luyden ende gemeenten van der Ny-
kerck in onsen lande van Deluwen / die nu
ter tijdt daer woonachtich zyn / ende hier
namaels daer woonen sullen / gegunt / ge-
oozloft ende consenteert hebben / gumen
oozloven ende consenteren mits desen selven
bziebe / een Stadt to maeken ter Dpkercken
ende die te stichten ende te setten op een stede/
daer onsen vzienden van onsen Raede / die wy
daer by schicken sullen / ende een gemeene
buerschap ter Dpkercken dat eerbaerste ende
nutste sal duncken te wesen daer toe wy hoer
een vryheyt gegeven hebben / die alsoo groot
ende bzeet wesen sal rontomme buyten der
Stadt / als onser Stadt vander Elburck vry-
heyt is : die welcke sy met cruycen betey-
kenen sullen : Ende off hier namaels der
cruycen epne ter neder viele of anders ewech
quame / dat onse Riechters dan inder tijt ter
Dpkercken met onsen Schepenen aldaer van
onser Stadt vooz die weder op doen rich-
ten op die stede daer sy te voren op gestaen
hadden. Ende wy hebben hun daer toe al-
sulcke vryheiden gegeven / als hier na be-
schreven volgen / den geenen die binnen der
vryheyt woonen sullen ten ewigen daghe
toe te gebuycken. Ten eersten / soo sal onse
Stadt vander Dpkercken / ende die voozter-
ren die aldaer woonen / ende namaels woo-
nen sullen / hebben ende gebuycken alle die
vryheyt die onse Stadt van Zutphen heeft
ende gebuyckt / gelijck dat onse Steden ende
luyden van Hartum ende van Wageningen
hebben ende gebuycken. Ende wy onse erf-
genamen ende nakomelingen en sullen sy
niet beschatten noch bidden / dat ongher-
woontlich is / ten sy met hoeren wille / off
andere onse Steden en doent. Doozt soo
sullen sy twelf Schepenen onder hoen kieser/
die Stadt binnen hoere vryheyt to berich-
ten / ende die sullen na hoeren besten sinne
ende raede setten ende ordonneren dat bin-
nen hoere Stadt to verbeteren is / ende alle
saecten daer binnen volkomelijcken doen/
na den rechte ende goeder gewoonte onser
Stadt van Zutphen ; wtgenomen dat het
Gericht aldaer / des sy hem niet onder-
winden en sullen dan met onsen Riechter
die aldaer nu is / off namaels in der tijt we-

sen sal / die sal een hgelicke voozter recht
ende oozdel doen by den Schepenen aldaer :
ende anders eenen hgelicken recht ende von-
denisse / gelijck datmen doet tot Hartum
ende tot Wageningen. Doozt soo sal noch
en mach niemant eenige voozter / die binnen
der vryheyt vander Dpkercken woonach-
tich is / te kamp aenspreken binnen onsen
lande ; mer off pemant op hoen wat te seg-
gen hebde / die soude hoen vooz onsen Riechter
ende onse Schepenen antaelen : die sullen
die saecten verhooren / eynden / ende richten.
Doozt soo sullen onse voozteren van der
Dpkercken vooz alle onse lande vooz tol-
vry varen / wtgefondert onsen Colle tot
Lobede / ende alle onse andere tollten to wa-
ter. Doozt soo wy van hoeren voozteren /
die keurmuedich ware / ofte tot anders ee-
nigen rechten gehoozden / sturbe : daer en
sal die Heer aff boeren noch huyss / noch
wapen / binnen der vryheyt / mer anders
allen recht dat hem van dien toebehoorden.
Doozt soo wat luyden / die van buyten in-
komen weren / sturben / die noch heerschap
en hebben / noch erfgenamen / dat kundich
wers onsen Schepenen ende onsen voozteren
van der Dpkercken : soo en souden wy noch
onsen erven ende nakomelingen / noch onse
Riechter dat goet aentaelen noch aentasten/
mer die Schepenen sullen dat goet al alinck
onderhouden een jaer / ses weecken / ende
brye daghen ; off pemant Heere off erfge-
naem daer en binnen quemen ende aensprecc-
ken dat goet / daer sullen hoen die Schepenen
alle recht aff doen : ende off daer en tusschen
niemant en queme / noch Heer noch erfge-
name die daer recht aen hebde : soo sullen
wy off onse erfgenamen dat goet al alinck
heffen ende boeren. Doozt soo gelooven
wy onser Stadt van der Dpkercken ende
hoeren voozteren / die nu zyn off namaels
daer inne woonen sullen / dat sy niet betim-
mert noch bestoot en sullen werden binnen
eenen miile weges van onser Stadt vooz.
Alle dese vooz punten ende vryheiden /
hebben wy Reynolt Hertoge voozgenoeut/
vooz ons onse erven ende nakomelingen/
den vooz onsen goeden luyden vander Dp-
kercken / die daer inne woonachtich zyn / en
hoeren nakomelingen / bestedicht ende ge-
confirmereert / bestedigen ende confirmeren
mits desen tegenwoozdigen bziebe tot ewi-
gigen daghe toe : ende gelaven oock die
vast / stede / ende onverbzyeckelick te houden/
ende daer niet tegen te doen noch laten ge-
schieden in eeniger wijs / ende sonder arghe-
list. Ende hebben / des te oozkonde ende ee-
wigher stedigheyt / onsen zeghel van onser
rechter wetenheyt vooz ons / ende die vooz
onsen erven ende nakomelingen / aen desen
bzieff doen hangen. Gegeven in den jaere
ons Heeren dupsent vier hondert ende der-
thien / des Maendaechs na den Sommen-
daghe / als men singet in der hepliger here-
ken Oculi.

Alzoo 'er

Alzoo 'er op het jaer 1077 werd gemeld van de gifte, gedaen by Keyſer HENRICK aen de Peters kerk tot Utrecht, van het erf BROEKE op de Velouw, naderhand geheeten BROEKER-HOF, welke by twee Biſſchoppen daer na is geſtand gedaen; willen wy beyde die brieven hier laeten bygaen; te meer om het mis-verſtand van den Heer Pontanus aen te wijsen, giſſende door Broeke verſtaen te moeten werden de Richter-ampten van Olde en Nieuwe broek: daer nochtans hier mede gemeynd word het tegenwoordigh BILLIOEN, geleege in 't kerſpel van Velp, ende door wijlen Hertogh KAREL, die ook de poorten aldaer heeft doen maeken, verkoft aen het geſlacht van die VAN LBNNEP.

IN nomine Patris & Filij & Spiritus ſancti. Notum eat univerſis Chriſtianae religionis praesentibus in poſterum, quod ego HERMANNUS, Eccleſiae Trajectenſis miniſter humilis dignatione divinae clementiae vocatus Episcopus, curiam que noſtro vulgari *Broek* nuncupatur, quam glorioſus Imperator *Henricus* quartus pro redemptione delictorum ſuorum beato Petro ad ejus Eccleſiam igne conſumptam reſciendam donavit, à quibusdam meis praedeceſſoribus, magis auctoritate poteſtatis quam ratione juris, aliis uſibus mancipatam fratribus Eccleſiae praefati Principis Apoſtolorum, crebris petitionibus & conſilio prudenti, priori Eccleſiae Trajectenſi reſignavi, quatenus ipſi fideliter in diſpenſatione diligenti fructus & uſus ejusdem curtis ad utilitatem & honeſtatem Eccleſiae converſant, cartam quoque praesentem ſigillo meo ſignatam ipſis in teſtimonium hujus rei tradidi, quatenus hoc factum ratum & inviolatum perpetuo permaneat, & ne quis contra hoc quicquam impide moliatur, anathematis vinculo confirmavi. Data eſt haec anno 1155. incarnationis Ieſu Chriſti, indictione tertia, anno quarto regni regis *Frederici*, anno quarto meae conſecrationis. Teſtes quoque adhibui quorum nomina ſunt ſubſcripta, *Elzelinus* Decanus majoris Eccleſiae, *Andreas* praepoſitus S. Petri, *Arnoldus* praepoſitus S. Iohannis, *Ingelbertus* Chor-epiſcopus, *Rodulfus* Decanus S. Mariae, *Magiſter Walterus*, *Alardus* Camerarius, & alij plures.

Diploma Godefredi Rhenenſis.

IN nomine Patris & Filij & Spiritus ſancti. Noverit praesens aetas & futura poſteritas, quia ego GODEFRIDUS, Dei permiſſione Trajectenſis Episcopus, praedium Eccleſiae beati

Petri, quod *Broek* dicitur, in noſtrae diſpoſitionis cura longo tempore tenuimus, ut fructus inde provenientes ad uſum ejusdem Eccleſiae converterem, tum reparando diruta tum ornando minus culta; ſecundum quod ab Imperatore *Henrico* felicis memoriae, qui eandem curiam Eccleſiae praedictae dedit, definitum eſt. Quod licet diligenter ac fideliter implem, fratres ejusdem Eccleſiae nobis ſaepe supplicaverunt, quatenus curiam illam ipſorum poteſtati ac providentiae relinqueremus, ut, ſicut conſuetudo habuerat & ratio exigebat, ipſi de bonis ſuis libere diſpenſarent. Horum autem petitionibus ſaepe pulſati, animae noſtrae habundantiori cautela proſpeximus, tandem relinquentes praedium illud diſpoſitioni eorum cum omni rerum integritate & omni eo jure quod ante habuerat. Hujus rei teſtem cartam hanc ſcribi juſſimus, noſtroque ſigillo inſignivimus ad notitiam poſteritatis, ſub anathemate interdicens, ne quis diſpoſitionem eorundem fratrum in eodem praedio inſirmare praesumat. Illud etiam recognoscimus noſtrisque ſucceſſoribus praecise denuntiamus, nos nihil juris in eodem praedio habere aut unquam habuiſſe. Geſta ſunt autem haec anno incarnationis Dominicae 1178, indictione 11, regni *Frederici* 27, Imperij anni ejusdem 23, Episcopatus Domini *Godefredi* 23. Teſtibus hiſ praesentibus, *Hildebrando* Abbate S. Pauli, Praepoſitis *Gofelino* S. Salvatoris, *Godefrido* S. Petri, *Alberto* S. Iohannis, *Conrado* de Elſt; Decanis, *Theodorico* majoris Eccleſiae, *Rudolfo* S. Salvatoris, *Hermanno* S. Petri, *Gerardo* S. Iohannis; Canonicis, *Alberto*, *Erneſto*, *Gerardo*, *Sigero*, *Lutherto*, *Ludolfo*, *Thiedardo*, *Henrico*, *Eppone*, *Walthero*; Laicis nobilibus, *Henrico de Kuck*, *Gerlaco Caſtellano*; Miniſterialibus, *Helia de A* & fratre ejus *Walthero*.

Op het

recht
daer:
bon-
trum
noch
innen
nach-
onſen
te ſeg-
ichter
ſullen
chten.
in der
12 tol-
le tot
to wa-
teren/
rſ ee-
aer en
noch
nderſ
ozden.
ten in-
rſchap
undich
zteren
y noch
y onſe
taſten/
alinc
/ ende
ffghe-
ſprecc-
epenen
tſſchen
rffghe-
ſullen
alinc
looven
ende
maelſt
betim-
binnen
oozſz.
cyden/
toemt/
ghen/
er Dy-
gn/ en
de ge-
meren
at ceu-
ck die
ouden/
en ge-
rghen-
nde ee-
t onſer
oozſz
a deſer
a jaere
de der-
innen
here.

oo'er

Op het jaer 1473. is 'er verhaeld, hoe GEERAERD van Gulich (als erfgenaem van Hertogh ADOLF van den Bergh, die onder 't dexel van zekere onduchtighe gifte van Keyser SIGISMOND opspraak op Gelderland meynde te hebben) al sijn vermeynd recht aen Hertogh KAREL van Burgondien teffens heeft verkoft. Ende want wy het afschrift van dien koop-brief, t'zaemen met de daer op gevolgde Keyserlijke bevestingh, in ons bewaer hebben: dunkt het ons noodigh, de zelve den leeser mede te deyen; des te meer, om van blindheyd en onbeschaemdheyd te overtuyghen zulke luyden, die al noch den onweetenden willen wijs maeken, dat de Vorsten van Cleve tot de ervenis van Gelderland zouden sijn gerechtigd. Hoewel wy (zoo 't nood dede, en hier plaetz gaf) veel suyverder blijk souden weeten voor te brenghen, dat in tegendeel het Vorstendom van Gulich eerder aen en onder Gelderland zoude behooren.

Literæ Ducis Gerardi.

GERARDUS Dei gratia Dux Iuliacensis, Montensis & Gelrensis, Comesque Zutphanie & Ravensburgi, universis & singulis has literas inspecturis, Salutem. Cum post obitum piæ memoriæ *Reinaldi*, Ducis Iuliacensis & Gelrensis, Comitisque Zutphanie, prædecessoris nostri, qui postquam hos utrosque Ducatus Iuliacensem & Gelrensem ac Comitatum Zutphaniensem quoad vixit pacificè possederat, de anno Domini † M cccc xxxiii, nullis post se relictis liberis è vita decessit, quondam piæ memoriæ *Adolphus*, tanquam proximior heres masculus ejusdem defuncti Ducis *Reinaldi*, & in prædictis Ducatibus & Comitatu legitime successit, obtinuitque à divo quondam *Sigismundo* Romanorum Rege, de iisdem Ducatibus & Comitatu, qui in feudum ab imperio dependent, se rite investiri & infeudari. Et quia quondam *Arnoldus de Egmont* in Ducatum Gelrensem & Comitatum Zutphaniensem prædictos se de facto intruserat, subditique & incolæ universi eorundem Ducatus & Comitatus præfati *Arnoldo*, tanquam eorum domino, adhaerant & obediverant. Ipse *Sigismundus* Romanorum Rex, literis, monitionibus & citationibus præviis, tanquam pro tribunali sedendo, Principum Electorum sacri imperij, aliorumque Principum, procerum & nobilium secum assidentium accedente consilio, per suam diffinitivam sententiam prædictos Ducatum Gelrie & Comitatum Zutphanie dicto quondam Duci *Adolpho* adjudi-

caverit: nec non tam contra dictum *Arnoldum* quondam de *Egmunda* intrusum, quam etiam contra subditos & incolas dictorum Duc. Gelrie & Com. Zutph. propter eorum rebellionem & contumaciam induratam, bannum & surbannum Imperialem pronuntiaverit: postmodum verò dicto Duce *Adolpho* vita functo sine liberis, Nos eidem *Adolpho*, tanquam proximior heres suus, merito successerimus: dictusque *Sigismundus* Roman. Imperator de hujusmodi Ducatu Gelrie & Com. Zutphanie debitè nos investiverit & infeudaverit, ac omnia & singula jura, sententias & mandata per dictum quondam *Adolphum* contra eosdem Gelrenses, ut præfertur, obtenta in personam nostram approbaverit & confirmaverit; ipso quoque *Sigismundo* rebus exempto humanis, Serenissimus Imperator *Fyedericus* modernus de hujusmodi Ducatu Gelrie & Comitatu Zutphanie nos pari modo investiverit & infeudaverit, omniaque & singula jura & privilegia, processus, sententias, censuras & decreta, quæ dictus quondam *Adolphus* prædecessor noster impetraverat & obtenuerat contra *Arnoldum de Egmunda* & subditos Ducatus Gelrie & Comitatus Zutphanie prædictos, in personam nostram confirmaverit & innovaverit, prout hæc ex literis suæ Imperialis majestatis & alijs clarè constare possunt:

Notum facimus, quod nos summopere cupientes, tum pro honore sacri Imperij, tum pro conservatione juris nostri clarissimi, in hac parte talem aliquando dare operam ordinemque, quo literæ & mandata Imperialia prælibata effectum debitum sortiantur, rebellio quoque & pertinacia, & omnis via facti qua iisdem Gelrenses & Zutphanienfes adversus Romanum Imperium & nos huc usque obstinatis animis perstiterunt, refræ-

† Error in calculo. *Reinaldus* enim anno Domini 1402. regnare cepit & 1423. desit.

refrænentur penitus & de medio tollantur : Considerantesque id facilius factu nemini fore, quàm illustrissimo Principi, Domino & consanguineo nostro, clarissimo Domino CAROLO, Duci Burgundiæ & Brabantiae &c. Ex his causis & aliis, nostram ac heredum & successorum nostrorum evidentem utilitatem tangentibus, eidem Domino CAROLO Duci Burgundiæ & Brabantiae, pro se suisque heredibus & successoribus, Brabantiae Ducibus, dedimus, cessimus, transportavimus, ac omni meliori modo, via & forma quibus id facere de jure possimus, damus, cedimus & transportamus per presentes, prædictos Ducatum Gelriæ & Comitatum Zutphaniae, cum suis juribus & pertinentiis universis; ac omne jus, causam, actionem & querelam, quæ in eisdem Ducatu & Comitatu, & ratione eorum nobis quovis modo competere & pertinere possunt & debent, nihil inde dempto aut excepto. Et hoc pro & mediante octuaginta millium florenorum Rhenensium summâ, monetae Electorum Imperij, nobis per dictum Dominum CAROLUM legitime exoluta, & de qua nos tenemus pro contentis & satisfactis. Et hanc eandem cessionem nos iteratò facere convenimus & promittimus coram Imperiali majestate, nostris quidem sumptibus & expensis, & ad id mittere & destinare procuratores nostros & nuntios speciales, quam primum per præfatum nostrum consanguineum fuerimus super hoc requisiti. Ipse vero Dominus CAROLUS, consensu dictæ Imperialis majestatis, investituram & infundationem de Ducatu & Comitatu prædictis sibi fiendam impetrabit, suis sumptibus & expensis. Nos quoque omnes & singulas literas & jura quæ habemus, dictos Ducatum & Comitatum quomodolibet concernentes, ad manus dicti Domini CAROLI ex nunc trademus & deliberabimus realiter. Quas quidem cessionem, divisionem, transportum & omnia prædicta, nos pro nobis & heredibus ac successoribus nostris convenimus & promittimus bona fide & in verbo Principis, ac per juramentum nostrum, tenere & observare, ac cum effectu adimplere, absque difficultate quacunque, ac ipsis nunquam contravenire quovis quæsito colore. Renuntiantes in hoc facto omnibus juribus, exceptionibus ac coloribus quibuscunque, per quos quas vel quæ præmissis aut alicui eorum quolibet contraveniri posset. Et præsertim, si jura prædicta per nos cessa & transportata plenaliter reperirentur dictæ summæ octuaginta millium florenorum : Nos omne illud plus (sive sit magnum, mediocre, sive parvum) præfato Domino & consanguineo nostro, Duci Burgundiæ, pro se & suis prædictis (ut nobis nostrisque heredibus & successoribus reciprocos favores & amicitias sincere semper exhibeant) donavimus & donamus irrevocabiliter, per presentes. In quorum etiam omnium & singulorum præmissorum majorem firmitatem & corroboracionem, prædilectissimos filios nostros WILHELMUM & ADOLPHUM paternè requisivimus, ut prædictam cessionem & transportacionem juris præfati, per eorum sigilla approbare & ratificare velint. In cujus rei testimonium nostrum sigillum præsentibus duximus apponendum. Et nos WILHELMUS, primogenitus Iuliacensis, Dominus de Heynsborch, de Dyest & de Stèhen &c. atque ADOLPHUS, secundogenitus Iuliacensis, confratres prædicti, ad requisitionem præcharissimi

Domini & genitoris nostri præmemorati, sponte & libera voluntate, contemplacione & intuitu præfati illustrissimi Principis, Domini nostri, Ducis Burgundiæ &c. ut nobis benignos favores impendere dignetur, omnia præmissa approbantes & ratificantes, nostra sigilla præsentibus appendi jussimus. Datum in Castro nostro Nydecken. Anno à nativitate Domini millesimo quadringentesimo septuagesimo tertio, vicesima die mensis Junij.

Sic sub plica scriptum & signatum. Van beveele mijnre geneedigher Heeren ende Frauwen, Hertoghen ende Hertouginnen &c. vnd ons Heeren, Iohan Heer zu Merode vnd zo Petterssom, Land-droft; Heern Engelbert Nijze van Bugel, Erf-maerschalck, vnd Heern Godart van der Bogarden, Erf-kemerer 'slands van Gulijke, Ritteren.

Literæ Frederici Imperatoris.

FREDERICUS, divina favente clementia Romanorum Imperator semper augustus; Ungariæ, Dalmatiæ, Croatiae &c. Rex, ac Austriæ, Siliæ, Carinthiæ & Carniolæ Dux; Dominus Marchiæ Slavonicæ ac * Portugaliæ, Comes in Habsburg, Tyrolis, Ferretis, & in Kyburgh; Marchio Burgundiæ & Landgravius Alsatiæ. Imperatoris majestatis auctoritas est singularis in rebus tutanda, tunc verò maximè firmè custodienda venit, ubi justè sancteque diffinitis causis majorumque vestigiis accessit, ne quibus robur contulit, ea possint quavis contumacia subverti. Nuper sane Illustris Gerardus, Iuliacensis, Montensis ac Gelriæ Dux, Comesque Zutphaniae, nobis exponi fecit; Quod licet olim anno Domini M ccccxxxiii Reinaldus Iuliacensis & Gelriæ Dux ac Comes Zutphaniae sine liberis vita functus, quondam Adolphum heredem & in Ducatu Gelriæ ac Comitatu prædictis legitimum successorem reliquisset, Isque Adolphus heres & successor de Ducatu Gelriæ & Com. Zutph. veluti Feodis ad se legitime devolutis, à divæ memoriæ Sigismundo Romanorum Rege, prædecessore nostro, rite fuerit investitus & infudatus, Nihil tamen minus Arnoldus de Egmonte petulanti ausu & de facto se in Ducatum Gelriæ & Com. Zutph. intruserit, subditique Ducatus & Comitatus jam dicti à subjectione debita præfato Adolpho exhibenda injustè abstinens, Arnoldo intruso adhererint, ac eidem, in præjudicium Adolphi præfati, paruerint. Cujus quidem Arnoldi intrusi convincendæ injuriæ, prædecessor noster præfatus, monitionibus, citationibus, ac legitimo processu præcedente, pro tribunali sedens, assidentibusque sacri Imperij Electoribus aliisque Principibus, Comitibus & proceribus, ac eorum communicato consilio, per suam diffinitivam sententiam Ducatum Gelriæ ac Comitatum Zutphaniae Adolpho præfato adjudicavit, ac deinceps contra Arnoldum intrusum, subditosque & incolas Ducatus & Comitatus prædicti in * terneitate & rebellionem persistentes, usque ad censuras banni & foribanni inclusivè processerit; Denique Adolpho sine liberis decedente, præfatus Gerardus, Iuliacensis Montensis ac Gelriæ Dux, Comesque Zutphaniae, eidem in

* Ita in exemplo meo.

* mendo-
sa lectio.
Forte,
pertin-
cia.

D d d Ducatu

RD
den
van
de te
van
et af-
p ge-
ben :
len;
d te
nden
venis
l wy
blijk
Vor-
zou-

Arnoldum
etiam
Gelriæ
nem &
pannum
m verò
is, Nos
es suis,
smundus
Gelriæ
verit &
ntentias
dolphum
obtentia
nfirmam
xempto
icus mo-
omiatu
& infeu-
ivilegia,
ta, quæ
ster im-
ldum de
Comi-
nostram
ex literis
constare

perè cu-
rum pro
in hac
nemque,
ibata ef-
oque &
Gelrenses
nperium
iterunt,
refræ-

Ducatu Gelrix & Com. Zutph. legitime successerit; prædecessorque noster præfatus eundem de hujusmodi Ducatu & Comitatu rite infeodaverit, confirmando in personam ejus omnia & singula jura, sententias & mandata, per *Adolphum* præfatum contra Gelrenses obtenta; Quem *Gerardum* & nos alias de Ducatu Gelrix & Com. Zutph. investivimus, infeodavimus; præfataque jura, processus, sententias, censuras & decreta, contra quondam *Arnoldum de Egmont* & subditos Ducatus Gelrix & Comitatus Zutphanix obtenta, confirmavimus. Verum cum *Gerardo* Duci præfato ne * congrua occasio possessionem nanciscendi videretur, omne jus suum, sibi ad Ducatum Gelrix & Comit. Zutphan. quovis modo competens aut competere potens, nullo penitus dempto, Illustrissimo *Carolo*, Burgundix &c. Duci, consanguineo nostro carissimo, dedit, cesserit & transportaverit, uti de hujusmodi per solennia documenta Ducis *Gerardi* præfati, ac *Wilhelmi* & *Adolphi* ejus filiorum sigillis impendentibus munita, coram nobis producta, evidentissime cavetur; Et cum Ducatus & Comitatus præfati à nobis sacroque Romano Imperio ad feudum dependeant, nobis fuit per consanguineum nostrum *Carolum* viva voce, ac per *Gerardum* &c. Duces præfatos, patentibus suis literis ac oratoribus intervenientibus, instantè supplicatum, Uteisdem gratificando, cessionem, transportationem & dispositionem prænarratam ratificare, approbare, & *Carolum* consanguineum nostrum præfatum de Ducatu Gelrix & Com. Zutph. jure cessionis præfati *Gerardi* Iuliacensis Ducis, nec non de omni alio jure sibi in eisdem Ducatu & Comitatu antea competente seu quod nunc sibi competit, & absque ipsius juris præjudicio, investire & infeodare dignaremur. Nos verò, precibus præfatorum consanguineorum nostro-

* Forte
incon-
grua.

rum plurimum inclinati, nostri censentes officij justis favere remediis, quibus contumaces nostræque ditioni rebelles respiscant, communicato prius desuper venerabilium & Illustrium Electorum, aliorumque sacri Romani Imperij nostri Principum, Comitum & nobilium maturo consilio, præfatum dationem, cessionem & transportationem Casarea potestate nostra ratificamus, confirmamus & roboramus, easque firmas & ratas esse volumus & declaramus. Et præterea illustrem *Carolum* &c. consanguineum nostrum præfatum de Ducatu Gelrix & Comitatu Zutphanix, cum omnibus & singulis juribus, honoribus, prærogativis, pertinentiis & appendentiis quibuscunque, Nec non de omni alio jure, quod antea in eisdem sibi competebar, seu quod nunc competit, & absque ipsius juris præjudicio (recepto tamen prius ab eo corporali obedientiæ & fidelitatis solito juramento) pro se suisque heredibus & successoribus, Brabantix Ducibus, solenniter investivimus, infeodavimus, investimus & infeodamus per præfatos; Volentes ut his uti frui & gaudere possit, debeat & valeat, sine contradictione & molestia cujuscunque, & quod successores, in hujusmodi feodis pro tempore à nobis Romanorum Imperatoribus & Regibus, successoribus nostris, investituram more solito recipient & recognoscent. Salvo per omnia jure Imperij & cujuslibet; dictis tamen investitura & juribus semper salvis manentibus. In quorum testimonium sigillum majestatis nostræ præsentibus est appensum. Datum Treveri sexta Novembris Anno Domini Mcccc lxxxiii, Regnorum nostrorum, Romani tricesimo quarto, imperij vicesimo secundo, Hungariæ verò quinto decimo.

In plica verò: Ad mandatum proprium
Imperatoris, ac in dorso,

Lucas Smitzers.

Wy en moeghen niet after laeten om hier by te voeghen het 129. en volgende hoofd-stuck, getrocken wt de schriften van den drollighen IAN MARTYN, ende sprekende van de wijd-beroemde belegeringh en daer na veroveringh van 't Huys te POURROYEN in Bommeler-veerd.

Van de kranke resistentie die den Gelderssen van den Bourgoenssen geschiede; ende hoe die van Brabant ende Hollandt voor het Huys van Pourroyen vielen, daer de Geldersche grooten roof uyt deden, ende hoe 't telve van Hertogh Kaerle ontset werde in 't iaer 1507.

Des oozloeghe van Gelderen / soo ich geseyt hebbe / en is niet soe eerlych noch soe recht uyt niet gheweest als sy wel hadde gehoozdt / als ich voeren ver-

haelt hebbe; want alle boeven soe wel uyt deesen lande als vreesde natien vielen al by den Hertoghe van Gelderen / om den grooten roof die sy in Brabant ende in Hollandt haelden. Ich laet mijn duncken / dat hy meer rupteren en knechten vergaerde om eenen Dorens gulden / dan men ober de Bourgoensche zyde dede om vier Philips gulden / en niet dan om dat principael rooven en gevanghenen haelen; ende dan de groote couragie van den Gelderschen / die soe geherdt waren aen Kaerlen, als dat sy sepden: als sy dry koeyen haelden, sy wilden de twee veroorloeghen om synent wille, ende en was in Gelderen niet te haelen dan pyl en loodt; die gevanghenen diemer krecch waeren maegher / ende die rijke Hollanders / die doch van geender oozloeghen wisten/

wiſſen / worden al te ellendelijcken geto-
 menteert uyt dien Hupſe van Pourroyen;
 daer een al te conſcientieuſen Cappiteyn op
 laech / die men hiedt Sneeuw-windt, een oude
 gryſaert / en een al te ſtraffen tyran. Ende
 deſe hadde een geſelſchay vergabert / die niet
 een hayz beter dan haeren Meester en waer-
 ren; bat Dupbelen dan menſchen / naer der
 lien ſeggen; ende waſ al het klaegen / ſog
 wel in Hollandt als in Zabandt / van dat
 Dupbels Pourroyen, d'welck de Hollanderſ
 niet langer ſyden en wilden. Somman men
 eſſer voere gevallen / ende daer en wilde men
 niet aff ſcheyden / men ſoudſe te wille heb-
 ben / en al hanghen en billen diner binnen
 waren. Die van binnen maerckender luttel
 mentien aff / ſoe langhe alſer wel te eeten
 waſ; maer laeſſen doen dat faillerde / ſoe
 hoelde al te ſeere de moedt. Kaerle van Geldre
 en liet oock niet ſyn ſyn vercken vergaen
 van honghere / en hy 't koſt gekeeren: maer
 hy toefde ſoe langhe / alſt hem moeghelijck
 waſ / op dat die Hollanderſ heur gelden
 mochten verſennen. De Stadt-houder
 meynden ſyn dinghen vaſt te hebben / en dat
 ſy hem koſts ſouden op-gheven moeten.
 Maer Kaerle van Geldre, die al in 't ſeere
 ſyne tocht reedt gemaect hadde / is mede
 gekommen met ſulcher diligentie by nachte
 over rebieren en ſtroomen / dat die gheene
 die vooz Pourroyen waeren haerſtelijck moe-
 ſten verhuſpen / ofte ſy ſouden hebben ge-
 ſmeeten geweest / 't welck ſy niet en ſochten.
 Dus hebben ſy opgepacht het beſte / en dat
 ſy niet en koſten wech gekryghen / daer ge-
 laecten; ende daer zyn die Gelderſche ver-
 faemt by heuren goeden Officier Sneeuw-
 windt, en opgepacht al dat ſy 'er bonden;
 het Hupſe verſien van alles / bat dan te voe-
 ren; de kranche en gequetſte mee gevoert;
 ende den goeden Sneeuw-windt es Capiteyn
 bleeben als voozen; ende zyn de Gelderſche
 wederomme gekeert ſonder ſlagh en ſtoot.
 Deſer weergaep oft vromder gebeurder ſoe
 vels / als dat ich 't al ſchryven ſoude / ich en
 dozſde geen andere materie mijn leef dagen
 by byinghen / ende de ghenen die ich geerne
 breeker uytleggen ſoude / zynde van meerder
 ſubſtantien dan deſe / &c.

Alnoch van de ſelve ſaecke uyt
 het volgende hoofd-ſtuck.

Hier mede willen wy Italien een poof-
 ken laeten / ende verhaelen / hoe dat
 hinderlijck Hupſe van Pourroyen ſoo

laſtighen quaedt dede / ſoo ghy verſtaen
 moecht / in Hollandt ende Zabandt / dat de
 klachten te over-groot waeren; ende men
 koſts niet geexcuseren. Soo heeft de Keyſer
 Maximiliaen affgeſonden den Graue van Ha-
 nouw; ende deſe aenbeerde dit quelijck
 Hupſe te neder te byngen / by alſoo datmen
 de Gelderſche weerde / ende hy met den Hupſe
 mochte betygen ende die 'er binnen waeren.
 Soo heeft hy niet alder neerſtighepdt d'Ar-
 tillerpe geſielt daer het hem meest dochte te
 behoeden / ende andere ongewoonlyche in-
 ſtrumenten / noyt gehoozt ofte geſien; ende
 heeft die van binnen ſaftenlychen wacker
 gehouden / die wel ſaegen dat 't hem ernſte
 zyn wilde; ende deden oock alle hare crachte
 ende machte omme haer bynden te beſcha-
 digen / der lieben doodt niet achtende dan
 vlopen. Maer alſt Godt verdyet / ſoo ver-
 dyet het oock mede alle ſyn Heyligen. Daer
 quamp eenen ſchamp-ſcheut op een deel
 muers / daer eenen grooten balck in ge-
 anckert waſ; de welcke met eender kline-
 ken Sneeuw-windt alſulcken oorbandt gaff /
 dat hem meer dan de tanden klaterden / ende
 mochter een poofſe met liggen / in ſulcher
 vuegen dat hy ſyn ziele ſpouwde; daer al-
 ſulcken rouwe ende alſulcken beſlach omme
 gedaen werde / al oft ſy vader ende moeder
 ende al haer vzienden op eenen dagh ver-
 loozen hadden / ende begonſte heur alſdoen-
 den moedt te faillieren; te meer ſy hoorzen/
 dat alle paſſagien bezet waren / ende egheen
 ſecours en hadden te verwachten; ſulckſ
 dat ſy haer ten leſten opgaven; te weeten
 de Gelderſche Stichtſſe ende andere vrom-
 de knechten te gaen daer uyt / behouwenſ
 lyſſe; ende de andere werden ge-erexcuteert
 met den baſte ofte met den zweerde. Dit
 gebeurde in 't jaer ons Heeren duysent vyf
 hondert ende acht: waer aff eene groote by-
 ſchappe in Hollandt ende in Zabandt ge-
 maect waſ. Doen ginck men voozſ een
 deel van den mueren werpen in den grondt /
 ende men maecte dat mer de Maerſe vooz-
 leyde / ende niet meer op-gemaect te wor-
 den / &c.

Vermits de schoone en menighvoudighe vryheeden, welke de burgers van HARDEWYK by etlijke Koninghen van Denemarken hebben bedonghen, ende voor eenighe jaeren laeten wtgaen, ons wat laet zijn behandighd, hebben wy die hier op een ongeleeghen plaetz moeten in voeghen, na dat wy ze eerst met de Zurveenſſe brieven hadden vergeleeken, ende doorgaens niet alleen van duyſterheyd en quaede ſpellinge, maer ook elders van taſtelijke ingesloopenegebreeken gefuyvert; gelijk een yder wel zal verneemen, die den voorigen druck (in 't jaer 1646. daer van by Nicolaes van Wieringen tot Harderwijk gedaen) met deſen zal willen t'zaemen ſtellen. Ook is 'er by ons aendaghtighe ſorgh gedraeghen (ten eynde wy twee wanden met eenen kruk ſouden overwitten) om de verſcheyde leſſen lanx de kant aen te teykenen, ende alſoo de Zurveenſſe en Harderwijxe hand-veſten teffens te vertoonen. Niet te min en hebben wy zoo in de verduytfſinghe van de latijnſſe brieven als anders geene veranderingh hier gemaakt, wtge- noomen alleen op twee ofte drie plaetzen.

C O P I A

Van de Privilegien, de Ingeſetenen vande vrye Hanzee-ſtadt HARDEWYCK by olde Coningen van Deenmercken loſlijcker memorien verleent. Ende door Coninck Chriſtiaen den III. by het Tractaet met die Ho. Mo. Heeren Staten Generael op den 13. Auguſti 1645. geconfirmiert.

ERICUS Dei gratia Danorum Selavorumque Rex, omnibus præſens ſcriptum cernentibus ſalutem in Domino ſempiternam, notum facimus univerſis, quod nos exhibitonibus præſentium viris providis & discretis, dilectis nobis Oppidanis de HARDEWYCK unum locum, qui *Fije* dicitur, in nundinis noſtris *Skonor*, in latitudine & longitudine prout per Dominum *Johannem Kanne* dilectum fidelem noſtrum, præſentibus civibus noſtris Lundensibus & Thæloborgh, menſuratus eſt, damus perpetuis temporibus inhabitandum, & ordinandum tempore nundinarum ibidem, pro ipſorum & ſuorum ſucceſſorum libitu voluntatis. Per gratiam noſtram diſtinctius inhibentes, ne quis advocatorum noſtrorum vel

eorundem officialium, ſeu quiſquam alius cujuſcunque conditionis aut ſtatus exiſtat, prædictos Oppidanos vel eorum ſucceſſores, contra tenorem præſentis præſumat aliquo modo moleſtare, prout indignationem noſtram & ultionem regiam voluerit evitare. In cuius rei teſtimonium ſigillum noſtrum præſentibus eſt appenſum. Datum in Caſtro noſtro Heiſenburgh Anno Domini M. CCC. XVI. Dominica proxima ante feſtum Michaëlis Archangeli in præſentia noſtra. †

† Diergelijk een brief is op den ſelven dagh en plaets ook gegeven aen den burgheren van *Zurphen*.

Transſact.

Translaet.

ERICK by der gratien Gods der Wenen ende Wenden Coninck: Allen die desen sullen sien saluyt: Doen kondt enen pegelijcken / dat wy toneren deser den voozſichtigen ende discreten luyden onsen lieben vzienden den ingesetenen van HARDEWYCK op onse mercht tho Skanor een plaetse geben / die genoempt woꝛdt Fijt, soo lanch ende bꝛeedt / als d'ſelue vooz onsen lieben getrouwen D. Heer Iohan Kanne, in tegenwoꝛdicheyt van onse burgeren van London ende Threlorborgh gemeten is; om die plaetse teneentwighen daghen vooz haer ende haer naekomelingen / ten tijde van de merchten te bewoonen / ende aldaer alles te doen ende ordineren nae haer wil ende belieben. Wy onse ongenaede op 't hogchste verbiedende / dat sich gene van onse Doochden / der selver bebel-hebberen ofte pemaendt anders / van wat staet off conditie hy solde moghen zyn / onderstaen sal de vooznoemde Stede-luyden off haeren nahomelingen tegen den teneur van desen eenichsins te bemoepen / soo geerne hy onse onghenade ende Conincklyche straffe sal willen ontgaen. In kennisse der waerheyt is onsen zegele aen desen bꝛieff gehanghen. Gegeben in onsen Casteel tho Helsenburgh / in't jaer ons Heeren MCCCXXI / op den naesten Sondagh vooz 't feest van sinte Michael Archangel / in onse teghenwoꝛdicheyt. Ende was bezegelt met een groot wit wasschen zeghel / hangende aen een root ende blauw zhyden snoerhen.

OMnibus praesens scriptum cementibus ERICUS Dei gratia Danorum Sclavorumque Rex, Dux Esthoniae, salutem in Domino sempiternam; notum facimus universis, quod ob reverentiam & honorem viri nobilis & illustris, Domini Reinoldi Comitis de Goldria nostri dilecti consanguinei & amici, & ob sincerum affectum quem ad ipsum gerimus & habemus, nos ipsius burgenses de HARDEWYCK, ad regnum nostrum cum ipsorum navibus & mercibus accedere cupientes, sub nostra pace & protectione recipientes specialiter defendendos, concedimus eisdem libertates & gratias infra scriptas: Primo videlicet, quod si dicti burgenses de HARDEWYCK in nundinis nostris Skanor aliqua forte delicta perpetraverint, pro eisdem delictis iuste, legaliter & gratiose debeant judicari, secundum earundem jura & consuetudines nundinarum. Item quod, cum dicti burgenses pro causis eis forsitan imponendis suis se purgare debeant juramentis, idiomate theutonico vel alio quod sciverint, & liberè uti possint, nec pro eo, quod librum in manibus suis, in quo jurare tenebuntur, qualitercunque velint tenuerint, rei vel convicti aliquatenus habeantur, dummodo alias legaliter se excusent. Item quod pro quolibet Coggone, quem ad praedictas nundinas Skanor adduxerint, † &

† In literis Zutphan. hoc loco ista interferuntur: qui ad partem Australem, quod vulgariet Ummelandt dicitur, abinde abire proponit.

pro omnibus rebus quas ibidem posuerint, in eundem triginta duos solidos sterlingorum de Anglia ad telonium solvere tenebuntur. Item quod pro alecibus & aliis rebus, quas forte portare & deducere voluerint in aliis navibus alibi in a Daniam vel Alemaniam, telonium solvere tenebuntur sicut ceteri mercatores. Item quod in Nyborgh pro quolibet packet panni non nisi dimidiam marcam den^o cupreorum, & pro quolibet * Tormyng panni duas orbe den^o cupreorum ad thelonium solvere tenebuntur. Item quod in Thomboreb confirmile thelonium dare debent. Item quod Slanslovie & Roskildis, si aliqua ibidem vendiderint, pro illis debent solvere unum solidum den^o cupreorum qui Torgborogh † vocatur, pro quo, si nil ibidem vendiderint, erint b convicti; pro quolibet tamen curru quem ibidem habuerint, cum rebus in regnum vectis unum solidum † cupreum dare debent. Item quod si Burgenses praedicti naufragium forte (quod absit) passi fuerint infra limites regni nostri, bona & res ipsorum e vivi per se & alios, quos ad hoc prece vel precio obtinuerint, possint liberè salvare, nec antea nobis cedant, quam ab hujusmodi juvaminibus fuerint derelicta. Unde per gratiam nostram districtius inhibemus, ne quis Advocatorum nostrorum eorundemque Officialium, seu quicumque alias cujuscunque conditionis aut status existat, memoratos burgenses de HARDEWYCK, contra has libertates & gratias eis a nobis indultas, in personis aut rebus audeat aliquatenus molestare, prout indignationem nostram & regiam effugere voluerit ultionem. In cuius rei testimonium sigillum nostrum praesentibus est appensum. Datum d Wordingborgh Anno Domini millesimo trecentesimo sexto decimo, die beatorum Apostolorum Petri & Pauli, in praesentia nostra.

a Dictae literae habent, Daciam.

b In Zurph. legitur melius, erunt quiti i. e. absoluti & indemnes.

c vme persone & alij. mendose.

d In instrumento Zurph. est: Datum Wordingborgh anno D. MCCCXXI. in die beati Laurentij Martyris in praesentia nostra.

Translaet.

ERICK by der gratien Gods der Wenen ende Wenden Coninck / Hertoch van Esthonien: Allen die desen sullen sien saluyt: Doen kondt enen pegelijck / dat wy (om d'eere ende waerdigheyt vanden edelen ende voozlichtighen Heer Reynald Gyabe van Gelderlandt / onsen seer lieben neef ende vziendt / ende om die oprechte negentheyt die wy hem toe dzagen) sonderlinge in onse vrede ende bescherminghe nemen alle syne Burghers van HARDEWYCK, welke met hare scheyen ende waeren in onse Rijck begeeren te komen / d'ſelue geben nae beschreven vꝛpheden ende gratien: Namelijck ten eersten / soo 't gebeurde dat de vooznoemde Burghers van HARDEWYCK op onse mercht tho Skanor eenich misdaet begingen / dat sy daer vooz

D d 3

recht

* Ter-
synck.

† Torg-
borogh.

† den. cu-
preorum.

tee-
Ko-
voor
han-
noe-
brie-
van
aste-
wel
daer
met
aen-
nden
eyde
enſſe
iet te
ijnſſe
vtge-

Tan-
an

is cujus-
dictos
ra teno-
bleſtare,
nem re-
nonium
m. Da-
no Do-
ma ante
ntia no-

en dagh
burghie-

nſſaet.

rechtvaerdelijck / wettelijck ende gratieus-
lijck sullen geoordeelt worden / nae rechte
ende gewoenten vande merck. Desgelijck
soo deselve Burger's pet mochte opgeleydt
worden / daer van sy haer met eede moeten
purgeeren / dat sy sulcx bypelyck mogen doen
in duytsche off andere tael / die sy verstaen /
ende dat sy geensint's als schuldich of ver-
wonnen geacht sullen worden / omdat sy een
boeck in de handen hebben geholden / daer in
sy zweeren moeten / soo sy haer maer anders
wettelijck byp spzecken. Doozts dat sy
van elck Cogghe-schip / daer mede sy aende
doozmoemde merck tho Skanor komen / ende
dooz alle waeren daer mede sy d' selve aldaer
wederom beladen / sullen tho thol betalen
twee ende dertich schillingen starlingh En-
ghels : Dan dooz haerinch ende andere
waeren / soo sy voeren ende verbzengen wil-
len met andere schepen / elders in Denemar-
ken of in Duytstandt / sullen sy den thol
moeten betalen als andere koop-luyden.
Dat sy tho Nyborch dooz elck pack Laken
niet meer als een half merck copere t den /
ende dooz elck termingh laken twee ozhe
copere den' tho tol betalen sullen. Ende
oock gelijcken tol in Thomberch. Doozts
dat sy tho Slansloo ende Roskeld petwes ver-
koopende / daer dooz betalen sullen een
schillingh copere den' die genoemt woirdt
Torghortogh, daer van sy byp sullen wesen /
soo sy daer niet verhoft sullen hebben. Doch
sullen ebenwel van peder wagen / die sy daer
gehadt ende in 't Rych gebzacht hebben / een
coperen schillingh geven moeten. Epntlijck
soo 't gebeurde dat gemelte burger's (welck
Godt verhoede) schip-bzoek quamen te
lyden binnen de limiten van onse Rych / dat
als dan / die noch in 't leven zyn / selfs / of
dooz anderen / die sy daer toe ter bede of dooz
loon aememen / de goederen ende waeren
bypelijck sullen salveren moghen / ende dat
de selve ons niet verballen sullen zyn / dooz
dat sy van haer verlaten ende geheel buy-
ten all sulcke hulpe zyn. Verbiende op 't
hoochste ende by onse ongenaede / dat sich
gene van onsen Doochden / der selver Bevel-
hebbers of pemant anders / van wat staet
ofte conditie sy mochte zyn / onderstaen sal-
den dooz gemelte Burger's van HARDER-
WYCK, tegens dese bypheden ende gratien
hun van ons verleent / aen persoonen ofte
goederen op eenigerley wyse moepelijck te
vallen / gelijck sy onse ongenaede ende Co-
ninclyche straffe sullen willen ontgaen.
In kennisse der waerheyt is onse zegel aen
desen briez gehangen. Gegeven tho Woz-
dinburgh / in 't jaer onses Heeren M C C C.
sestien / op dendagh der heylighe Apostelen
Petri & Pauli. In onse tegenwoordighepdt.
Ende was met een wit wasschen zegel han-
gende aen een rood ende groen zhyden snoet-
ken bezegeld.

WALDEMARUS Dei gratia Danorum
Sclavorumque Rex, Dux Esthoniae, Omni-
bus praesens scriptum eernentibus salutem in
Domino sempiternam: Constare volumus uni-
versis tam praesentibus quam futuris, quod nos

discretos viros praesentium exhibitores burgen-
ses de HARDERWYCK, regnum nostrum cum
suis mercimoniis visitantes, sub nostra paco
suscipimus & protectione specialiter defenden-
dos, eos volentes favoris & gratiae prerogativa
prosequi speciali, ipsisque cupimus & a denun-
ciamus omnes gratias & libertates quas, tem-
poribus Domini Waldemari quondam Regis
Danorum progenitoris nostri clarae memoriae,
dignoscantur liberius habuisse; videlicet b quan-
docunque & quotiescunque alicubi in regno
nostro, in Skanor vel alibi, cum navibus suis ap-
plicuerint, naves suas possint secure exhonerare,
& bona sua (sive in sale, seu in pannis laneis vel
lineis, aut in cera vel in vario opere fuerint, seu
in aliis mercimoniis quibuscunque, quocunque
nomine censeantur) ad terram & suas bodas
vel hospitium pro suo libitu voluntatis libere
deducere, & non debeant per Advocatos nos-
tros super hoc, nec per aurigas, quidicuntur
* Wounkarle, nec per nautas, qui Zoekarle Pra-
mekerle vel Schutoman nuncupantur, nec per ali-
quos alios quomodolibet impediri. † Et dicti
nautae & aurigae, prout cum ipsis convenerint,
bona eorum ducant, impedimento quo liber
procul moto. Item si aliquis auriga vel nauta
bona ipsorum per suam incuriam destruxerit vel
madefecerit, ipse debet ea, prout rationi conso-
num est, emendare. Item omnia quae sub pon-
dere vendi solent, possint in ipsorum bodis sive
e vicen vendere & alienare, & cum statuta
Coloniensi & pondere debito truinare. Item
vinum quod personaliter apportaverint, d pos-
sunt in suis vicen ad clepsedras vendere & alien-
nare. Item nullus † forpugh emat apud littus † voo-
maris ultra dimidium plaustrum alecium, sicut prangen
amissionem omnium, quae sic emerit, duxerit aut voo-
evitandam. Item nullus emat alecia in aquis, † prenger,
sed si aliquis incautus fuerit quod alecia in
aquis emerit, ipse tertia manu se purgabit, &
hac de causa convictus Advocato nostro tan-
tum tres e murelden tamen emendabit. Item
de omnibus & singulis querimoniis & contro-
versis ac lationibus, quas * inter ipsos Bur-
geneses de HARDERWYCK mutuo commise-
rint, Advocatus † proprius in Skanor habeat
discutere & judicare, nisi hujusmodi lationis † ipsorum
emenda ad vitam vel manus amissionem se exten-
dat. Item si ita contigerit, videlicet si aliquis
alium interfecerit, aut gladio, securi, lancea
seu cultello sive aliquo alio armorum instru-
mento secando vel trudendo vulneraverit, seu
hafta, baculo sive lapide percutiendo, membrum
fregerit aut ad effusionem sanguinis vulnus in-
fixerit, de hujusmodi † Advocatus noster, qui
est & qui pro tempore fuerit, habeat judicare.
Item si aliquis ex ipsis aliquem † Danum pro
debitis novis vel de aliquibus annis praeteritis in-

a In Zutph. est: dimittimus i. e. habere con-
cedimus.

b Lit. Zutph. habent: quod quicumque & quo-
tiescunque alicubi in regno nostro portus seu
seu ripas cum navibus suis applicuerint.

c Vnten vel sisen. Scribendum vuten, ut
paret ex literis Regis Alberti.

d Possint libere ad terram ducere & in suis
vnten &c.

e Tres marcas denariorum Shanensium emen-
dabit.

causa.

† Pen-
ninghen
ofte duy-
ten.

* deno-
minatio

† nostru
distrikt
† Torg-
berugb.

* Wagena-
kerle.

† Sed.

* in tu
loco.

† vuten
in ipsis
bodas s.
v. con-
struend
† Syle
k. enge
silakra-
gara.

* sit.

† hujusm.
causis.

† Dacub.

gen- cum paco den- ativa mun- tem- Regis oræ, quan- regno is ap- erare, is vel t, seu inque podas libere s no- untur *Wagena e Pra- kerle. diçti † Sed. liber nauta rit vel onfo- pon- lis five itera Item d pos- & alie- l lirtus † vor- , sicut prangen luxerit aut vor- aquis, pronger, cia in it, & o tan- Item ontro- os Bur- nmife- merferint. habeat ætionis † ipsorum exten- proprius, aliquis lancea instru- rit, seu nbrum nus in- ter, qui dicare. um pro titis in- re con- & quo- rius seu nt. n, ut in suis emen- causa-

* deno- minatio.

† nostro distriçtu. † Torg- berugb.

* Wagena kerle.

† Sed.

* in tuto loco.

† visten in ipsis bodas s. e. v. con- struendo. † Sylæ- kr. engere, silakian- gara.

* sit.

caufaverit, Advocatus noster ipsi de HARDER- WYCK dicta debita sua vel leges terræ, sine aliqua mulcta aut aliquo ejus damno, adjudicabit. Item nulli de HARDERWYCK * dam- natio aliqua ascribatur, nisi pro causa, quæ ad amissionem vitæ vel manus se extendat. Item si ita contigerit, quod absit, quod alecia non capiantur nec in † Skanor fallentur, quilibet dato suo † thorghorebngb auctoritatem habeat, bona quæ adduxerit absque theloneo libere deducendi. * Item si alicubi infra regni nostri terminos naufragium passi fuerint, Advocatus noster, seu aliquis alius cujuscunque condi- tionis aut status existat, ipsorum bona nullatenus impediatur, vel se de ipsis nullatenus immisceat, quamdiu ipsa bona personaliter per se vel per alios, quos ad hoc concessivè vel conductivè habere poterint, valeant de naufragio delibe- rare. Item si aliquis ipsorum ligna sive car- penta sua in Skanor vel alicubi alibi in regno nostro deposuerit, navemque suam cum aliis mercimoniis onustando abcefferit, ipse cum redierit dicta ligna sua absque impedimento recipiat, & ea, soluto suo thorghorebngb, absque omni alio theloneo libere deducat. Item si aliquem ex ipsis infra regni nostri terminos de- cedere contigerit, consanguineis suis & hære- dibus suis non præsentibus, bona sua apud unum fidelem & discretum illius Civitatis vel loci, ubi decesserit, sub bonorum testimonio * se- questrantur usque ad diem & annum. Si aliqua ex illis bonis tam diu durare non proterunt sine damno, in alia bona durabilia convertantur, & simili modo sequestrantur. & si veri hæredes ipsius aut ipsorum tutor, si minoris ætatis fuerit, pro hujusmodi bonis repetendis infra prædictum terminum venerint cum bonorum sufficienti tes- timonio, ipsis præfata bona resignentur & li- bere assignentur absque ulla difficultate. Si verò præfati hæredes aut ipsorum tutor infra præfatum terminum non venerint, sæpè dicta bona nobis cedere debeant liberè possidenda, prout exigunt leges terræ. Item nullus ipsos, super eorundem † vicæ in ipsis bodis sine eorum voluntate destruendo aut ab ipsis aliquid abstrahendo, impediatur aliquo modo vel molester. Item exactores, qui † Silekreuer dicuntur, non debent propter opus dici festivi ephippia alicujus aurigæ bona ipsorum ducentis auferre vel desu- mere quoquo modo. Item nullus bona sua amittere debeat propter alterius pugnam vel delictum. Item theloneum equorum maneat pro ut fuerat ab antiquo, nisi quis equum emerit pro sua propria sella, cum quo intendit per terras ad propria remeare, & tunc pro tali equo dato suo thoreberebngb liber * est & excu- satus. Item liceat ipsis lastadia sumere in flucti- bus maris ubi volunt. Item thelonea Coggonum manean prout fuerant ab antiquo. b Ut autem

* Item si dictos Burgenses de Surhselt vel aliquem ipsorum naufragium (quod Deus avertat) in nostro regno pati contigerit, jus naufragij quod ab antiquo habere consueverant eis vo- luntus esse salvum, & illesum omnimodò conservare.

b In diplomate Zurph, hæc insuper habentur: Ius etiam ligna sciendendi cremalia in no- stris silvis seu nemoribus juxta ripas maris, sicut ab antiquo habere consueverant, ipsis volumus integraliter observari.

hæc omnia per nos, nostros Advocatos & Offi- ciales in perpetuum firmiter observentur, præ- sentes eisdem literas sigilli nostri munimine ro- boratas contulimus in testimonium & eviden- tiam firmiorem. Datum Wordingburgh anno incarnationis Dominicæ millesimo trecentesimo vigesimo sexto, quinta feria proxima ante diem nativitatis beatæ virginis. Teste Domino Ger- vardo, Comite Holfatiæ & Stormariæ, illustri avunculo nostro prædicto. †

† Habent geminas ejusdem cum prioribus argumenti literas oppidani Zutphanenses, quarum varias lectiones ad marginem jam exhibuimus. Priores datæ erant Troeleburgh anno 1344. per Magnum, Sueciæ Norvegiæ & terræ Slavicæ Re- gem; posteriores autem, quæ auctiores aliquanto, Roskildis anno 1346. die beatorum Gereonis & Cassij martyrum per Waldemarum Danorum Slavorumque Regem; qui eo ipso tempore Zutpha- nensibus etiam sequens diploma in- dultit:

Omnibus præsens scriptum cernentibus Walde- marus, Dei gratia Danorum Sclavorumque Rex & Dominus Estoniæ, salutem in Domino sempiternam: Tenore præsentium constare volumus universis, quod viri discreti burgen- sibus de Zutphene spaciun quoddam terræ, quod vulgariè dicitur vntæ, in insula nostra Amcke assignavimus, sub propriis distinctio- nibus crucibus sive palis, cum omnibus juri- bus, privilegiis & legibus, sicut in Shanor à nostris progenitoribus consimile terræ spa- tium retro actis temporibus habuerunt. Inhi- bentes distriçtu omnibus Officialibus & Advoca- tibus nostris, ne ipsos contra tenorem privile- giorum nostrorum impedire quoquo modo præ- sumant; prout indignationem nostram & ul- sionem regiam voluerint evitare. In ejus rei testimonium sigillum nostrum præsentibus dux- imus apponendum. Datum Roskildis &c.

Extat etiam aliud hujus argumenti:

Waldemarus, Dei gratia Danorum, Slavorum Gothorumque Rex, omnibus & singulis Advoca- tibus nostris seu Officialibus in mundanis nostris Halsnes, Drakoer & Shanoer exi- stentibus salutem & gratiam. Mandamus vobis omnibus & singulis, ut exhibitores præ- sentium omnes & singulos de Zurphen pro- moveatis benevolè causa nostri, non sinentes ipsos aut ipsorum aliquem indebitè sive injustè ab aliquibus aggravari. Insuper volumus, quod prædicti de Zurphen suis juribus antiquis & libertatibus uti debeant & gaudere. Datum Woremborch anno Domini M. ccc. l. xv. quarta feria post decollationem sancti Iohannis Ba- ptiste, nostro sub secreto tergo affixo.

Ddd 4 Tran.

Translaet.

WALDEMARUS by der gratien Godts der Deenen ende Wenden Coninck / Hertogh van Esthonien. Allen die desen sullen sien saluyt. Doen kondt eenen pegelijcken / dat wy den discrete luyden / thonen deser de burgeren van HARDERWYCK, die met hare waeren off koopmanschap in onsen Rijk komen / onder onse vrede ende bescherminghe nemen. Ende dat wy wilende de selve sonderlinghe boven anderen onse gunst ende faboer bewijzen / haer toefeggen alle genaeden ende vryheden / die sy ten tyde van Heer Waldemar vooz desen der Deenen Coninck / onsen groot-vader loffelijcker memozen / liberalijck ghadt hebben: Te weten / soo wanneer ende soo dickwils als sy in onse Rijk in Skanor off elders anders met haere schepen aengekomen zyn / dat sy dan onbeschjoemt haere schepen sullen lossen moghen / ende dat sy hare goederen (bestaende in zout / laechenen / wullen off linnen / in wasch of eenighe andere waere / kramerie of koopmanschap / wat ende hoe die genaempt mogen worden) vryelijck als 't haer belieft / sullen mogen bzingen aen landt aen haer boden ende Logien: sonder dat haer daer ober eenighe veranderinghe sal mogen aenghedaeen worden / noch dooz onse Doochden / wagen-lieden / die daer heten Wounckarie, Schippers die men noemt Zoekarie, Pramekarie off Schuytemans, noch dooz pemaent anders / op wat manier 't solde mogen zyn. Ende de vooznoemde schippers ende wagen-lieden sullen sonder eenighe veranderinghe de goederen boeren ende bzingen / gelijck sy aengenomen hebben. Dooz so eenigh voerman ofte schipper dooz sozghloosheyt hare goederen verwaerlooide of nat maecte / die sal sulcx als reden is / wederom beteren. Alle waeren die by gewichte verkost worden / sullen sy in haere hupfen of logien veralieneren / verbuypen ende verkoopen moghen / ende de selve noeghen wegen met Ceulsche schael ende behoozlijck gewicht: Desghelijckx wijn die sy selfs mede bzinghen / mogen sy in haere kroeghen by de kannen of logijs maten verkoopen ende slyten. Wnder gene Forpugh sal boven een wagen vol haringh moghen koopen aen de zee-strant / by verbeurte van al 't gene sy daer gehoft heeft. Ende niemant sal in 't water harinck moghen koopen / ende die beschuldicht wozyt harinck in 't water gehoft te hebben / sal sich met getupghen moeten purgeeren / ende die daer aen schuldighe gekent wozyt / die sal sulcx beteren aen onse Doeget met drie murelden. Alle questien ende verschillen die de burgers van HARDERWYCK onder malkanderen hebben / sal haeren eygen Doocht of Scholtus in Skanor ozdeelen ende decideren: ten waren saecken daer men hals of handt aen verbeurde / waer van / als oock soo 't gebeurde dat d'een den anderen doodt sloegh / of met een degen / byl of lancie / mes of ander geweer / met houtven of stooten / ver-

wondeden / ofte met een spieffe / steen of stoek / een lidtmaet bzack / of den anderen bloedt-wonde / alsdan sal ozdeelen onsen Doeget / die daer is ende in der tijdt zyn sal. Doo pemaent van haer een Deen vooz schuldt / die nieuw of in eenighe voozgaende jaeren gemaect is / aenspreecht / soo sal onsen Doocht den Harderwijcker die schuldt nae landts wetten sonder eenighe boete ofte schade toe-kennen; ende men sal geen Harderwijcker condemneren / als ober saecken daer hals ende handt aen hangen. Doo 't gebeurde ('t welck Godt verhoede) dat geen haerenck gevangen noch in Skanor gezouten wierde / soo mach een pegelijck sijn goederen / die sy mede gebzacht heeft / vryelijck / sonder toll te betalen / verboeren / mit gebende sijn thorkerebugh.

Dooz so sy ergens binnen de limiten van onse Rijk schip-bzeuck liden / soo sal onse Doeget of pemaent anders / van wat staet of conditie sy mochte zyn / gants geen veranderinghe aen haere goederen mogen doen / noch die vooz hem aentasten / soo langhe sy de selve persoonelijck selfs of dooz anderen / die sy daer toe te hupz of bede kunnen bekomen bevrijden kunnen van schipbzeuck. Dooz so pemaent sijn hout of rol-wagens in Skanor of elders anders in onsen Rijk op-gelecht heeft / ende sijn schip met andere waeren ende koopmanschap beladen hebbende / verrocken ware / die sal als sy weder koemt / 't vooznoemde hout / sonder veranderinghe / wederom krijghen / ende by weder verboeren moghen / gebende alleenlijck sijn thorkerebugh, sonder eenighen anderen tol te betalen. Wnder so 't gebeurde / dat pemaent van hun luyden binnen de limiten van onsen Rijk quame te overliden / ende sijn vzienden of erfghenamen niet present waren / soo sullen desselfs goederen by een getrouw discreet man van die Stadt daer sy overliden is / met getuygenisse van goede luyden / jaer ende dagh gefeguestreert blijben; soo eenighe van die goederen soo langhe niet konden goet blijben / soo sal men daer vooz sonder schade ander goedt dat duypen kan sien te krijghen / ende 't selve gelijckerwijse sequesteren. Ende soo desselfs rechte erfghenamen of momberen (soo sy minder-jaertich waer geweest) om de selve goederen wederom te krijghen / binnen den gestelden tijdt komen / met ge-noechsame attestatie van goede luyden / sal men hen de selve goederen vryelijck ende sonder eenighe zwarigheyt over-gheben ende ter handen stellen; Van soo de vooznoemde erfghenamen of der selver mombers binnen den gestelden tijdt niet en komen / sullen de meer-gemelte goederen onstoe komen / ende wy sullen de selve van rustelijck besitten / nae de wetten van 't landt. Item niemant sal haer ober haer logien / teghen haer wil / met om-stooten / wech nemen of anders / hinderlijck of maepelijck moghen vallen. Ende de Maners / die genoempt worden Silekreuer, sullen een wagen-man die op den vier-dagh haer goet voert / den zadel of ander deusel van de paerden niet nemen moghen. Niemandt en sal sijn goedt verliesen

berlieſen vooꝛ een anderſ gebecht of miſ-
daedt. De paerde tol ſal blyben als van
olts / ten ware pemandt een paerdt koſte/
om daer mede ſelfs wederom nae ſyn landt
te rijden / dat paerdt ſal hy vry hebben / mit
betalende ſyn Thorghorebugh. In de zee
moghen ſy haer laſt en ladinghe in-nemen
waer ſy willen. Den tol van de krogghe
ſcheyen ſal blyben als die geweest is van
olts. Ende op dat alles dooꝛ onſe Dooch-
den ende Amptluyden ten eenwigen daghen
vaſtelick geobſerveert ende onderhouden
moge werden / ſoo hebben wy / tho waren
voꝛkonde ende vaſter ſtedigheyt / daer van
gepaſſeert deſe onſe brieven / ende de ſelbe
met onſen zegghel bebeſticht. Gegeven tho
Woꝛdingburgh / in 't jaer nae de menſch-
werdinghe onſes Heeren M. C. C. C. LXXV.
de vyfde ſerie vooꝛ de geboorte vande heyl-
liche Maget; tho getuyghe van Heer Gerit
Graue van Holſteyn ende Stiermark / on-
ſen ſeer lieben ende dooꝛluchtighen Oehm.

Ende was beſegelt met een groot uyt-
hangend groen zegel / aen een rooden ende
groenen zyden ſtaert.

WALBERT, van Gods genaden der
Sweden vnder Gothen Koninck / vnder
Heere des landes toe Schonen: Bekennen
ende betuygen openbaerlyck in deſen briebe/
dat wy / nae raede ende mit volboert onſer
Wiſſchoppe / ende onſes Kades / vooꝛ ons
ende vooꝛ alle onſe erven ende naekoemelin-
ghen / ende wel vooꝛdaghten berade / moede /
deſſen naebefchreyden beſcheydenen luyden /
als den Scheyenen vnder Raedt mannen / bur-
gheren ende der gantscher meenheyt der
Stadt van HARDERWYCK vnder all oeren
hulperen / die in deſſen krynge ende behulpen
ſint / gegeven ende gelaten hebben / vnder ge-
ven ende laten hen in deſſen briebe / deſſen
naebefchreydenen vryheyt / eenwighlycken
ende vryckelycken toe beſittende ende toe
hebbende. Toedem verſten / dat oiren bur-
geren / koopluyden ende geſinden moeghen
ſoeken dat Kyncke toe Denemarcken / ende
dat landt toe Schoonen (waer wy / der die
onſe des vooꝛnoemde Kynckes ende landes/
binnen der tydt als wy metten vooꝛbeſ.
Steden in der vooꝛbindinghen ſitten / die wy
nu niet en hebben / mechtich werden) ende
dat ſe moghen toe water ende toe lande va-
ren ende heeren in allen den Zegghenen mit
oire goede ende koopſchop / aen * jeni-
gerley hinder toe brycken deſe ſe hebben / ende
ere koopſchop toe oebenen. Sich ſcolen
ſy den zee-ſtrandt meenlicke vry hebben in
dem Kyncke toe Denemarcken ende in allen
den lande toe Schonen / toe eenwighen tyden /
van alle ſchipbryckighen goede / idt hete
wrack, oder zevondr, edder woe idt hete in
deſſer wyſ. Ware dat jeniſche luyden van
deſſen vooꝛbenoemde Stede / oder ozen hul-
peren / ſchip-bryckich worden in jeniſchen
enden des vooꝛbenoemde Kynckes oder lan-
des / oder ozen ſchipbryckighen goet wyck /
oder woe idt genoemt wordt / toedem Kyncke

* Dat is, ſonder eenigerley hinder.

ende lande vooꝛbenoemde in jeniſchen ende
der lande queme / oder brybe; dat goet mo-
gghen ſy by ſich oder met hulpe ander luyden
berghen oder bergghen laten / ende brycken
des nae oiren wille / ſonder hinder. Ware
oock dat ſy arbeypdens lude behoef hadden /
die maghen ſy winnen om ere penninghen /
waer ſy die hebben mogghen / ſonder brycke
ende hinder / vnder en ſcall oick nicht weſen
teghen ons ende onſe Ampt-luyden. Ware
oick dat ſoodanigh ſchipbryckich goet toe
deſe vooꝛbenoemde Kyncke ende lande toe-
ſloeghe oder brybe / ende die luyden verdoon-
ken oder vooꝛgain waren / dat guet ſal de
negeste Doget oder die daer wellich is / ber-
ghen laten / ende wat des geber get werdt /
dat ſal he mit wiſſchoppe bedener luyden in
den negesten kercken bryngghen laten / ende
laten dat beſchryben wat des guides ſy /
ende waren dat trouwelich toe der handt der
erven / oder der jenen die dat guet met rechte
vooꝛderen magghen. Woe ſy binnen jare ende
binnen dage bewyſinge bryngghen mit oerer
Stadt brybe daer ſy burghers inne ſint / dat
ſy rechte erven ſint toe dem guide / oder dat
ſy dat met rechte vooꝛderen mogghen / den ſal
men dat goet antwerden onbeſwozen / ende
gheven den arbeypdens luyden rebelyck ſoon.
Ware penant in deſen vooꝛbenoemde Kyncke
oder lande / die ſich alſoodanichs goet
onderwonde met onrechte daer ſal men over
richten aen ſyn hogesten / ende gheven dat
guet weder den die daer recht toe heft.
Dooꝛt meer mogghen die vooꝛſ. Stede oires
ſelves Dogede ſetten op ozen vitten toe
Schoenvre ende toe Valsterboden, ende woer
idt ein ebene kompt in all dem lande toe
Schonen / ende die Dogede mogghen richten
over all die jene / die mit hen op ozen vitten
liggen / ende vooꝛt over all oze burgeren ende
oze geſinnen / ſy liggen vooꝛ ſy liggen / ende
alle ſaecke ende brycke toe richtende / aen
ſaecke ende brycke die nae Lubſchen rechte
gaen in hand ende in hals. Dooꝛt meer mach
op oiren vitten ligghen mit hen wien ſe
des gunnen / vanden die van oeldiges mit
en gelegen hebben. Dooꝛt meer ſal men
niemandt laden (dat kallen in Duytſchen
rechte heet) vooꝛ dat Duytſche recht, maer
wilnen pemandt ſchuldighen / den ſal men
ſchuldighen vooꝛ ſynen Duytſchen Vogede, die
ſal em richten nae ſyner Stadt rechte. Sich
we den anderen ſchuldiget ombeticht / dat
ſal de Duytſche Doget richten nae ſyner
Stadt rechte. Dooꝛt meer mogghen ſe heb-
ben op ozen vitten ephene kroeghe / vnder moe-
gen daer op tappen mede wijn ende bier /
ende zyn daer niet aff plichtich. Were dat
jenegher Stadt vritte verboutwee (dat
die Stadt bewyſen magh mit brybe odere
mit ozen oldeſten burgheren / die op dat
landt komen) dat bouw ſal men aff-brycken;
ware dat men dat mit willen nicht aff en
brycke / ſoo mach die Doget / opdes vritte
idt is / oder ſyne burgeren dat aff-brycken
ſonder brycke. Sich ſcholen oze vitten bly-
ben ende weſen in oiren Steden alſe ye ge-
weſt hebben / dat ſy bewyſen mogghen mit
brybe oder met oiren oldeſten burgeren / die
op dat landt komen. Dooꝛt meer mogghen ſe
gemeen-

och/
get/
Doo
ldt/
eren
nſen
nae
ofte
Har-
cken
oo't
dat
ge
ſyn
ppe-
mitſ

niten
o ſal
wat
geen
ogen
lan-
an-
nnen
euck.
-wa-
onſen
met
laden
ſy
vnder
ende
de al-
ighen
t ge-
innen
over-
amen
goe-
an die
etuy-
dagh
in die
t bly-
chade
ghen/
En-
nom-
veeft)
ghen/
t ge-
v / ſal
ende
heben
vooꝛ-
nberſ
men/
oeho-
teſſich
Item
eghen
nen of
ghen
vempt
-man
/ den
t niet
goedt
lieſen

gemeenlycken op oeren vitten verkoopen/ wandt vnd synwandt by laeckenen oder by reyen/ oder by stnuenen/ sonder bzoecke. Doozt meer moghen sy inden want boden sijn den wandt vnd synwandt by der ellen/ vnd en sint daer niet aff plichtich. Doozt meer moeghen se schoemaccken/ kremere ende knoocken houwen/ ende allerley amptlyden bzuipchen/ oere veylinghe ende oirs ampts/ ende en sint daer niet af plichtich. Doozt meer moghen hebben gemeenlycke de voozbenoemde Coopluyden eyghene schuyten ende visschere daer toe Schoonen/ ende moghen der bzuicken ende visschen nae oiren willen/ ende geven daer van een pewelicker schuyten eene halve merck Schoones, ende nicht meer/ dewyle dat se daer wesen willen. Doozt meer moghen se hebben gemeenlycke eyghene wagenen die Coopman/ ende geven van pewelicken waghene een halff merck Schoones/ ende nicht meer/ dewyle dat se toe Schoonre ende toe Valsterbode zint/ ende oirs voerwerckes te bzuipchen in vreden. Doozt meer/ ware dat penich waghene binnen sturichte ende schadende/ den waghene ruitten peerden machmen beholden by den goede/ alsoo langhe went den Coopmanne voozden schaden volscheen is. Doozt meer/ want ende wile dat vier peerde teen moeten/ daer sal men van gheben een halve merck Schoones/ den jegen die daer toe geset werdt. Ware dat hy schade daer aen dede/ die dat goedt opvoert/ den schaden sal hy den Coopmanne wederleggen. Dat twee peerde op reen moghen/ dat mach een peghelich opvoeren laten/ alsoo he saechtst mach. Doozt meer mach een peghelich Coopman op vnd wt scheypen/ wan he wil/ * des idt by daghe 33. Oick mach een pewelich Coopman syne wapene dzagen/ wan he op dat landt hoemt tot in syn herberghe/ desgelijcx wan hy weder toe scheype geet/ sonder bzoecke; bzuicke he oock daer an/ dat hy daer boven syne wapenen dzoghe/ dat sal he beteren mit eener merck Schoonsch. Doozt meer mach een pewelich Coopman scheypen voozt over voozt/ upt eenen scheype in dat ander/ in den havenen des voozbenoemde Rijkhes ende landes/ sonder bzoecke. Doozt meer moghen se hebben eyghene pzame ende lichter-schuyten/ ende geven van den pzamen eene halve merck Schoons/ ende van der schuyten twee ozhe/ daer mede moghen se op ende upt-voeren/ wan idt en ebene kompt. Doozt meer sal niemandt voozden anderen betaren; men we se bzecht/ die sal vooz sich selven beteren; daer en sal oick niemant des anderen ontgelde. Oick en sal men nyenen vogaenich gheben; oick sal neen knecht syne Heeren goedt voozsaen oder voozbzuicken. Doozt meer/ voerde de Coopman eenich goedt binnen landes vanden eenen merchede in den anderen/ daer sal men nyenen tol aff gheben. Doozt meer en sal des Koeninghes nywe munte nicht eer gaen eer acht daghe vooz sinte Michiele. Een pewelich Coopman sal hoopen mittes Coninckes munte; bzuicke daer we aen/ den men daer mede openbaer begrepe/ die sal dat beteren mit vyff march Schoons. Oick sal den binnen

market die toe Valster-boden is/ wesen op den Zundischen vitten, daer het ye geweest heeft/ ende anders nerghe. Doozt meer is dit die tolne/ den allerley gupt gheben sal: Toe dem eerste/ van heringe binnen landes van den last twintich Schoonsche pennongen; den herinck die men schepet ongelandt voozden Oysont/ die en is nyne tolne plichtich/ mer dat schip daer men den herinck in schepet dat gist toe tolne elven schillinck grote/ vier grote min/ daer mede is de herinck vzy; van eener last soltes inne lande twintich pennonghen Schoones toe tolne; een deker ossen hayde oder koe hayde thien Schoonsche pennonghen; een pondt speckes to tolne thien Schoonsche pennonghen; een tonne koe vleysches twee pennonghen to tolne; een tonne boeteren toe tolne thien Schoonsche pennonghen; vooz een levendich ruot, dat men over die zee bueren wil/ thien Schoonsche pennonghen; een schijmmaze twintich Schoonsche pennonghen toe tolne; een peert toe tolne dat boven twintich march gekost is/ twee ozhe; dat peert dat beneden twintich march gekost is/ twee artich; een stucke wandes van twintich lakenen oder daer boven/ sal geven tho tolne twee ozhe; een stucke wandes beneden twintich lakenen eenen ozhe to tolne. Doozt meer alle Duytsche koopluyden/ die daer toe Schoonvrede ende toe Valsterbode op hene erde hebben/ die scolen der bzuicken vzy ende onbewozen. Doozt meer/ weert dat pemandt stoye in den voozbenoemden Rijke ende lande/ soo mach oer Duytsche Doeghet/ oder wie mogenste van en is/ des doodes mannes goet antwoorden den rechten erffnamen; oder weeren daer neine erffnamen tegenwoordigh/ soo mach he dat voeren te lande/ ende antwoorden dat den de daer recht toe hebben. Doozt meer sal dese bzieff niet hinderlich wesen all oeren anderen bzieven ende vzyhepdt/ die sy van Coningen hebben/ ende der scolen se bzuicken/ ende alle dessen voozschreben vzyhepdt scall wesen toe ewighen tyden. Vnd toe tynge aller voozschreben stucke/ hebben wy Coninck Albert voozbenoemde/ mit volboozt onses Rijkhes Raide/ onse ingesegele/ mit onser naeschreben Raide-geveren ingesegele/ ghehengt an dessen bzieff. Doozt meer wy Karle Oieffsz van Tuskun, Timo Gallen, Kaerle Wolfson van Wolfsum, Andrees Icopfen, Erick Kaerlessen Ridder/ Erwijder Gustavefz, Halle Tunissen vnd Wiene-wijder Findissen knapen/ betuygen/ dat wy over dessen voozschreben dadingen zyn geweest/ ende dat ons desse dadinghe voozbenoemde wittelich zyn; ende des toe tynge hebben wy onse ingesegele mit onses voozbenoemde Heeren Koningh Alberts ingesegele/ ghehengt an dessen bzieff/ die gegeven is toe Valsterboden, nae Godes buert dytten hondert jare/ in den acht en t'festegeste jare/ in sante Jacobsdage des heplige Apostels. Was volzegelt mit negen zegelen upthangende aen dubbelden frauchynen sterren in witten wassche/ volkomen weseude ende ongebicieert.

* Aliquid
hic de-
esse vi-
detur.

Extract

Extract uyt het Privilegie-boeck
der Stadt HARDERWYCK.

Voort Gerrit ende Dirck Voeth tuchde
Ian Willemsz van de Wall, olt omtrent
Lxxij. jaren / ter instantie van den
Gerichte / dat omtrent vijff off ses endartich
jaren geleden / hy getuyghe als diender ge-
woont heeft inde Zont by den Tollener des
Coninck van Denemarchen omtrent vijff
jaren langh / ende dat hy upt monde van den
Collener synen meyster selfs gehoozt ende
verstaen heeft / oock selfs gesien / dat doen
ter tijdt aldaer ses HARDERWYCKER
schepen / soo van hier dooz den Zondt naer
Posten / als oock weder-komende ende ver-
tolt wesende / buyten allen anderen schepen
(die daer upt verscheyden Provincien lagen
ende vast geholden worden) vuyt sonder een-
nigh hinder oder ophaldinghe gepasseert
ende oere reysen verbolecht hebben: Sulcx
dat syn Heer den Tollenaer tegens hem de-
posant had gesproocken; Geldersche quack,
u Hertogh Karel van Gelder heeft een grooten
steern by mijn Meer die Coninck, dat die HAR-
DERWYCKER alsoo vry buyten allen anderen
schepen varen mogen. Dat oock daer nae hy
getuyghe / als syn eyghe koopmanschap
bybende / verscheydentlijck soo toe Valster-
bode, toe Schoonen, Nallebog ende elders
daert hem beliefde / mit waeren ende koop-
manschap gehanteert heeft / ende dat hem
van niemant aldaer eenighe beswaringhe/
letsel oder hinder is voorgekomen. Actum
ouder behooylijcken eedt / den 2. May 1594.

Gerrit Ribbe olt omtrent Lxxvij. jaren/
tuchde / dat hy deposant omtrent Lxx.
jaer geleden / heeft beginnen te varen by een-
nen schipper Claes Kuyse burger alhier naer
Posten dooz de Zondt / als op Coninckber-
ghen / Danswijck / Riga ende elders / ende
dat selve gecontinueert ende gepleecht by den
selven schipper den tijdt van sefen jaren / ende
altdit dooz de Zondt buyten andere schepen/
midts betalende oeren toll / vuyt sonder
eenich letsel gepasseert. Wyders verklar-
rende / dat hy aldaer in 't landt zynde van
verscheyden wel gehoozt heeft / dat die bur-
geren van HARDERWYCK aldaer inde Zond
zoo toe Schoonen, Valsterbode ende elders,
buyten anderen seer geprivilegieert zijn ge-
weest. Actum onder eedt als vozen / op den
2. May 1594.

Extract uyt die Archiven van Hol-
landt, van Privilegien der Nederlandtsche
Steden in Deenemarchen.

Gelderlandt.

Vidimus van Coninck Erichs brief vooz
die Stadt Harderwijck / van Anno
1316.
Van den selven Coninck oock Anno 1316.
Item van Coninck Woldemar 1326.
Item Coninck Aelbrecht 1368.

Extract uyt het Register der Resolu-
tien van de Ho: ende Mo: Heeren Staten Ge-
nerael der vereenichde Nederlanden.

Dominica den 2. April 1645.

Otfanghen een missive van de Heeren
Burgemeesteren / Schepenen ende
Raedt der Stadt HARDERWYCK,
geschreven aldaer den 17. Martij lesleeden/
ende daer neffens Copie van secker privi-
legie by den voorszaten hoochloffelijcker me-
mozie van den Coninck van Denemarchen/
vooz hondert ende meer jaren / aen den Bur-
geren ende Ingesetenen der Stadt HAR-
DERWYCK verleent: Versoekende die ge-
melte Heeren Burgemeesteren ende Raedt/
in effect / dat aen de voorszreven Stadt de
voornemde Privilegien / op occasie van de
aenstaende handelinghe met Denemarchen/
dooz haer Ho: Mo: directie mochten wo-
den geconfirmeert / ende de jousiance van
dien geaccordeert. Waer op gedelibereert
ende in goede achttinge genomen wesende de
mondelinghe recommandatie van den Heer
Otto Schraffen, op dat subject in haer Ho:
Mo: Vergaderinghe gedaen; Is goet ge-
vonden ende verstaen / dat dese saecke gespo-
neert sal werden ter Giffie van haer Ho:
Mo: ter tijdt ende wyle toe / dat op het
coneyt van de ampliatie ende beranderinge
op d' instructie van de Heeren extraordinarie
Ambassadeurs na Sweden ende Denemar-
chen / den 16. Martij lesleeden ter vergade-
ringhe van haer Ho: Mo: gelesen / finalijck
sal worden geresolveert / om alsdan de Hee-
ren haer Ho: Mo: Ambassadeurs in Dene-
marchen te lasten / die gedestreebe confir-
matie te bevoorden / ten eynde de gemelte
Stadt ende burgeren van dien het effect daer
van mogen genieten.

D. van Hogendorp. vt.

Accord. met 't voorszreven regi-
Corn. Musch. 1645.

Extract.

SAl Acte van non prejuditie vooz de Heeren
Ambassadeurs in generale terme worden
geformeeert by 't besluyt van 't Tractaet met
Denemarchen / dat de Privilegien en ge-
rechtigheden der respectie Steden van de-
sen staet int voorszreven Erf-tractaet ver-
melt; En ander sints van de oude Coningen
van Denemarchen ende Doozwegen verkre-
gen / dooz de voorszreven handelinghe niet
sullen verstaen worden te zijn verkozt of te
eenich sints gepejudeert / maer te blijven
in haer geheel / Ende insonderheyt dat van
de Stadt HARDERWYCK, hier neffens
gaende / onder no. 10.

Geextraheert uyt d' Instructie vande Ho: Mo:
Heeren Staten Generael der vereenichde
Nederlanden, hier bevoorens gegeven aen
de Heeren der selver extraordinaris Am-
bassadeurs, tot het uytvoeren vande twee-
voudighe Ambassade aen de Croonen van
Sweden ende Denemarchen respectie.

CORN. MUSCH 1645.

Extract

n op
veest
meer
leben
innen
nsche
heper
yneg
men
elben
mede
inne
s toe
huyde
poudt
min
min
solne
een
ueren
; een
min
t bo-
ozhe;
k ge-
s van
geben
es be-
tofte.
n / die
ribode
uckten
weert
enden
ysche
s / des
t rech-
te erf-
je dat
at den
er sal
oeren
p van
buc-
hepdt
id toe
en wy
t vol-
tegele/
ngese-
t meer
allen,
es te-
wijder
wijder
ober
wesen/
oemde
ebben
oemde
/ ge-
is toe
nuten
e jare/
stels.
than-
en in
e ende
tract

Extract uyt het Tractaet tusschen Christiani 4. Conincklicher May. van Denemarcken en Noorweghen &c. Rijcks. raden ende Commissarien ter eene, Ende die Ambassadeurs vande Hog. Mog. Heeren Staten Generael der vereenichde Nederlanden, over die Tollen ende Commerciën door den Sondt ende in Denemarcken ende Noorwegen, Besloten in Christianopolien den 13. Aug. 1645.

Die Privilegien vnd gerechtighepten der respectie Stadte der Vereenigten Nederlanden/in Tractaet van Spijz vermeldet/ vnd sonst von den alten Conighen von Denemarck vnd Nozwegen aufs gegeben/ sollen nicht verstanden werden / dass sie durch diese handelungh verkurtzet sein noch einigerley wise prejudicirt / sondern zu bleiben in ihren geheyl / als vor diesem / Vnd vnter andern die von der Statt H A R. D E R W Y C K.

Door ordre van Burgemeesteren, Schepenen ende Raedt der Stadt H A R D E R W Y C K, alle de voo. schreven Brieven ende Extracten gecollationeert ende accorderende bevonden met haere originalen.

L. SCHRASSERT Sec.

Dese brief van Paus Martijn, spreekende van de voorbaeten van de hoofd-kerk tot A R N H E M, is te vooren op sync plaetz vergeeten.

MA R T I N U S Episcopus, servus servorum Dei, dilecto filio Abbati Monasterij Sancti Pauli, Salutem & Apostolicam bened. Querelam dilectorum filiorum, Abbatis & Conventus Monasterij Prumiensis, ordinis sancti Benedicti, Treverensis Dioceseos, patronorum, nec non *Wilhelmi de Meerbach*, perpetui vicarij parochialis Ecclesiae Oppidi in A R N H E M Traiectensis dioc. recepimus, continentem, quod licet ipse vicarius parochianis dictae Ecclesiae missas & alia divina officia celebret, ac sacramenta ecclesiastica administret, ac verbum Dei proponat seu proponi faciat diebus & horis congruis & etiam oportunis; tamen nonnulli ex parochianis eiusdem, contempta dicta Ecclesia, ad alias Ecclesias ejusdem oppidi, pro missis inibi & aliis divinis officiis dominicis & festivis & aliis diebus audiendis, & percipiendis ecclesiasticis sacramentis ab alienis presbyteris, discurrant pro libitu voluntatis, dispositionem Concilij generalis temere infringentes, ac facientes quominus idem vicarius ab eis oblationes consuetas percipiat, in patronorum, vicarij & parochialis Ecclesiae praedictorum praedictum non modicum & gravamen. Quocirca discretionis tuae per Apostolica scripta mandamus, quatenus (si est ita) dictos parro-

chianos, ut relictis Ecclesiis & presbyteris alienis, ad eorum Ecclesiam antedictam missas & alia divina officia ac verbum Dei dominicis festivis & aliis diebus audituri, nec non sacramenta huiusmodi percepturi, redeant, ac inibi oblationes consuetas faciant, ut tenentur, monitione praemissa per censuram ecclesiasticam, appellatione remota, praeter rationem, compellas. Testes autem qui fuerint nominati, si se gratia odio vel timore subtraxerint, de censura simili, appellatione cessante, compellas veritati testimonium perhibere. Non obstante, si aliquibus à sede Apostolica indultum existat, quod interdum suspendi vel excommunicari non possint per literas Apostolicas, non facientes plenam & expressam ac de verbo ad verbum de indulto huiusmodi mentionem. Datum Romae apud sanctam Mariam maiorem, xvii. Kal. Ianuar. Pontificatus nostri anno sexto.

Onder aen hingh aen twee strenghen een loode zegel op de wijze van een penningh, op de rechte zijd van den welken gedruckt stond *Martinus PP. V.* ende aen de kranche zijd twee beeltenissen, ende boven de zelve *S. P. A. S. P. E.*

BLAD.